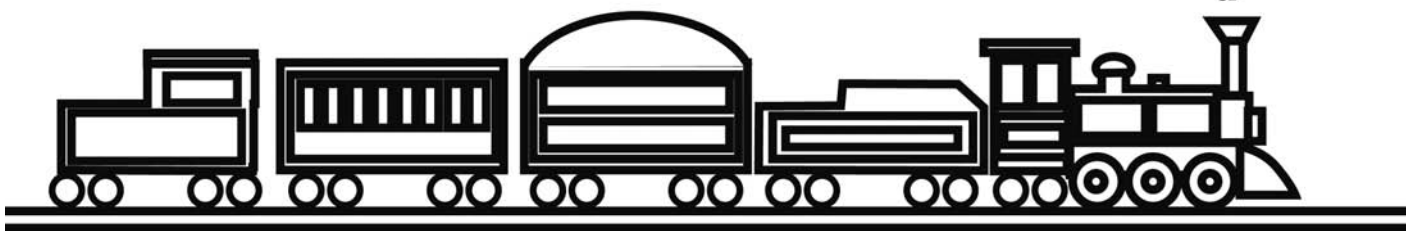

CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **49**

ZyXvUtSrQponmlkjihgfedcba

Alicia Toledo: «Baltasar Porcel, un gegant de la nostra cultura».

Juli Peretó: «Collita darwinista de 2009».

Articles de Pere Calonge, Lluís Calvo, Adrià Chavarría, Xènia Dyakonova, Josep Antoni Fluixà, Joan Josep Isern, Isabel Clara Moll, Gustau Muñoz, Francesc Pérez i Moragón, Francesc Viadel...

Pere Rosselló Bover comenta la novel·la *Una educació francesa*, de Joan-Daniel Bezsonoff.

Vicent Usó: «Un simple moviment» (a propòsit dels llibres *El terme de Manacor* i *Trenc d'alba*, de Miquel Barceló).

Antoni Prats tria el poeta alemany Reiner Kunze. Toni Cucarella, Ximo Espinós, Maria Àngels Francés i Emili Morant i Llorca parlen de l'obra de Francesc Bodí.

Faust Ripoll: «País Valencià o barbàrie».

Entrevista a Francesc Moll, per Pere Antoni Pons.

Pàgines centrals dedicades a Francesc Bodí.

SEGONA ÈPOCA - OCTUBRE 2009

SEGONA ÈPOCA OCTUBRE 2009

núm. 49.

Edita:
Publicacions de la
Universitat de València

Direcció:
Juli Capilla

Coordinació:
Francesc Calafat, Maria Josep Escrivà,
Gustau Muñoz, Susanna Rafart

Col·laboradors:
Sam Abrams, Joan Elies Adell,
Rafael Alemany, Vicent Alonso,
Francesc Ardolino, Enric Balaguer,
Carme Barceló, Josep Lluís Barona,
Arantxa Bea, Adolf Beltran,
Vicent Berenguer, Josep Bernabeu,
Assumpció Bernal, Pere Calonge,
Lluís Calvo, Ferran Carbó, Emili Casanova,
Adrià Chavarria, Jordi Colomina,
Agustí Colomines, Germà Colón,
Isidor Cònsul, Ximo Espinós, Antoni Ferrando,
Josep Antoni Fluixà, Antoni Furió,
Ferran Garcia Oliver, Lluís Gimeno,
Marc Granell, Carme Gregori, Albert Hauf,
Josep Iborra, Maite Insa, Joan Josep Isern,
Lluïsa Julià, Ramon Lapiedra, Gemma Lluch,
Josep Martines, Tomàs Martínez,
Josep Martínez Bisbal, Joan Manuel Matoses,
Lluís Meseguer, Abraham Mohino, Isabel
Clara Moll, Isabel Morant, Jacobo Muñoz,
Alexandre Navarro, Miquel Nicolás,
Vicent Olmos, Francesc Pérez Moragón,
Manuel Pérez Saldanya, Vicent Pitarch,
Pere Antoni Pons, Joan Ponsoda, Vicent Raga,
Ramon Rosselló, Pedro Ruiz Torres, Josep Maria
Sala Valldaura, Vicent Salvador, Biel Sansano,
Vicent Simbor, Enric Sòria, Jaume Subirana,
Felip Tobar, Alicia Toledo, Lourdes Toledo,
Ferran Torrent, Vicent Usó, Francesc Viadel,
Pau Viciano, Rafael Xambó, Júlia Zabala.

Disseny:
Albert Ràfols-Casamada

Redacció:
C/ Arts Gràfiques, 13 - 46010 València
Tel.: 96 386 41 15 - Fax: 96 386 40 67
E-mail: caracters@uv.es
<http://www.uv.es/caracters>

Il·lustracions d'aquest número:
Miquel Plana Corcó

Distribució:
Gea llibres (València i Castelló),
tel. 96 166 52 56
Gaia llibres (Alacant), tel. 96 511 05 16
Midac llibres (Catalunya), tel. 93 746 41 10
Palma Distribucions (Illes Balears),
tel. 97 128 94 21

Maquetació i Impressió:
ARO/ Impresa

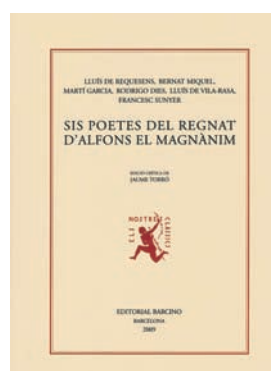
PVP: 3 euros
ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997

CARÀCTERS

LLIBRES RECOMANATS

La Fundació Lluís Carulla ha publicat, dins del segell editorial Barcino, dos volums interessantíssims de poetes catalans medievals: *Gedichte* (poemes), d'Ausiàs March, i *Sis poetes del regnat d'Alfons el Magnànim*.

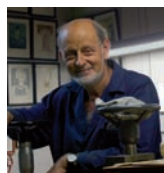
El primer és una antologia bilingüe en col·laboració amb l'editorial alemanya LIT Verlag, la introducció i la traducció de la qual ha anat a càrrec d'Isabel Müller, filòloga i investigadora a la Ludwig-Maximilians-Universitat de Munic. Aquesta antologia pretén transmetre una imatge representativa del poeta més clàssic i universal de la llengua catalana. El volum inclou els poemes més representatius de March, com ara el *Cant espiritual*, els *Cants d'amor* o els *Cants de mort*, i una mostra representativa de composicions de caire moral i filosòfic, els anomenats *Cants morals*.

D'altra banda, a *Sis poetes del regnat d'Alfons el Magnànim* el professor de la Universitat de Girona Jaume Torró rescata de l'oblit sis poetes de la Corona d'Aragó contemporanis a Ausiàs March. A banda de l'estudi i de l'edició crítica i anotada d'una quarantena de poemes produïts entre els anys 1425 i 1458, l'obra aporta abundants dades documentals que perfilen l'entramat de la lírica catalana del segle XV. Una exhaustiva recerca d'arxiu ha permès a Torró d'identificar per primera vegada els noms d'aquests sis poetes amb determinats personatges al servei del rei Alfons el Magnànim i dels infants d'Aragó: Lluís de Requesens, Bernat Miquel, Martí Garcia, Rodrigo Dies, Lluís de Vila-rasa i Francesc Sunyer.

Divertida, sorprenent i llegidora, *Els jugadors de whist* és una novel·la plena de personatges vivíssims, referències pop i escenes memorables.

En Jordi viu al garatge d'una casa adossada, la seva dona es comporta com si fos adolescent i la seva filla està a punt de casar-se amb un *pelao* que condueix una retroexcavadora. Entranyablement ridícul, instal·lat en una crisi d'identitat permanent, en Jordi volia ser artista però ha acabat treballant de fotògraf de boda. Al llarg del casament de la seva filla, fa memòria del seu passat, que inclou un castell, un joc, una mort i un Empordà que no és de postal. En Jordi busca una sortida al seu estancament, però no s'adona que les coses encara poden anar molt pitjor.

Miquel Plana Corcó (Olot, 1943) va començar a treballar a 14 anys en una petita impremta, «Gràfiques Olot», on va aprendre l'ofici, sota el mestratge del poeta i escriptor Josep Congost. Aquest aprenentatge, juntament amb la seva participació en el moviment escolta local, foren decisius en la seva trajectòria artística.

L'any 1968, ell i dos amics artistes formen el «Grup d'ARA» i s'inicien en el món de la pintura i l'art gràfic. El 1971 coneix l'artista Joan Ponç, qui li encarrega l'estampació dels seus gravats, fet que l'estimula a professionalitzar-se.

L'any 1973 edita el seu primer llibre de bibliòfil: *Un núvol apretat per la tramuntana*. A partir d'aquí segueixen més d'un centenar de títols que inclouen els noms dels poetes, literats i artistes més reconeguts del país. La seva obra ha estat presentada a la Biblioteca Nacional de Madrid, el 2003, i al Centre d'Estudis Catalans de la Sorbona de París, el 2006.

Entrevista a Francesc Moll: «La clau d'aquests 75 anys de l'editorial Moll ha estat la constància, no afluir mai per res»

Francesc Moll i Marquès (Palma, 1937) és el màxim responsable de l'editorial Moll, que enguany compleix el seu 75è aniversari. Fill de l'il·lustre filòleg Francesc de Borja Moll, que va ser el fundador de l'editorial i el titànic creador, juntament amb Antoni Maria Alcover, del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, amb Francesc Moll parlem, en aquesta entrevista, de la figura del seu pare i de les llargues —i exitoses— peripècies que ha viscut l'editorial més antiga de les Illes Balears i la que, a més, ha tingut més continuïtat de tots els Països Catalans.

-L'editorial Moll celebra enguany el seu 75è aniversari. Quina ha estat, i segueix sent, la clau de l'èxit?

-Jo crec que això s'explica recordant aquell vers d'Ovidi que va trobar mon pare com a lema de l'editorial: «L'aigua molla forada les roques dures». És a dir: la clau ha estat la constància i no afluir mai per res. Sobretot mon pare va tenir moments molt difícils... Mira, jo quan veig que l'any 1937, en plena Guerra Civil, va publicar, com si aquí no passés res, la *Gramàtica Preceptiva per a ús dels escriptors baleàrics*, quedat admirat. Pensa: és com si mon pare no fos d'aquest món..., quan en realitat sabia molt bé tot el que passava. Això només s'explica pel que et deia: la constància, no afluir mai.

-Potser estaria bé, abans d'emprendre un recorregut per la història de l'editorial, que féssiu un retrat del vostre pare, l'eminent filòleg Francesc de Borja Moll. Com era? Quin caràcter tenia? Com es relacionava amb la gent?

-A mon pare, sobretot el podríem definir com un home tranquil. Jo no el vaig veure mai enfadat, pràcticament. I això que amb una tropa de vuit al·lots trescant per dins ca seva havia de menester molta paciència, molta! A mon pare mai no el veies lluint-se ni fent exhibicions de força, sinó simplement treballant, fent el que havia de fer. A mi hi hagué una cosa que em cridà molt l'atenció. Va ser quan es proposà de fer la *Gramàtica Històrica Catalana*, un encàrrec de l'editorial Gredos de Madrid. Després que li donessin l'encàrrec, mon pare va dir: ¿quantes pàgines ha de tenir el llibre?, ¿quan ha d'estar

llest? Va calcular i va veure que havia de fer tantes pàgines cada dia. I cada dia les va fer, sistemàticament. I la *Gramàtica* va estar acabada dins el termini acordat. I qui diu això diu, és clar, el *Diccionari Català-Valencià-Balear*: una altra prova de constància tremenda, perquè durant molts d'anys ell va fer-hi feina tot i que no hi havia cap possibilitat de publicar-lo. Primer, per motius econòmics; després, per culpa de la guerra i la repressió. A pesar de tot, però, ell va seguir escrivint les seves pàgines de l'original cada dia, cada dia... Així, quan l'any 50 li van proposar de reprendre l'obra, es va trobar que tenia material suficient per anar traient fascicles amb regularitat. D'aquesta manera va poder acabar i publicar el *Diccionari* en-

tre els anys 50 i 62, que era l'any —i no és casualitat!— en què se celebrava el centenari d'Antoni Maria Alcover.

-Les circumstàncies no només no el desbordaven, sinó que modestament les feia servir.

-Sí. Es va permetre de retre homenatge a Mossèn Alcover, publicant el mateix any del seu centenari, no només el darrer volum del *Diccionari*, sinó també una biografia del personatge.

-Una de les grans fames del vostre pare, una fama evident i indiscutible, és que era un treballador infatigable.

-Sí, un treballador, molt metòdic, molt regular. Que mai no necessitava fer grans envestides. La veritat és que, en qüestions de feina, jo no el vaig veure córrer mai: simplement perquè sempre n'estava fent, de feina. Durant els darrers temps, fins i tot li sabia greu perdre el temps amb la família. La meua germana Aina [Moll, il·lustre filòloga] havia comprat un bocinet de terra a Biniali, i ell ens deia: «anau-hi, anau-hi!», mentre es quedava a casa treballant, fins i tot els diumenges.

-Tenia uns horaris molt estructurats, o anava fent sense cavil·lar-hi?

-És que ell va tenir dues etapes. A la primera, era també gerent de la impremta de Mossèn Alcover. Per tant, havia d'estar tots els dematins atenent els clients o corregint proves o fent el que fos. Després venia a ca nostra, feia una migdiada curta, de vint minuts, i se n'anava al seu despatx a escriure en la seva Olivetti, que encara conservam. Envoltat de llibres, tranquil·lament, avançava en la feina del *Diccionari*. L'únic entrebanc que tenia eren els al·lots, que entràvem i sortíem del despatx. Tenia molta paciència, i

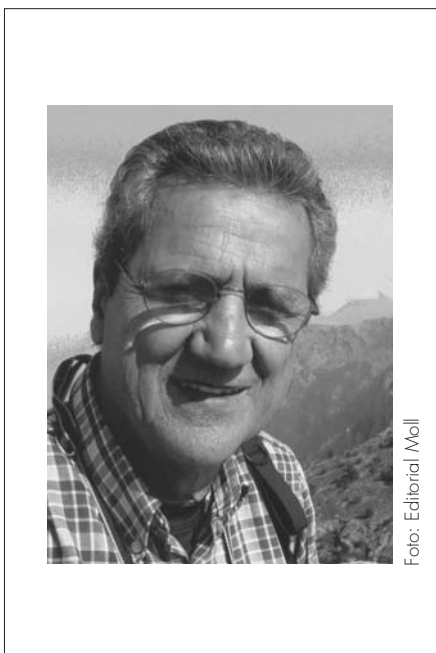

Foto: Editorial Moll

quan ja no podia pus cridava: «Al·lots, fora d'aquí!!». I nosaltres sortíem tot d'una.

-En tot cas, allò no era territori vedat, els fills podíeu entrar-hi.

-Sí, sí. Jo record que hi havia una escaleta per arribar als prestatges més alts de la biblioteca, i solia asseure'm a l'escaló de dalt per llegir el que, de petit, més m'agradava: els volums de la primera edició de les *Rondalles mallorquines*.

-Hi hagué cap moment que, per les disputes amb la censura i el mal ambient polític i social, se sentís decebut, desbordat, que se li agrís el caràcter?

-No, no. Ell anava fent, sense cansar-se, amb cara alegre, que era una expressió, per cert, que li agradava molt i sovint repetia. Evidentment, de dificultats, sobretot d'econòmiques, sempre n'hem tengut, del primer dia fins al darrer, tot i que també va tenir unes ajudes importants en forma de mecenes, entre ells el senyor Enric Pérez Capdevila, un industrial de Barcelona que degué llegir una crida de mon pare perquè algú li donés un cop de mà amb el projecte del *Diccionari*.

-Ara podem provar de reconstruir, resumida, la història d'aquests 75 anys de l'editorial. Amb quina idea la va fundar el vostre pare?

-Per conèixer la història de l'editorial, hi ha la font, impressionant, de les memòries de mon pare: *Els meus primers trenta anys i Els altres quaranta anys*. Quan nosaltres mateixos volem saber alguna qüestió de la família, hi recorrem i tot queda clar. Bé: en realitat, l'any 34 és una fita important perquè és la primera vegada que mon pare es planteja de publicar obres d'altre. És a dir, es planteja fer d'editor. Evidentment, l'editorial Moll és una continuació de la feina feta per Mossèn Alcover, que des de l'any 1896 havia anat publicant les seves *Rondalles*. Era una feina d'editor, la de Mossèn Alcover, però només d'autor editor: publicava les seves *Rondalles* i, a partir de l'any 1926, el *Diccionari*. Això vol dir que les dues grans obres de l'Editorial Moll, les *Rondalles Mallorquines* i el *Diccionari*, són totes dues anteriors a la data que consideram fundacional de l'editorial. L'any 1934, però, és quan apareix el primer número de la Biblioteca «Les Illes d'Or», una col·lecció creada per mon pare amb la

intenció expressa de propiciar l'acostament dels lectors a la literatura feta a les Illes Balears. Perquè a «Les Illes d'Or» només hi surten obres d'autors illencs. Ja d'entrada va ser un èxit: la raó és que mon pare va oferir subscripcions a uns preus molt favorables.

-Els primers títols de «Les Illes d'Or» formen una mena de cànon de la literatura catalana de Mallorca: Joan Alcover, Costa i Llobera, Miquel dels Sants Oliver, Llorenç Riber, els Aigües de Gabriel Maura...

-Efectivament: van ser títols ben triats. En poc temps, s'hi van publicar moltes de les obres essencials de la literatura catalana de Mallorca de finals del segle XIX. I ben aviat començaren a incorporar-s'hi autors nous i joves. El primer va ser Miquel Dolç, amb *El somni encetat* (1943). Aquí sí que mon pare hagué d'escapolir-se de la censura, ja que el règim volia que la literatura catalana fos només una cosa de «autores clásicos y consagrados», una literatura d'autors morts. Mon pare va aconseguir publicar el llibre de Miquel Dolç perquè el va fer passar per un clàssic. Si t'hi fixes, a aquesta col·lecció hi sortiren moltes de les primeres obres d'autors que acaben sent molt bons: Marià Villàngomez, per exemple. Un altre títol important va ser l'antologia *Els poetes insulars de postguerra* a cura de Manuel Sanchis Guarner (1951), que va posar en evidència que la literatura catalana a Mallorca tenia continuïtat.

-Entre els autors que han publicat per primera vegada a Moll n'hi ha, a més, de totes les generacions.

-Sí, començant per en Baltasar Porcel, amb *Els condemnats* i *La sim-bomba fosca*. També hi han publicat en Gabriel Janer Manila, n'Antònia Vicens, en Llorenç Capellà, en Pau Faner...

-Una altra de les col·leccions emblemàtiques va ser, i és, «Raixa», que va començar sent una revista, que la censura estroncà al segon número i aleshores passà a ser una col·lecció.

-Sí. Aquella revista va començar per iniciativa dels joves d'aleshores, Josep Maria Llopart, Jaume Vidal Alcover i Llorenç Moyà, juntament amb en Sanchis Guarner, que va arribar a Mallorca el 43, després de sortir de la presó (en aquell grup, en Blai Bonet no hi era perquè encara anava de clíniques i punyetes). Així com mon pare era un home de feina personal i molt

absorbent, en Sanchis era tot el contrari: no és que no fes feina —va fer grans obres!—, però era una persona molt expansiva i sociable, i va ser fonamental per aglutinar al voltant de l'editorial aquella gent jove, fins i tot alguns autors que tenien tília al catalanisme, com per exemple en Llorenç Villalonga, que va publicar a Moll *La novel·la de Palmira*.

-«Raixa» va significar l'obertura de l'editorial als autors d'arreu dels Països Catalans. Va ser deliberat, això?

-Sí, totalment. Va ser una obertura d'horitzons per part de mon pare mateix. La prova n'és la nòmina d'autors. El primer títol, molt significativament, va ser de Joan Coromines, *El que s'ha de saber de la llengua catalana*, el més venut, a més, de tota la col·lecció, crec que n'hem venut devers 70.000 exemplars. També hi sortí *El descrèdit de la realitat* de Joan Fuster, i obres de Maria Aurèlia Capmany, de Manuel de Pedrolo, d'Alexandre Cirici... A més, tots els títols que tractaven temes d'art, d'arquitectura, de poesia, etcètera, donaven una visió a nivell de Països Catalans.

-La col·lecció «La Balanguera», de poesia, va aparèixer a principis dels 60, i una mica més tard inventàreu «Els treballs i els dies», que donà sortida a llibres de caràcter més aviat assagístic.

-Exactament. És curiós que tres de les nostres col·leccions més duradores fossin fundades en anys que acaben en 4: «Les Illes d'Or» és de 1934, «Raixa» és de 1954 i «Els treballs i els dies» és de 1964. Entremig, l'any 61 o 62, hi hagué «La Balanguera», que començà i ja de tot d'una tengué una mica de returada. Jo crec que quan el règim franquista començà a afluir la pressió, sobretot en termes de censura, i es produí l'aparició de nombrosos i magnífics editors, com per exemple Edicions 62, l'editorial Moll patí una certa reculada: vàrem publicar menys títols, «Raixa» sofrí una interrupció el 1964, «La Balanguera» deixà de sortir després del quart número i no va reprendre fins uns anys més tard... L'alentiment de la marxa de l'editorial també s'explica, en part, perquè quan mon pare va completar el *Diccionari* l'any 62, o més ben dit l'any 68, quan va publicar, posats al dia, els dos primers volums, el bon home va sentir que havia acabat l'obra de la seva vida. I a més aleshores ja tenia 65 anys: és

normal que es permetés de relaxar-se una mica! Això no vol dir que no seguíssim publicant manuals de llengua i etcètera, en tot cas.

-La publicació de llibres de text, o de manuals de llengua, ha estat una de les fonts d'ingressos més importants per a l'editorial.

-Sí, des de sempre. Després de la guerra mon pare preparava manuals de llengua per estudiar alemany i italià (idiomes que la gent havia de saber per quedar bé amb els conquistadors, cosa que acabà l'any 45), a la vegada que en Xim Verdaguer en preparava d'anglès i de francès. Més tard, la meva germana Aina també en començà a fer de francès, els quals tengueren un enorme èxit. El negoci dels llibres de text només se'n va anar a fer punyetes quan es va establir la llibertat de preu. Hi havia un temps en què tots havien de valer el mateix, i preu per preu la gent triava, és clar, els millors. Quan s'imposà la llibertat de preu, però, tot va canviar. Hi hagué casos d'editors que, als directors de col·legi que es comprometien a comprar-los els llibres, els regalaven un cotxe o un viatge!

-L'any 67 entràreu a l'editorial com a gerent. Com va anar aquesta entrada al negoci familiar? Em sembla que vós havíeu estudiat econòmiques...

-Jo havia estudiat econòmiques, i una de les primeres feines que vaig tenir va ser com a gerent del *Diari de Mallorca*. Hi va haver un moment, però, que en Toni Alemany agafà un gran protagonisme dins el diari i jo em vaig trobar que hi sobrava una mica. Aleshores em vaig posar a cercar feina. Fins que mon pare em va proposar d'anar a fer feina amb ells. Abans de decidir-me, vaig fer un balanç complet de les finances de l'editorial, i quan vaig veure que ens ho podíem permetre, vaig accedir a entrar-hi. La meva entrada, a més, va anar acompanyada poc després amb la d'alguns empleats que, avui, encara hi són. Fixa't: tenim empleats amb quaranta anys d'antiguitat, que havien començat amb 14 o 15 anys!

-Quines van ser les principals aportacions que, segons el vostre parer, féreu al funcionament de l'editorial?

-Vaig pensar que una bona manera d'ampliar vendes seria establir un contacte molt més intens amb les llibreries. Per aconseguir això ens férem també

distribuïdors. Això va ser l'any 67. Fins aleshores, l'editorial havia funcionat bé, d'una manera artesanal, familiar. A partir d'aquell moment, es convertí en una empresa: amb més personal, amb despeses més importants... Actualment, a l'editorial hi treballam dotze persones: dues a la llibreria que tenim a Palma, Llibres Mallorca, i deu a l'editorial, de les quals n'hi ha tres que fan pròpiament feina d'editors mentre que els altres s'encarreguen de tasques de distribució.

-Una sèrie de llibres que vós impulsàreu van ser els Manuals de la natura.

-Sí. Això va ser l'any 76. Jo estava ficat al GOB, l'organització ecologista de les Illes, i vam tenir la idea de fer un volum sobre la naturalesa a les Balears. A la fi, però, vam decidir fer tota una sèrie: un llibre de plantes, un d'aucells, un de mamífers, un de rèptils...

-Han tengut molt d'èxit.

-Sí, molt. Del manual de plantes, per exemple, n'hem venut prop de 70.000.

-Un altre dels esdeveniments crucials va ser quan, a mitjans 60, Josep Maria Llopart es va vincular a l'editorial.

-Sí. Després que en Llopart es distanciàs d'en Cela, amb qui havia col·laborat a *Papeles de Son Armadans*, mon pare li va proposar d'integrar-se a l'editorial, una mica en funcions de director literari, responsabilitat que va dur a terme fins poc abans de morir-se.

-Amb la mort de Franco, vàreu notar canvis importants? Aviat va començar l'escolarització en català, potser es produí un increment de lectors?

-En realitat, quan més canvis notàrem va ser quan es produí un aflujament per part del règim de les seves polítiques més repressives, cap allà els anys 60. El que sí que va ser magnífic va ser la famosa llei de Premsa i Impremta de Fraga Iribarne, per la qual la censura prèvia dels llibres va esdevenir voluntària. Això va ser un pas endavant fantàstic, perquè evidentment mai més vàrem dur un llibre a la censura abans de publicar-lo, evitant així les mutilacions arbitràries de textos. Això no vol dir que, una vegada publicat, no et poguessin pegar la garrotada: però la feina ja estava feta... El 68, a més, va reprendre la col·lecció «Raixa» i vam aconseguir més presència a Barcelona.

-Quina és la situació actual de l'editorial Moll. Fa poc s'ha produït la fusió

de diverses editorials catalanes donant com a resultat el macrogrup 62. Notau més dificultats a l'hora de captar lectors? Quin és el paper que pot jugar una editorial com Moll, ara?

-El fet que s'hagi creat aquest gran grup no ens afecta gaire. Per una banda, la col·lecció de «La Balanguera» s'ha consolidat molt, perquè al Grup 62 no li interessa massa la poesia, i això fa que el gènere hagi quedat en mans dels petits editors. Per una altra banda, a pesar que el Grup 62 tenguí molt més poder per promoció de les seves obres i autors, això ha coincidit amb què nosaltres hem augmentat la nostra presència en els mitjans de Barcelona —i també una mica en els de València. Per tant, jo diria que estam millor ara que fa uns quants anys. A més, ara tenim més autors que ens vénen a oferir les seves obres.

-Teniu la sensació que, tot i ser una editorial petita i mallorquina, si es fan les coses bé es pot obrir forat a Barcelona?

-Sí, totalment. Tot és qüestió de despertar l'interès dels mitjans de comunicació, que són la clau per arribar al públic. I això és el que ara, per sort, estam aconseguint: els mitjans ens estan fent cas, tenim un ressò.

-Quants llibres publicau a l'any?

-Entre 20 i 30 novetats, i també entre 20 i 30 reedicions.

-I quins són els grans projectes que teniu en marxa?

-Per començar, les *Obres Completes* de mon pare i de Mossèn Alcover, projectes que, si no reben ajuda pública, són inviàbles: després de tenir-les un temps estancades, ara les hem pogudes reprendre. Un altre llibre important és el procés contra Emili Darder, el batlle de Palma afusellat pels franquistes, i altres tres polítics mallorquins, que és la transcripció de tot el procés, editat per Josep Moll, el meu germà.

-Quines són les perspectives de futur?

-Arribar als cent anys. El que passa és que fa poc hem hagut de reeditar el *Diccionari*, i això suposa sempre un petit terratrèmol per a l'empresa. Hem tengut problemes de liquiditat. I els hem de resoldre. Per aconseguir-ho, m'estic plantejant de fer una crida al públic nostre de sempre, crear un cercle d'amics de l'editorial Moll, a veure si ens poden ajudar.

Novetats

www.bromera.com
edicions
bromera

L'ÚLTIM LLIBRE DEL NOBEL PAMUK

A través de la col·lecció d'objectes de la seua estimada, Kemal ens endinsa en una història d'amor fascinant.

UNA OBRA PLENA D'IRONIA I HUMOR NEGRE

Un antic mafiós reconvertit en metge es retroba amb el seu passat. Un thriller hilarant, entre *House* i *Els Soprano*.

EL NOU ÈXIT DE LA LITERATURA NORDICA

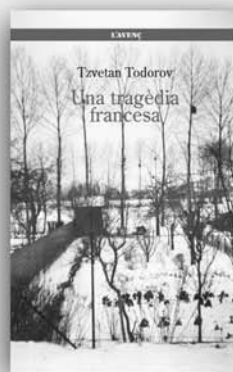
Associacions clandestines, assassinats encoberts com a suïcidis i traïdors en una novel·la sobre el poder de la lectura.

PREMI DE NARRATIVA CIUTAT DE VALÈNCIA

La intensitat de la joventut impregna aquests relats que s'entrecreuen al ritme de la música de l'artista de Liverpool.

L'AVENÇ La teua revista, els teus llibres

www.lavenc.cat

joan fuster
CÀTEDRA
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Altres edicions:

Joan Fuster, vicis de la lectura. Ferran Carbó (ed.)

Dialèctica de la ironia. La crisi de la modernitat en l'assaig de Joan Fuster. Guillem Calaforra

Joan Fuster: relacions personals, relacions literàries. Vicent Simbor (ed.)

Els colors i les paraules. Notes sobre Joan Fuster i la pintura. Enric Balaguer

Emili Gómez Nadal: diaris i records. Francesc Pérez Moragón i Antonio Gómez Andrés (eds.)

Joan Fuster: Llengua i estil. M. Pérez Saldanya (ed.)

Joan Fuster i l'anàlisi de la realitat social. Gustau Muñoz (ed.)

Baltasar Porcel, un gegant de la nostra cultura

Homenatge o invitació a la lectura? Tant se val quan realment es tracta d'abocar l'energia en un volum com ara *El cielo y la tierra según Baltasar Porcel. Las piezas maestras de un gigante de nuestra época*. Ediciones Destino (el segell que va donar llum a gran part de l'obra de Porcel) ha elaborat aquest recull que es publica aquest novembre i que constitueix tot un apropament a l'obra del recent traspassat escriptor mallorquí Baltasar Porcel. El volum inclou vint peces mestres tant de les seues grans novel·les com de la seua obra assagística i de la seua faceta periodística.

I és que amb Baltasar Porcel (Andratx, 1937-Barcelona, 2009) no només desapareix un escriptor en llengua catalana. Parlem d'una de les grans figures literàries del nostre temps. Per molts motius: per l'ambició dels seus plantejaments artístics, per l'extensió dels seus interessos vitals i, també, per què no, per la seua rellevància col·lectiva. Parlem, a més, d'un autor d'una vasta obra assagística, de viatges, novel·lística i periodística. Fet i fet, un gegant de la nostra època, de la nostra cultura.

Paradigma de l'autodidacta que es nodreix i, alhora, esdevé un cosmopolita de vocació universal des de les seues arrels locals, en els seus inicis, Porcel va ser guiat pel seu protector i mentor Ignasi Villalonga i va treballar amb Camilo José Cela en l'equip de la revista *Papeles de Son Armadans*. Més endavant amb Pla va mantenir una relació de caràcter quasi paternofamiliar que recordava molt a la que va mantenir amb Vilallonga. Sens dubte, ambdós són les dues grans influències de Porcel en l'àmbit de l'escriptura en català.

Als anys seixanta, mentre el boom llatinoamericà arrelava a Barcelona, Porcel desembarcava en la capital catalana per a professionalitzar-se en el món periodístic i editorial. I és que, més enllà de la figura del novel·lista, Porcel va conrear el periodisme com una gran passió des que va iniciar la

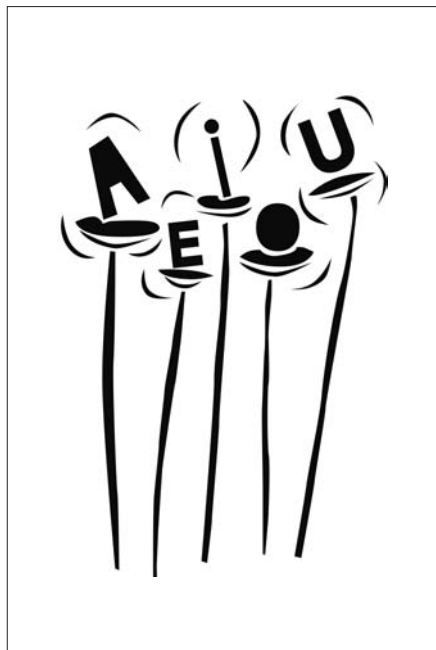
seua carrera al *Diario de Mallorca* i que després va continuar a *La Vanguardia* fins al final dels seus dies. Les seues armes, doncs, van ser la narrativa i el periodisme. Abans que la columna d'opinió, els reportatges de viatges o l'article de temàtica balear, es va fer un nom amb la pràctica d'un gènere que va arribar a dominar amb gran mestria: l'entrevista en profunditat. De fet, és un dels responsables de la modernització del gènere, tot fent servir estratègies literàries i acompanyant-les de fotografies de qualitat. Tot això fa que el valor literari de les seues entrevistes continue intacte avui dia i, és clar, que la seua importància històrica siga enorme.

Porcel va dedicar una gran energia a les tasques periodístiques, que van prendre dues direccions molt diferenciades: els intersticis de la cultura catalana i els viatges per tot el món. En aquest sentit, és cabdal la seua vinculació amb dues grans revistes del moment: *Destino*, en castellà, i *Serra d'Or*, en català. Pel que fa a la cultura catalana, l'objectiu de Porcel en aques-

ta època és conèixer personalment i reflectir periodísticament totes les seues grans figures, i ho aconsegueix. De manera que traça una panoràmica que constitueix tota una posada al dia de la cultura catalana.

Així doncs, militant del nacionalisme cultural, l'entorn pujolista va acabar enaltint-lo com el millor escriptor català. I, per a molts, va ser durant molts anys un dels pocs noms exportables de les lletres catalanes: escriptor bilingüe, sense conflictes interns, havia sabut estendre ponts amb les elits de Madrid. No obstant això, Porcel va ser, en primer lloc i per damunt de tot, un escriptor prolífic que va produir sense descans i sense treva fins a la fi i que es va convertir en un dels grans escriptors europeus de la nostra època. La suma de tot això el va fer mereixedor, fa a penes dos anys, del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el mateix any que rebia la Medalla d'Or del Consell de Mallorca, a la qual es va sumar el Mèrit Artístic de Barcelona (2008). I més enllà dels guardons i les condecoracions, el que és més important, set volums d'obres completes que recullen fins a la data la seua vida literària, als quals ara ve a sumar-se aquesta nou llibre de Destino que mostra el novel·lista demiürg, el viatger fascinat i fascinant, el polemista incisiu. Curt i ras: el creador.

La gran novetat d'*El cielo y la tierra según Baltasar Porcel* resideix en la inclusió del primer capítol d'una novel·la inèdita que rebia el nom de *Los gigantes*. La novel·la va quedar inacabada, però aquest capítol, un text madur i fascinant, revisat per l'autor, està escrit en una llengua enllernadora i té la virtut de contenir el pla de la novel·la sencer. El protagonista és Joan Colom, heroi de la revolta mallorquina del segle XVI contra l'emperador Carles V, i el relat versa sobre la llibertat, el poder, l'individualisme, l'art i els mites.

Collita darwinista de 2009

Darwin modificà i amplià *L'origen de les espècies* durant els tretze anys següents a la publicació. Literàriament, el llibre es va ressentir molt, fent-se més feixuc i difícil de seguir. Arran de la cinquena i penúltima edició, Darwin mostrava ja símptomes de cansament. Encara publicaria vuit llibres més, entre els quals trobem obres cabdals com la dedicada a l'evolució humana. Però respecte a *L'origen* li confessava a un amic seu que si visqués vint anys més hauria de fer una immensitat de canvis. Sabia que no viuria tant i que, tanmateix, li quedava molta obra inèdita encara en el calaix. Per això acaba la carta amb un modest «bé, almenys és un començament...». I tant que ho fou! El començament d'una revolució del pensament a través de la visió secular de la natura, incloent-hi la humanitat. Deslliurant-nos, per dir-ho a la manera de Huxley, «del concepte de misteri i de les interferències creadores», el naturalista anglès feia un gran servei al pensament racional en la seua lluita amb la superstició. Hem avançat gaire?

A la premsa mexicana veig la imatge de la processó del Crist de la Salut, tancat a la Catedral Metropolitana des del segle XVII, quan hi hagué una devastadora epidèmia de verola. Els que porten l'anda es cobreixen amb màscares higièniques. Ja ho digué l'Emma, l'esposa de Darwin: la religió és cosa del cor, no de l'intel·lecte. Potser passem el Sant Crist però alhora obeïm les instruccions de les autoritats sanitàries basades en conceptes epidemiològics elementals, coherents amb el que sabem de la dinàmica evolutiva del virus de la grip. L'evolució és un fet mesurable i observable a la natura i al laboratori. La teoria evolucionista és la nostra millor explicació (per ara) del fet evolutiu. Les implicacions filosòfiques de la teoria són evidents, però encara ho són més les seues aplicacions: ens posem en mans de Darwin, sense saber-ho, cada vegada que emprem un antibiòtic o ens vacunem.

8

Ara podem gaudir d'una bona collita de publicacions que, amb el pretext

del bicentenari del naixement de Darwin i el segle i mig de la publicació de *L'origen*, repassen la figura intel·lectual d'aquest *gentleman*, i l'impacte i la vigència de la seua teoria. La contribució de les Publicacions de la Universitat de València (PUV) és del tot notable. De primer amb la principal biografia del naturalista, escrita per Janet Browne: dos monumentals volums per a una narració historiogràficament impecable que es pot llegir com una novel·la. Fruit de la col·laboració entre l'Institut d'Estudis Catalans i la Càtedra de Divulgació de la Ciència, PUV treu al carrer una versió de *L'origen* il·lustrada pel dibuixant de la natura Carles Puche. És, tot cal dir-ho, de les poques aportacions originals en llengua catalana que veurem durant l'efemèride. PUV ha publicat també *La lluita per la vida* (col. «Breviaris» núm. 20, 2008), un recull de textos de Darwin i Wallace, codescobridor de la teoria de la selecció natural i catalitzador de la redacció del llibre sobre l'origen de les espècies que Darwin completà en només onze mesos. PUV ens ofereix també una aproximació a Darwin de l'historiador José María López Piñero. Finalment, una bona introducció a la teoria evolutiva i les seues múltiples aplicacions és *L'evolució: de Darwin al genoma* (PUV/Bromera, 2009) de Fernando González-Candelas.

Edicions 62 treu la versió catalana de la primera edició de *L'origen*. Originalment publicada en 1982 dins la col·lecció «Clàssics del Pensament Modern», a cura de Joan Senent-Josa i Montserrat Vallmitjana (noms que l'edició actual omet!) i pròleg de Thomas Glick (convertit ara en epíleg), la traducció fidel de Santiago i Constança Albertí apareix amb un pròleg de Martí Domínguez. Aquest professor de periodisme de la Universitat de València ha fet el pròleg també de la versió catalana de *l'Autobiografia* de Darwin (traducció de Jaume Terradas de l'edició no censurada). El text, revelador i imprescindible, apareix dins la col·lecció de monografies de la revista *Mètode*, diri-

gida per Domínguez, per a qui el dia sembla tenir més de vint-i-quatre hores, atès que també és el responsable d'un dels projectes darwinistes més ambiciosos: traduir al castellà tota l'obra de Darwin per a l'editorial Laetoli. Després de la pila d'anys sense versions castellaneres de la majoria dels llibres de Darwin, paradoxalment tenim ara dos projectes editorials en paral·lel: a més hi ha el consorci CSIC-UNAM-Academia de Ciencias Mexicana-Los Libros de la Catarata. Pel que fa a biografies hi ha disponible *La indecisió del senyor Darwin* (Empúries, 2009) de David Quammen, una aproximació erudita però escrita amb eficàcia i soltesa.

És en el camp de les traduccions al castellà on trobem una major oferta d'obres sobre Darwin. La biografia que informa més en menys pàgines és signada pels tres principals biògrafs de Darwin (Desmond, Moore i la mateixa Browne) units en un text procedent de *l'Oxford Dictionary of National Biography* (Herder, 2008). Per apropar-se a les interseccions filosòfiques de la biologia evolutiva, hi ha el *Charles Darwin* de Michael Ruse (Katz, 2008), *La herència de Darwin*, de Chris Buskes (Herder, 2009) i *Evolución. Los grandes temas: sexo, raza, feminismo, religión y otras cuestiones*, de David N. Stamos (Biblioteca Buridán, 2009), una obra que dona per acceptat el fet evolutiu i s'endinsa magistralment en les seues implicacions en les ciències humanes i socials. Niles Eldredge escorcolla els manuscrits de Darwin per analitzar l'origen de les seues idees a *Darwin: el descubrimiento del árbol de la vida* (Katz, 2009). De les obres originals en castellà remarquem *Los retos actuales del darwinismo*, de Juan Moreno (Síntesis, 2008). Tot plegat, una oportunitat única per endinsar-se en el personatge, la seua obra i la seua vigència.

Juli Peretó

Universitat de València
i Institut d'Estudis Catalans

Teologia literària

«Déu ha mort». Aquesta frase, formulada primerament per Hegel, i represa com una consigna, un crit de guerra o una provocació per Nietzsche, representa, per a molts ateus militants, un punt d'inflexió en la història de la filosofia, i en bona mesura un abans i un després també per a la història de la literatura. És sobretot a partir de Nietzsche que Déu —qualsevol déu, o déus— és posat en qüestió, la qual cosa assetja una manera de pensar, i de fer, diguem-ne tradicional. Si Déu ja no existeix, llavors tot esdevé *lliure arbitri*, tot s'hi val; o no res és clar i, en conseqüència, trontollen les seguretats transcendents, entren en crisi. Déu, però, no ha acabat mai d'erigir-se com el Tot absolut, ni els seus camins han estat sempre inescrutables en la història del cristianisme sinó que, més aviat, el seu periple ha estat un *via crucis*, a pesar del poder acumulat i dels béns materials atresorats per la «Santa Mare Església». De fet, d'alguna manera o altra Déu sempre ha estat posat en entredit.

La veritable debilitat de Déu rau en el seu relatiu poder de convicció. La superstició, l'eclecticisme i, fins i tot, la bruixeria —d'origen pagà— han estat la pedra de toc de les religions del món; una constant massa feixuga i difícil de pair per l'Església. L'eclecticisme emanat de la confluència entre l'ortodòxia eclesiàstica oficial i l'aportació de les creences prèvies a la cristianització, per exemple, han estat la tònica general: mireu, si no, què va passar als imperis precolombins: l'asteca, el maia i l'inca. Aquesta era, potser, l'única manera d'introduir la fe occidental al «Nou Món». Ben mirat, la religió cristiana ho ha tingut difícil. I bona prova n'és que el seu representant en la Terra va ser martiritzat i sacrificat per heretge pels romans, i que durant molts segles els cristians van haver de sobreviure amagats en catacumbes.

Tampoc no ho van tenir gens fàcil a l'època de màxima esplendor religiosa: a l'edat mitjana, quan el teocen-

trisme era la mentalitat aclaparadora. Déu no entrava a les cases, en l'ànima de les persones, per assumpció divina, sinó que s'hi introduïa a través de la por: «*Time Deum et date illi honorem, quia venit hora iudicii*» (Temeu Déu i doneu-li honor, perquè s'acosta l'hora del judici). L'Apocalipsi, el Judici Final, la vinguda de l'Anticrist eren les armes fonamentals dels sermons del dominic sant Vicent Ferrer i del metge i reformista espiritual Arnau de Vilanova; en absolut, les de Ramon Llull, sens dubte una *rara avis* en el seu temps, entestat a convertir els «infidels» a través de la racionalització de la fe. *El Llibre del gentil* és un debat apassionant en què els representants de les tres religions d'Abraham miren de racionalitzar al voltant de les seues religions. Ramon Llull va consagrar la seua vida a l'Art, un mètode particular que el beat mallorquí va inventar per tal de supeditar la Ciència a un ens superior: la Teologia d'arrelam cristiana. Un cas a part, inversemblant per a l'època, és el del també mallorquí Anselm Turmeda, qui va fer apostasia del cristianisme per convertir-se a l'islam! Llull era un optimista incombustible, un humanista *avant la lettre*; Turmeda, un boig estrafolari, però genial; Sant Vicent i Arnau de Vilanova, paradigmes del fonamentalisme cristià.

Ausiàs March va ser un dels primers autors catalans a manifestar obertament la seua debilitat i les seues mancances com a creient, la seua condició de pecador empedreït, com ho va fer palés al *Cant espiritual*: «Catòlic só, mas la fe no m'escalfa / que la fredor lenta dels senys apague, / car jo lleix ço que mos sentiments senten / e paradís crec per fe i raó jutge». Un cant que va reprendre, per exemple, Joan Maragall, en una composició homònima, on no falten el dubte i el dolor de saber-se mortal: «Si el món ja és tan formós, Senyor, si es mira / amb la pau vostra a dintre de l'ull nostre, / què més ens podeu dâ en una altra vida? / Per'xò estic tan gelós dels ulls,

i el rostre, / i el cos que m'heu donat, Senyor, i el cor / que s'hi mou sempre... i temo tant la mort!».

La raó i la fe han estat «estratègies de pensament» difícilment reconciliables. Els capteniments teològics recolzats en la raó han estat punits sense dilacions. La dissidència es paga cara. La llibertat de pensament, ni que siga des d'una posició de creença i respecte a la fe, han estat perseguides i combatudes amb mà ferma per Roma. Jacint Verdaguer, posem per cas, va ser desterrat de Barcelona, suspès del ministeri sacerdotal i acusat de dement. En el seu exili a la Gleva, mossèn Verdaguer hi va escriure les obres *Un sacerdot perseguit* i *Lo calze i l'arpa*, gràcies a les quals, i a les gestions que va tramitar a Madrid, aconseguí d'ésser rehabilitat. La seua fama es va incrementar, en bona mesura, arran d'aquest episodi de rebel·lia personal contra les essències de l'Església Catòlica. El seu enterrament a Barcelona constituí un esdeveniment apoteòsic a l'època, amb més de 300.000 assistents. L'heterodòxia, de vegades, és també font d'idolatria.

No ho ha tingut fàcil el cristianisme al llarg de la història. I encara ho té més difícil ara que els seus antagonistes són com més va més desinhibits i virulents, i els testimonis religiosos dissidents de l'Església oficial, però que hi estan empeltats, són més abundosos i competitius: els mormons, els testimonis de Jehovà, els kikos, etc., contrarien la paraula (oficial) de Déu. L'Església Catòlica perd adeptes; els seus fidels són cada vegada més escassos i vulnerables, i el món va a la deriva o a l'encalç de la veritable fe, que no és una altra que la del materialisme i l'hedonisme a què ens mena el capitalisme salvatge. I, mentrestant, la gihad té, en canvi, una força inusitada —fruit, almenys en part, de la supeditació política i de l'espòli econòmic a què es veuen abocats la majoria dels habitants dels països islàmics— i persegueix amb fermesa —com en el

seu temps va fer la «Santa Inquisició» a Occident— els heretges d'Al·là: Salman Rushdie n'és potser l'exponent més cridaner, però n'hi ha més encara, com ara el del malaguanyat escriptor egipci Naguib Mahfuz, que va patir una ganivetada al coll per part d'uns extremistes islàmics: consideraven la seua obra una blasfèmia contra la religió musulmana.

A Occident, en canvi, les veus contra l'Església són difícils de silenciar, per molts boicots que s'orquestraven des d'un govern qualsevol o des de l'Església. Saramago va ser literalment vetat pel Govern portugués per a competir pel Premi Europeu de Literatura arran de la publicació de la novel·la *L'Evangelí segons Jesucrist*; la conseqüència va ser milers i milers d'exemplars venuts i l'exili voluntari de l'autor a Lanzarote. Ara, el Premi Nobel portugués «contraataca» amb una nova novel·la sobre el tema: *Caín* (Edicions 62). Saramago argüeix en una entrevista, a propòsit de la seua darrera obra: «Déu no és de fiar. Que diantres de Déu és aquest que, per enaltir Abel, menysprea Caín?». Per a l'escriptor portugués,

Déu està en el cap de l'ésser humà: «Els comptes amb Déu no són definitius, però sí amb els homes que l'inventaren. (...) Déu, el dimoni, el bé, el mal, tot això està en el nostre cap, no en el cel o en l'infern, que també inventarem. No ens adonem que, havent inventat Déu, immediatament ens hi esclavitzem». Si fa no fa, són els mateixos arguments que Joan Francesc Mira esgrimeix a *Una biblioteca en el desert* (Bromera), però sense arribar a negar del tot l'existència de Déu: «...els agnòstics de bona voluntat pensem que Déu, si existeix, és sobretot qui ha de respondre a les preguntes dels humans, no qui ha de parlar pel seu compte en els llibres sagrats. Per exemple: si vosté, senyor Déu, ha creat o ha permès l'existència de tants milers de milions d'individus amb ànima i consciència i pors i angoixes, amb quina finalitat ho ha fet, per què ho ha fet, què pensa fer al final de tot de tots nosaltres?».

I, tanmateix, si pensem Déu, no estem sinó provant-ne l'existència? «La sola idea de Déu en pressuposa l'existència», deia el filòsof existencialista

francès Gabriel Marcel. Potser el concepte de *salt de fe* defensat per Søren Kierkegaard explica aquestes divagacions entorn de Déu: segons el filòsof danès, l'individu que creu en Déu pren aquesta decisió més enllà de la raó, ja que la seua decisió transcendeix la racionalitat en favor de quelcom més extraordinari: la fe. Considerava, a més, que tenir fe era al mateix temps tenir dubtes. Més encara, per a tenir veritable fe en Déu, hom també n'havia de dubtar; el dubte de Déu fóra, així, la part racional del pensament de la persona; sense el dubte, la fe no tindria una substància real.

Com va escriure Joan Garí ara fa uns anys a *Física dels límits*, «Naturalment que Déu existeix! Com podríem, si no, pensar en ell? Quin Déu? El Déu de mi. Vés tu amb el teu i sigueu Tu i Ell. Jo ja tinc prou paciència amb el Meu». Fet i fet, cadascú té el seu Déu, a imatge i semblança seua. Fins a Déu ha arribat l'individualisme i l'egolatria contemporanis. «*Déu mos guard*»...

Juli Capilla

La papallona negra és una gran metàfora sobre la transformació de la societat rural en una sucursal de la vida urbana, si es pot dir així. D'una banda, els personatges de la família Montalà es veuen abocats a compartir aquella idíl·lica vida rural amb la gent de la ciutat, des del moment que converteixen la pallissa en allotjament rural. De l'altra, però, aquella nova riquesa que els arriba de la ciutat ve acompanyada d'un reguitzell de pèrdues que cada generació ha d'anar entomant a la seua manera. Per a l'hereu, Jordi, l'entrada d'aire fresc cap a l'interior coincideix amb el naixement d'una història d'amor arravatat.

De la novel·la, guanyadora del Premi Carlemany, excel·leixen, sobretot, la frescor en la narració i el lèxic tan ric amb què Antoni Pladevall configura el fresc de les terres d'aquesta Catalunya interior. Només per això, per una

La caiguda dels hereus

Antoni Pladevall
La papallona negra
Columna Edicions, Barcelona, 2009
239 pàgs.

novel·la amb estil propi, ja paga la pena de llegir-la.

Jordi representa encara l'hereu rural amb tots els ets i uts, treballador incansable però malcriat, que genera alhora

respecte i preocupació en els pares. Un home poc avesat a les renunciacions. La història d'amor entre ell i una de les clientes de la casa rural, Martina, una barcelonina esplèndida que li desperta els sentits, va girant pels diversos revolts de l'amor, alguns dels quals són incomprendibles per a Jordi.

Pladevall descriu la volubilitat del que ve de la capital, aquest desdeny per tot el que no siga d'un sol ús. Malgrat que els personatges rurals són perfectament ubicables al segle XXI, també és cert que queda ben descrita la diferència de valors entre una gent que sap la història de cadascuna de les habitacions del seu mas, dels revolts i dels cingles, i una altra que va i torna, una gent sense arrels pregoneres per a la qual el paisatge és això, només paisatge de fotografia.

Maité Insa

Un simple moviment

No tots els llibres reclamen la mateixa velocitat de lectura. N'hi ha que estan concebuts com una espiral frenètica cap a endavant. I d'altres que només poden ser assaborits amb contenció. Sense presses. Que és com dir que n'hi ha llibres on l'important és arribar al final i d'altres on és el viatge en si allò que importa. No és el moment d'elaborar teories al respecte, però és ben cert que aquests dos volums de narracions breus que ha publicat Miquel Barceló no són una lectura massa adient per a gent amb presses. Ben al contrari.

Miquel Barceló (Felanitx, 1939) és un conegut historiador que s'ha interessat sobretot per l'estudi de l'època andalusí, un moment històric sobre el qual ha publicat diversos treballs relacionats amb la presència musulmana a Menorca o la dinastia dels Omeies, per posar dos exemples. A més, ha traduït al català la novel·la curta de Joseph Conrad *Una avançada del progrés* i ha editat, també en català, la *Brevíssima relació de la destrucció de les Índies*, del frare dominicà Bartolomé de las Casas. Tres aspectes biogràfics als quals caldria sumar, per ajustar-ne bé el perfil, les col·laboracions en premsa, reunides en el volum *El país llamado deseo*. En els últims mesos, a més, ha afegit al seu bagatge dos llibres de narracions: en abril de 2007 publicava a Ensiola *El terme de Manacor* i, en febrer de 2009, s'incorporava al catàleg de La Magrana amb *Trenc d'alba*, on els contes es combinen amb dibuixos del pintor i escultor Andreu Maimó, també fill de Felanitx. Dos volums breus, de factura senzilla i elegant i profundament emparentats.

En tots dos, l'autor ens presenta una sèrie de relats curts ambientats en un poble del qual no n'esmenta el nom (excepte en un dels contes), tot i que, si atenem a les circumstàncies biogràfiques de l'autor, podem sospitar que, en tots els casos, es tracta de la vila de Felanitx, on va nàixer i on passà els

Miquel Barceló
El terme de Manacor
Ensiola, Muro, 2007
84 pàgs.

Miquel Barceló
Trenc d'alba
La Magrana, Barcelona, 2009
76 pàgs.

primers divuit anys de vida. Tant se val, en tot cas, perquè l'important no és la concreció toponímica, sinó la contundència de l'espai mític que Barceló és capaç d'enlairar: un indret fora del temps, per més que arrel en l'experiència i els records personals, un lloc purament literari, on la realitat ha estat substituïda pel seu reflex sintètic.

L'instrument fonamental que fa servir Barceló per bastir aquest poble mític, la clau de volta que sustenta tot l'entramat, és una prosa d'una sensibilitat extrema, rica en matisos i continguda en la forma, una prosa amb molt de cos, minuciosa en la recreació del detall, perfumada d'una aroma densa i persistent (a ciri o encens, a sang calenta de porc, a habitació resclosida, a nit fresca...), capaç d'embolcallar-nos, d'introduir-nos en unes atmosferes molt plàstiques i sovint inquietants, a voltes fins i tot opressives. Uns àmbits sovint foscos —els jocs de llums i ombres planen pertot— per on circulen personatges dels quals no és estrany que albirem únicament la silueta efímera o la porció il·luminada, quan no la presència intangible o l'ombra esmunyedissa. Gent de la qual quasi mai coneixem les motivacions que guien els seus actes ni els projectes que alimenta la seua ment. Homes i dones que simplement se'ns presenten

atrapats en un instant concret de la pròpia rutina, un moment a voltes rellevant i a voltes no tant.

Barceló, com un fotògraf documentalista, no pretén sinó captar l'instant decisiu: el que explica, per si sol, tota una biografia. I així, a partir de la suma de moments individuals, donar-nos a conèixer la personalitat del tot. Assistim a la matança del porc, a la celebració de la missa (és ben constant la presència de capellans, misses, rosaris i sermons), al pas d'una peixatera ambulat o a una revetlla enmig de la qual s'estimen, fugaçment, dos homes. Instants concrets de la vida d'uns personatges que no sabem d'on vénen ni què serà d'ells en el futur. I val a dir que tampoc no ens cal, com no ens cal saber res, ni tan sols el nom, dels personatges de les imatges d'Henry Cartier-Bresson o Robert Doisneau, per citar dos mestres de la fotografia dels instants únics i irrepetibles.

Així, doncs, la lectura dels contes de Barceló recorda la contemplació intensa d'un àlbum familiar. O, més encara, d'una exposició de velles fotografies en blanc i negre. Per això, cal prendre's la lectura amb calma, per poder apreciar la multitud de detalls encisadors, alguns potser un punt desenfocats, que, sovint de manera inesperada, se'ns presenten davant dels ulls i ens atrapen l'atenció. I és ací on hi ha el valor suprem d'aquests dos llibres: en les descripcions meticuloses, plenes de suggeriments, i tanmateix fluïdes, que ens presenta Barceló. Un passeig minuciós per les cases i pels carrers, pels rituals i els costums que alimenten la vida quotidiana, i que l'autor ens amaneix de manera vivíssima, de tal forma que, quan ja tenim ben present l'escenari escollit, basta un simple (i de vegades molt tènue) moviment perquè la fotografia prenga vida. I tots els detalls intuïts cobren sentit de manera plena.

Entre callar o parlar massa

Josep Lluís Roig
Peixos d'un mar sec
3i4, València, 2009
98 pàgs.

«La perfecció no existeix». És per això que des del seu blog *La presó de l'aigua*, el poeta d'Oliva Josep Lluís Roig (1967) s'atribueix el pecat d'egolatria, i es postula en la recerca d'una poètica que elideixi sistemàticament, llibre a llibre, allò que avui dia anomenem *escriptura del jo*, subjecta a l'anàlisi i l'expressió de les circumstàncies personals més o menys comprensibles. Sense anar més lluny, Joan Vinyoli expressava el seu temor al desequilibri entre la formalitat estètica del poema i la visceralitat catàrtica que hi exposa el creador: «temo que em manqui "invenció formal", que el pas de la "vivència" a la "forma" sigui massa directe, que la "passió" utilitzi un "vehicle massa comunicatiu"». Pocs mesos després que Roig formulés aquests dubtes, guanyava el Vicent Andrés Estellés dels Premis d'Octubre 2008, i d'alguna manera es rescabala-va d'aquesta manca de confiança en seguir un camí que, tot i la impossibilitat d'assolir la perfecció, marxi en la direcció que hom consideri més adequada. *Peixos d'un mar sec* n'és el resultat, un exercici poètic de base simbolista que neix dels dubtes expressats pel poeta, però no pas com un gir radical cap a l'abstracció incomprensible, sinó cap a noves vies d'expressió que no voregin l'autocontemplació creativa, interrogant-se i sobretot interpellant el propi objecte d'estudi, la poesia.

«La perfecció no existeix», afirma en una nota prèvia, i sobretot «el concepte és secret, ocult». És evident que tanta constatació d'impossibilitats dificulta la feina creativa. Davant d'aquestes restriccions el llenguatge esdevé una eina limitada, així que Roig decideix prendre el rol de músic: tocant les teclès del piano en diferents tons, pretén accedir a la diversitat dels àmbits poètics. El poemari, doncs, es divideix en seccions encapçalades pels termes *presto*, *forte-piano*, *tenuito*... Tanmateix, no n'hi ha prou, els resultats corren el risc d'esdevenir massa inconcrets o massa explícits. I davant del dubte, el poeta tria les dues lents d'observació alhora, que a partir d'aquí esdevindran complementàries: els poemes s'agrupen en binomis, i cadascun d'ells exerceix la funció de plantejament —art

menor, versos escadussers que condueixen a la síntesi de la lírica japonesa— o d'ampliació —represa del tema esbossat, concretant-lo en imatges metafòriques i reflexions.

Així mateix, el recull també progressa des d'un plantejament conceptual, però aquest cop des del concret fins al més general: en comptes de simultaniejar les lents, les va substituint des de la mirada microscòpica de la gènesi poètica fins al discórrer del temps i les implicacions que la creació literària té en la nostra vida. *Pianissimo* 6/8, és a dir, tot tocant amb suavitat, ens parla de la dificultat de desvetllar el món a

través de la paraula, sobretot per la imprecisió que implica el llenguatge humà («només escrivim els signes que ja s'han esborrat»). Tanmateix, és l'únic mitjà aproximatiu que tenim per aprehendre el món i fer-nos-el una mica més entenedor: «Són aquestes, les paraules, i no d'altres, / les que fan que les coses tinguen cos». El poeta hi accedeix a través del silenci, però en el contacte «hi deixa un rastre de sang involuntària». L'anítesi que suposa *Forte-piano* 4/4 (tocar fort i suau a la vegada) metaforitza l'esforç del poeta. L'amor també serveix de símbol de l'aproximació a la poesia («Escriu la teua pell / amb tinta color carn», «com el primer contacte, etern, / d'uns segons fugissers / que precedeixen la set i l'aigua»), i a la vegada constata la unió entre l'experiència personal i la desvetlla poètica. Roig, però, evita la concreció, com s'havia proposat. Amb *Decrescendo* 4/4 sorgeixen les primeres constatacions negatives: els humans aspirem a l'eternitat i hi accedim a través dels records, però aquests esdevenen una matèria flonja, molt difícil de fixar: «Hi ha l'ara i l'ara i l'ara / i mai no la dutxa, més tard, / amb gotes on escriu / aquestes paraules fracassades».

El poemari segueix amb passa ferma i introdueix l'escenari urbà a *Tenuto* 4/4, l'«animal perillós» i la inutilitat de reviuir el record a *Legato* 2/4, les geografies personals a *Presto* 8/8, la mort i la dificultat de viure a *Marcato* 4/4. L'amplitud temàtica del poemari li atorga una varietat i una profunditat molt enriquidora. Abans d'acabar, però, Roig encara té temps d'afegir unes quantes paraules al silenci recordarnos, tot resumint, que la poesia és un diluvi inesperat, una infecció sota la ferida tançada o «un mot amagat sota el silenci». Al poeta, doncs, li pertoca decidir si romandre callat o parlar, tot buscant un camí que eviti excedir-se en la paraula, i aconseguir que els mots escollits fulgeixin com peixos d'un mar sec, animals fora del seu hàbitat, petites mostres fragmentàries de la bellesa, el medi d'on han estat pescats pel poeta.

David Madueño Sentís

Un debut excepcional

No és gaire habitual que una primera novel·la aplegui els elogis unànims de la crítica i l'atenció dels lectors. I encara ho és menys, d'habitual, que l'autor debutant —autora en el cas que ens ocupa— tingui 65 anys. Aquest és el cas de Sílvia Alcàntara, nascuda a Puig-reig (Berguedà) l'any 1944 i autora d'*Olor de Colònia*, una novel·la ambientada en una colònia tèxtil del Llobregat durant la dècada dels anys cinquanta del segle passat que, al meu parer, és un dels llibres més notables dels que s'han publicat en llengua catalana durant el present any.

Potser per algú no tindrà gaire importància però a mi em sembla important que tant en la contracoberta com en tots els resums biogràfics que la premsa ha publicat sobre l'autora en els darrers mesos es faci esment a la seva condició d'alumna de l'Aula de Lletres i de l'Escola d'Espectura i Humanitats de l'Ateneu Barcelonès. Una formació de la qual puc assegurar, per raons personals que ara mateix allargarien massa aquest article, que Sílvia Alcàntara ha sabut treure profit en dos sentits: en el d'aprendre a utilitzar les eines de l'ofici d'escriure, i en el d'haver tret un gran profit de les seves lectures.

Vull dir amb això que *Olor de Colònia* és una d'aquelles novel·les que als lectors interessats a aprofundir en les tècniques i recursos expressius que formen l'entramat d'una història —allò que habitualment definim com «la cuina de l'espectura»— els proporcionarà moments de gran satisfacció.

A partir d'un rerefons clarament autobiogràfic —és quasi impossible parlar de la vida en un colònia fabril de fa mig segle amb el detall amb què ho fa Alcàntara sense haver-hi viscut uns quants anys— l'autora desplega davant dels ulls del lector un microcosmos tancat i coherent que reproduceix a petita escala la situació del país durant el franquisme. I molt especialment entre l'any 1952, que és quan comença l'acció d'*Olor de Colònia*, fins als primers indicis de la crisi del sector a principis de la dècada dels seixanta.

Sílvia Alcàntara
Olor de Colònia
Edicions de 1984, Barcelona, 2009
336 pàgs.

A la Colònia Viladomat la gent té feina i, en aparença, no hi ha espai per a la misèria però el món que l'autora ens descriu amb una traça envejable està dominat per la hipocresia, la maledicència, la tafaneria, la submissió, la por, les enveges, els negocis bruts i la doble moral. Amb dos eixos de poder —l'Església i els amos— que reproduïen a escala local la situació que travessava el país.

Una Església representada pel rector mossèn Josep, que amb una sola paraula seva pot donar i pot treure influències, i per la mare Tomasa, priora del convent i de l'escola i còmplice dels amos que practiquen un paternalisme autoritari i repugnant que per una banda els mou a donar a tots els infants una ració diària de llet per a la seva millor nutrició i, per l'altra, limiten la formació escolar al coneixement de les quatre regles aritmètiques i res més amb l'objectiu de reclutar mà d'obra jove i fàcil de dominar a partir dels catorze anys.

Però *Olor de Colònia* va més enllà de la simple descripció d'uns paisatges poc transitats fins ara per la literatura catalana. Sílvia Alcàntara hi situa una història plena de personatges amb uns quants secrets i travessada per un fil d'intriga que s'anirà descabdellant al llarg del relat. Una història —m'apresso a dir-ho— que defuig la divisió entre bons i dolents i que aprofundeix sàviament en les tonalitats grises que tots els personatges arrossegueuen a les seves vides. I tot això servit amb una llengua acolorida i rica en expressions locals que l'autora confessa haver après de la seva padrina bergadana.

Ja he dit més amunt que el lector inte-

ressat en les entreteles del noble ofici de contar històries trobarà a *Olor de Colònia* una àmplia exhibició de recursos tècnics, com ara la cura pels detalls que ajuden a fer avançar el relat —olors, pudors, silencis, mirades, mitges paraules...—, un repertori de personatges que depassa la vintena dibuixats amb el gruix que cada cas requereix, una acurada alternança entre la trama principal i les secundàries que se'n deriven, una sàvia utilització de la primera i la tercera persona narrativa, una bona dosi d'encerts a l'hora d'inserir evocacions interiors que il·lustren el lector sobre fets esdevinguts en el passat i una notable oïda a l'hora de confegir els diàlegs. Tot plegat per oferir-nos el retrat fascinant d'un espai tancat i ofegador que enganxa el lector des de la primera pàgina.

Hi ha unes quantes escenes en el llibre que denoten que la flauta de Sílvia Alcàntara no ha sonat pas per casualitat. Penso en el moment que Teresa —com una Colometa a l'inrevés— allibera de les seves gàbies els ocells; penso en les diverses tonalitats dels amors que se'ns expliquen: amors frustrats fatalment per la guerra com els de les germanes Rosalia i Gertrudis, amors foscos com els de Teresa i Climent, o la relació de Cèlia amb la monja que li fa de mestra, amors singulars i alliberadors com el dels dos esguerrats. I penso també en moments excel·sos com quan el director i la seva muller desmunten el jersei de llana a mig fer que simbolitza els retrets que des de tants anys els separaven.

Ja ho he dit més amunt: a *Olor de Colònia* es detecta el pòsit d'un seguit de lectures molt ben assimilades. En el paràgraf anterior he esmentat Mercè Rodoreda; també podria esmentar Jaume Cabré. Pel que fa als comentaris de la crítica he llegit referències que posen aquest llibre de Sílvia Alcàntara a l'alçada d'una *Pedra de tartera*, una novel·la també primerenca de Maria Barbal, o d'un *Pa negre* d'Emili Teixidor. Que quedi clar que qui això signa secunda amb entusiasme les dues opinions.

Joan Josep Isern

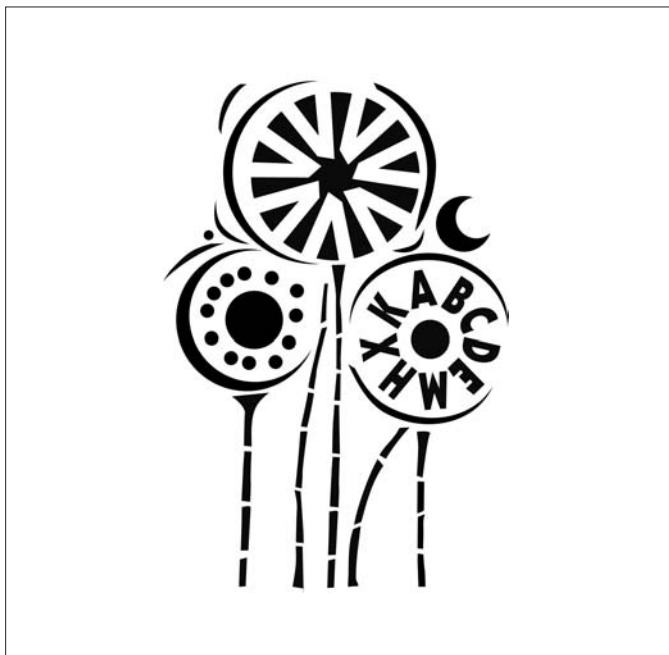
El canvi de segle està servint d'avinentesa perfecta per fer balanç dels projectes encetats en el segle anterior i, sobretot, per repensar estratègies que facen possible l'acompliment d'aquests en les circumstàncies actuals. En el cas que ens ocupa, es tracta, ni més ni menys, de fer un balanç del que ha representat el valencianisme d'arrel fusteriana com a projecte de modernitat del país, d'examinar la seua vigència i potencialitat, i de marcar línies d'actuació política en tots els àmbits per evitar, justament, la barbàrie a la qual estem abocats.

I tot això a la contra, no sols en lluita contra un pensament dominant i unes pràctiques polítiques que representen el contrari del que postulava el pensament il·lustrat fusterià; sinó també contra la defecció d'una part del valencianisme progressista, que ara vol fer marxa enrere, fer-se perdonar actituds passades i, al capdavant, acomodar-se al status quo present.

A tots aquests fronts, a totes aquestes urgències, volen respondre en línies generals els volumets *País Valencià, segle XXI*. I dic volumets perquè davant d'una tasca tan titànica els llibrets semblen, materialment, insuficients per modestos. Res més lluny de la realitat, però. Els editors han tingut l'encert i la valentia de plantar cara, d'obrir diversos debats alhora, d'arreglar moltes veus, de fer crítiques però també de fer propostes i de convocar voluntats.

No és la primera vegada que ho fan, ja que en la col·lecció «Quaderns d'Orientació Valencianista», on s'editen aquests volums, ja han aparegut reflexions personals o col·lectives sobre temes puntuals com ara el territori o la cultura. En aquesta ocasió, però, l'abast i l'ambició del projecte supera els títols anteriors. El moment i les circumstàncies ho requereixen, per això manlleve el títol d'aquest paper de l'admonició que fa un dels autors, que al seu torn es fa eco de la coneguda proclama de Rosa Luxemburg, *socialisme o barbàrie*. L'oportunitat política dels quaderns, per tant, és indiscutible.

País Valencià o barbàrie

El primer volum conté en general una gran càrrega crítica i teòrica, centrada sobretot a refutar les teories dels defensors de les terceres vies. També

Antoni Furió, Gustau Muñoz,
Pau Viciano (eds.)
País Valencià, segle XXI.
Vint-i-una reflexions crítiques
PUV, València, 2009
160 pàgs.

Antoni Furió, Gustau Muñoz,
Pau Viciano (eds.)
País Valencià, segle XXI.
Noves reflexions crítiques
PUV, València, 2009
194 pàgs.

Jordi Muñoz (ed.)
País Valencià, segle XXI.
Ara, País Valencià (Reflexions i experiències de la generació que ve)
PUV, València, 2009
170 pàgs.

es fa una anàlisi del país des de diversos vessants, incloent la sempiterna qüestió de les relacions entre els valencians i els catalans.

El segon volum, fruit de l'excel·lent acollida del primer, continua la línia de l'anterior, però amplia el camp de reflexió partint de diversos àmbits sectorials i cau, de vegades, en l'anàlisi d'esdeveniments polítics puntuals. En aquest volum s'arriben a esbossar programes sencers o parcials d'actuació política.

El tercer volum és un dels grans encerts de la sèrie. Com el subtítol indica (*Reflexions i experiències de la generació que ve*), ja té un altre aire. El que més crida l'atenció és que en molts articles els autors contenen les seues trajectòries personals i substitueixen els grans «relats» de les generacions més velles pels «microrelats» individuals. Tot un símptoma de

la pèrdua de paradigmes. Això i l'advocació als poders taumatúrgics de les diverses xarxes socials i de comunicació. Per altre costat, també trobem reflexions fortes i molt interessants d'autors com ara Xavier Ginés.

No cal dir que en una publicació d'aquestes característiques, on trobem un gran nombre d'autors provinents de camps i generacions diferents, els textos no assoleixen el mateix nivell ni interès segons el perfil del lector; a més, trobem arguments, valoracions i diagnòstics que es repeteixen al llarg dels tres volums. Per contra, aquesta munió d'autors i generacions no sols ens permet extraure reflexions molt valuoses o enginyoses, sinó que també és interessant per fer-nos una idea com han canviant els referents, els interessos, les expectatives i la percepció de la realitat entre els sèniors i els joves, a pesar que a priori tots parteixen d'unes premisses comunes i comparteixen en línies generals una cosmovisió semblant.

Esperem que aquests llibres també esperonen l'acció política, tal com repetidament demanen els autors convocats. La primera passa ja està feta.

Faust Ripoll

Camí de maduresa

Entre totes les vides possibles, una; entre totes les ciutats, la seua; entre tots els pares que hagués pogut tindre, l'autèntic *Homer* que regnava dins l'atmosfera càlida del seu bar. *El camí de les merles*, rellegit amb la distància d'uns mesos des de la seua publicació, esdevé un aprofundiment en la poètica d'Antoni Gómez. Ens adonem que els llibres que l'han precedit eren sòlids esglaons per escometre aquesta aposta literària, la més personal.

Trobe cada vegada més indicis que un creador es prepara al llarg de la seua vida per dur endavant una obra singular, amb pretensió de totalitat, que el connecte amb el cau primigeni de la seua existència. El llibre d'Antoni Gómez gaudeix d'aquesta voluntat radical de relacionar-se amb la seua veritat, plural però única.

D'infant, percebrà el poeta que està tocat d'una sensibilitat especial, i en patirà les conseqüències. Tot allò que estima li resultarà insuportable de digerir si no passa abans pel sedàs de la seua literatura. ¿Ja per sempre perifèric, exclòs, exiliat, incomprès, no llegit? No s'ha perdut tot, però. L'escriptor pot operar dins la dialèctica integració/exili. Més encara, convertir aquesta tensió en la fructífera missió de la seua vida. «L'únic que desitjava era integrar-me en la polis, ara ho comprenc», confessa l'autor, però com que no pot disfressar-se d'home proletari i senzill que beu i parla de futbol al bar

Antoni Gómez
El camí de les merles
Perifèric, Catarroja, 2009
136 pàgs.

i convida a rondes de cervesa... haurà de trobar el seu propi camí, «el camí de les merles». Una senda que descriu el territori que queda entre aquestes dues afirmacions: «Un poeta amb dedicació exclusiva a la vida, em sentia un captaire i un déu alhora» i «Construiré de bell nou els fonaments de la meua existència des de la base dels orígens familiars». L'Odissea no és allò viscut, és el llibre. No és prou tindre una veritat per a contar, cal trobar un llenguatge. La veritat és aqueix llenguatge.

Antoni Gómez ingressa en el club estimable de la literatura que encarna la recerca del pare. Allunyar-se per a tornar, ser diferent per acabar reconeixent la semblança. L'autor pren distància —amb tendresa i implacable ironia— amb tots els personatges que un dia va ser. El xiquet amb camisa de tirants, el jove modern i *rocker*, el contestatari, el poeta romàntic, l'home que atorga a l'erudició local el poder de curar la seua orfandat, tots aquests epígons, desconnectats entre si, reclama-

ven la representació absoluta del jo. Tan dolorosament bandejats com els gossos sense nom ni raça que acompanyen els vagabunds. El món de les emocions (passió per la vida, el valor de l'amistat, el dolor de la pèrdua, l'estima per la terra), i llur suport geogràfic (la mar, el castell de Sagunt, el museu, els carrers dels jueus, l'església, el sol tebi, les fàbriques velles, la discoteca) tot patia igualment del mal de l'estanquitat muda. Només quan l'escriptor aconsegueix tornar al bar del pare, allà dalt del barri vell de Sagunt, pot posar en contacte, d'una manera lúcida i conscient, els àmbits, les vivències i els personatges.

Per a un camí tan exigent, el poeta es desprèn del dogmatisme vital i ideològic. L'escriptura té la intensitat necessària; commovedores les pàgines que parlen de les dones de Sagunt vestides de negre: descripció d'un amor que ret homenatge i allibera. Antoni Gómez ens ha volgut fer partícips no només de la troballa, sinó també del procés de recerca. Forma part de la nòmina dels escriptors que han aconseguit distanciar-se saludablement del símptoma: la poesia no atorga un passaport de redempció, la ideologia dogmàtica pot amagar el món, la rebel·lia sobreactuada és una disfressa. Perquè *El camí de les merles* no és un llibre de records, és literatura, vida elaborada.

Miquel Martínez

Disfressats de transcendència

Hilari de Cara
Un llac en flames
Quaderns Crema, Barcelona, 2009
249 pàgs.

La memòria té un paper cabdal en *Un llac en flames*, una novel·la fragmentària com el propi record. I això es pot copsar des de la mateixa estructura de l'obra: una narració sense capítols, dividida en una sèrie de fragments més o menys breus, sense títol ni cap tipus de numeració, que responen sovint a diferents temps del relat. Com peces soltes d'un trencaclosques que tot just si s'insinua durant moltes pàgines, que va mostrant la globalitat del conjunt per acumulació i gradualment. La memòria personal i la col·lectiva: la del protagonista de la novel·la, Marc Crespí; i la de l'illa de Mallorca com a societat en el darrer segle, aproximadament. I allò que uneix tots dos relats, a més del paisatge i d'alguns personatges comuns, és el regust de decadència, de dissolució. Un antiheroi i un món que s'acaba, tots dos en evident declivi; i tots dos retratats amb un cert aire d'impostura, d'esperpent: parodiats en la seua buidor disfressada de transcendència.

Un retorn a l'illa després de molts anys és el desllorigador de la narració i el motor del record. El retorn de Marc Crespí, com una mena de jubilació prematura, com apartar-se voluntàriament de la vida en un intent desesperat —i evidentment infruïtós— d'ajornar la maduresa. És a través dels seus ulls que assistim al retrobament amb un univers de nous rics necis i de cacics dels de tota la vida; i amb una societat pseudoliterària provinciana i endogàmica, retratada amb un especial sarcasme que, tanmateix, no en dilueix la versemblança ni el fet que siguin personatges perfectament recognoscibles. Al mateix temps, elements diversos desvetllen els mecanismes de la memòria per associació d'idees: la literatura, la música, el cinema... I això ens porta el record

de la infantesa, de l'estiu, dels pares; de l'escriptura de la infantesa i de l'adolescència: «sí, era això, la sòlida i tesa i flonja buidor de la infantesa escrita amb treballs infinits, gairebé lletra a lletra [...] i tornada a reescriure, a pastar amb el fang i l'argila, amb la roda del torn, amb les mans humides i terroses, amb goma d'esborrar i tinta fresca».

Potser és aquesta buidor —sòlida i tesa i flonja— de la infantesa, i la de l'adolescència, i la descoberta que l'edat adulta tampoc no pot fer res per evitar-la, un dels temes centrals d'*Un llac en flames*. Una novel·la que, en qualsevol cas, narra un doble fracàs: el personal de Marc Crespí i el col·lectiu de la seua generació, la dels fills de la postguerra. Crespí fracassa una vegada i una altra en l'amor, fracassa en l'intent d'escriure literatura, fins i tot fracassa en no ser capaç de mantenir l'herència —que no és només econòmica, sinó sobretot personal, de tarannà— de l'avi republicà, envoltat sempre en el relat d'una aurèola mítica. Hi és també el tòpic de la «gran novel·la de Mallorca», encarnat en un personatge que vol escriure-la d'una «manera balzaquiana», fugint del que considera un quadre «massa elegíac, i fals» de l'obra de Villalonga. En el cas de De Cara, però, una empresa que no deixa de ser una ironia evident: un fals costumisme esdevingut sàtira. Al remat, no cal descartar tampoc que l'obra no siga sinó una paròdia autoreferencial, i que aquests personatges porten, d'una manera o d'una altra, els trets distorsionats, *caricaturitzats*, de l'autor i de la societat que l'envolta.

Primera aproximació a la novel·la d'un autor veterà conegut fins ara en el seu vessant de poeta, i que anuncia una trilogia de la qual aquesta seria la primera part. No hi ha dubte que en *Un llac en flames* hi ha l'experiència lírica prèvia d'Hilari de Cara; i això, potser, n'explica tant alguns dels elements més brillants —el marcat lirisme del relat, d'una prosa bella que es llegeix amb plaer— com alguns dels esculls principals —una estructura fragmentària que, en ocasions, està al límit de perdre's en la inconnexió; com esclats d'una certa intensitat, però potser massa aïllats entre ells, de vegades. Això, i una considerable quantitat d'errors de diversa mena disseminats al llarg del text, són els principals obstacles d'una novel·la recomanable.

Pere Calonge

Una infantesa afrancesada

Joan-Daniel Bezsonoff
Una educació francesa o les set vides d'en Bezsonov
L'Avenç, Barcelona, 2009
128 pàgs.

A l'inici d'*Una educació francesa o les set vides d'en Bezsonov* l'escriptor rossellonès ja ens adverteix que no pretén fer una autobiografia, tot i que el resultat sigui una obra que s'hi aproxima molt. Més que narrar-nos els fets més importants d'aquest període de la seva vida, tot posant atenció en el «jo», Bezsonoff vol mostrar als lectors la formació rebuda i, com a conseqüència, la peculiar visió del món que se'n derivava. Tanmateix, la seva educació és la de qualsevol nen de la República Francesa del anys seixanta i dels inicis dels setanta. «*Una educació francesa* —explica l'escriptor— no és pas una autobiografia tot i que hi parli molt de mi mateix. Tampoc la consideri com un assaig etnològic on miri de descriure els costums, les olors, la bellesa d'un país desaparegut.» Potser per aquest motiu el llibre no s'organitza en un conjunt de capítols consecutius, ordenats cronològicament, sinó en una sèrie de quadres o articles, quasi autònoms, al voltant d'un tema o d'un motiu determinat.

Si consideram que Bezsonoff va néixer a Perpinyà l'any 1963, potser pensarem que tampoc no han passat tants d'anys com per considerar que la seva infantesa pertanyi a un món massa diferent de l'actual. Ara bé, l'autor, que encara es pot considerar un home relativament jove, constata que tot el món i els valors que guien la seva infantesa han desaparegut. Així, subratlla especialment la intenció de mostrar-nos la imatge de la realitat que l'escola d'aleshores volia transmetre. En aquest cas, a diferència dels catalans de l'Estat espanyol, es tracta de l'escola francesa, si fa no fa tan anticatalana com la del franquisme. Bezsonoff, però, ens ofereix un retrat

Raimon: imprescindible

de l'època ple de sentit de l'humor i de bonhomia, amb moltes notes d'ironia. També hi trobam una explícita condemna a una política que ha pretès fer de l'Estat francès un país lingüísticament i culturalment uniforme, on sols podien tenir cabuda la llengua i la cultura franceses. Sens dubte, en aquest context, *Una educació francesa* relata el procés de descoberta de la pròpia identitat catalana: «Em va costar molt de comprendre que no era un francès de l'extrem sud sinó un català del pol nord», afirma el nostre escriptor.

Tanmateix, Joan-Daniel Bezsonoff ens fa veure la innocència i la màgia amb què ell, com tants infants d'aquells anys, veia la realitat. No hi ha, naturalment, cap propòsit de reivindicació d'aquella època, però sí una certa enyorança d'un món més senzill i més ingenu, amarat d'una certa poesia, en què «els mainatges tenien creativitat i jugaven molt bé sense Playstation ni Internet». L'autor ens retrata una societat que vivia immersa en els miratges que el gaullisme havia creat, amb el record encara recent de la Segona Guerra Mundial, amb la màgia de les històries de Tinín, amb la televisió de qualitat de l'època, l'emoció del Tour de França... Per contra, Bezsonoff no amaga la seva censura davant la França actual, que considera un país encantador que els seus mateixos habitants han enlletgit, igualment com també es mostra molt crític davant la societat tecnològica en què avui vivim.

Tot i que el propòsit de Joan-Daniel Bezsonoff no hagi estat escriure una autobiografia, a *Una educació francesa* l'autoretrat és constant. Hi descobrim un personatge singular pels seus orígens (la procedència russa de l'avi), per la diversitat de llocs on d'infant va viure, per la vocació d'escriptor que ja es palesa des de l'època escolar, per la seva actitud davant la religió (no volia ser un sant i Jesús no li queia bé), etc. Això no obstant, el motor dels records és l'enyor d'una vitalitat perduda amb el pas dels anys, que contrasta amb el decaïment del present. Per això *Una educació francesa* acaba amb un pensament certament pessimista a causa de la impossibilitat de tornar a viure el que ja no és: «La vida no és un castell arruïnat que un arquitecte pot reconstruir. No... És un desert ple de cadàvers, un parc clàssic amb els arbres més vells arrencats».

Pere Rosselló Bover

Carles Gámez
50 anys. *Al vent, Crònica d'una
nova cançó*
PUV, València, 2009
282 pàgs.

Aquest llibre és alhora un estudi ple d'informació i un assaig finament interpretatiu sobre un dels fenòmens més transcendents i innovadors que ha experimentat la cultura catalana contemporània i que més han influït en el seu desenvolupament. En efecte, els qui per l'edat i l'interès personal hem pogut ser testimonis del que van significar —des de la perspectiva del País Valencià, però també per a la resta dels Països Catalans— els recitals i els aplecs a què acudíem —quan no ho impedia «la autoridad competente»— i els discos que escoltàvem una i una altra vegada, i que fèiem circular entre els amics per comunicar-los un descobriment que ens havia emocionat, podem entendre perfectament que en la vida de moltes persones, i també en el procés evolutiu de la nostra societat, l'existència mateixa d'una cançó en la nostra llengua modificava radicalment la situació imposada, hi introduïa un element de canvi enormement positiu que, per això mateix, era —i és— mirat amb animadversió pels qui voldrien que el català s'extingís tan aviat com fos possible. Passava això quan l'anomenada Nova Cançó va aparèixer, en ple franquisme, i passa ara, quan podem veure que els intèrprets que han succeït els qui la començaren, a principis de la dècada de 1960, són sistemàticament exclosos dels mitjans de comunicació audiovisual, de la mateixa manera que ho eren llavors, en els bons temps de Manuel Fraga Iribarne —imaginant que aquest senyor n'haja patit de roïns, si més no en l'àmbit de la política, possibilitat de la qual em permetré dubtar.

És clar que el fenomen que aquesta obra analitza és la conseqüència de múltiples intervencions, però, tractant-

se d'una activitat directament lligada a la cultura de masses i a l'espectacle, hi ha protagonistes que se situen com a capdavaners. Aquest és el cas de Ramon Pelegero Sanchis, Raimon (Xàtiva, 1940), la trajectòria del qual revesteix una especial singularitat, que ja va ser assenyalada per Joan Fuster en diversos escrits i de manera especial en un llibre que es va editar per primera vegada —censurat— el 1964.

Carles Gámez, periodista i guionista de televisió, anota amb visió clara aquesta realitat, d'arrel política, però no es limita a això. Amb una amenitat admirable i una gran quantitat de dades —producte d'una recerca minuciosa que l'autor es guarda molt de subratllar amb exhibicions erudites—, aquestes pàgines constitueixen una crònica de mig segle de cançó, a través de tres capítols internament ben lligats: «El temps d'una nova cançó», dedicat —com la cronologia que tanca el volum— a contextualitzar els temes principals del llibre, en la seua època inicial, marcada en part pel que s'esdevenia en el terreny de la música a Itàlia, a França i altres països desenvolupats; «*Al vent, la cançó de les cançons*», que exposa el procés d'implantació de la Nova Cançó, amb el seu grup més conegut, Els Setze Jutges, però també amb altres intèrprets i grups, com a marc en què s'insereix la trajectòria de Raimon i, finalment, el titulat «Raimon, el cant plural», dedicat a recórrer els trams successius en l'activitat artística del cantant de Xàtiva, tant amb les seues composicions pròpies com amb les dedicades a poetes contemporanis —Salvador Espriu— o clàssics —especialment Ausiàs Marc—, tot distingint-la de la que han seguit altres intèrprets coetanis que també han aconseguit una enorme popularitat, com ara Joan Manuel Serrat i Lluís Llach.

Resseguint els passos de Raimon en aquest llibre, tan ben articulats per Carles Gámez, es pot comprovar que la seua carrera està construïda a partir d'unes fidelitats essencials, a les quals mai no ha renunciat —la fidelitat lingüística, en primer terme—, d'una coherència intel·lectual i ideològica, d'uns valors, en definitiva, que fan del cantant, sens dubte, una de les grans personalitats de la cultura catalana de les darreres dècades.

Francesc Pérez i Moragón

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA

UNIVERSITAT D'ALACANT

FONET. PRÀCTIQUES DE FONÈTICA 1

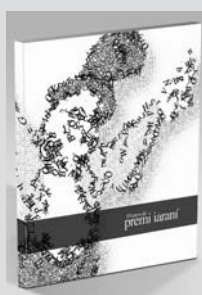
EDICIÓ A CURA DE JOAN M. PERUJO MELGAR
JORDI VALOR I SERRA, EL MESTRE QUE ESTIMAVA LES PARAULES

EDICIÓ A CURA DE JOAN-LLUÍS MONJO I MASCARÓ
EL CANÇONER POPULAR DE TÀRBENA. RECOPIACIÓ I ESTUDI LINGÜÍSTIC

COMANDES

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA • UNIVERSITAT D'ALACANT. APARTAT DE CORREUS 99 • 03080 ALACANT
TEL. + 34 965 903 410 • FAX + 34 965 909 330
CORREU: dfcat@ua.es

10 anys de premi iaraní.
Aproximació als processos de canvi sociolingüístic a Gandia i a la Safor. Josep Alandete
El Tio de la Porra. Josep Joan Coll Fornés
Revista de la Safor 1.

Ser més vell que la fam, és una dita que revela una de les experiències més antigues, amargues i traumàtiques per les quals ha passat i continua passant la humanitat: pràcticament des que va començar a forjar-se el projecte «home», és a dir, quan un dels nostres ancestres va decidir abaixar dels arbres, començà a caminar de dues potes i pogué utilitzar el cervell per a alguna cosa més que per als purs instints. Els inquilins d'Atapuerca, fa uns 700.000 anys, sembla que ja passaven gana i la resolien amb l'expedient del canibalisme. Probablement, un dels guions explicatius de la llarga història que hem descrit com a «reis —i reines— de la Creació» ha sigut vèncer els assalts de la fam, doblegar les envestides de la naturalesa en forma de catàstrofes paoroses, superar els límits biològics. Una guerra contínua que algú, instal·lat en la societat del benestar, o més aviat de la fartera, pot creure guanyada ja de manera definitiva, però que encara revela derrotes vergonyoses, pústules sagnants i vastos escenaris esgarrifosos en aquells països condemnats a la pobresa i que, ves per on, coincideixen amb règims polítics oprobiosos.

Es tracta, la fam, d'una història que, en efecte, no ens deixa gens bé a cap ni un dels pobles de la Terra, inclosos els elegits per Déu. Aquests episodis terribles han estat aprofitats per esfondrar els pobres encara més en la misèria, aniquilar l'adversari, escanyar el sotmès, construir imperis econòmics, garantir l'hegemonia actual de les grans companyies transnacionals. La fam és útil al poderós sense escrúpols, i per això els nazis o els bolxevics la feren servir contra masses indefenses de jueus i pagesos. Hi ha, a més, una altra història que s'escriu en lletra més petita, menys vistent, perquè s'incrusta en la domesticitat de les famílies, el veïnatge i les singladures anònimes dels dissortats. És aquell drama de la mare que es menja el fill, del nen amb els ulls perduts i el ventre inflat, del cobrador colonial de l'impost que es presenta a casa a requisar l'últim bocí de terra, de l'emigració sense retorn, de la fossa col·lectiva, de la ingestió d'immundícies o de la desnutrició permanent, on tan bé coven la malària, el tifus, el còlera, la pesta o la disenteria.

Seria injust silenciar que la fam ha donat al món herois i institucions que

Les eternes urpades de la fam

Josep M. Salrach
La fam al món. Passat i present
Eumo Editorial, Universitat de Vic
Vic, 2009
450 pàgs.

ens honoren. Des de la caritat monàstica de l'alta edat mitjana fins a Metges sense Fronteres, des de Francesc d'Assís fins al voluntari anònim que s'endinsa a Darfur, sempre ha aparegut algú enmig de la desesperació que ha buscat de pal·liar el desastre. En les seues mans no es baralla la solució d'una fam, competència i responsabilitat de la societat política, sinó la reducció dels seus efectes. I també cal reconèixer que la panxa buida ha esperonat l'enginy fins al punt de metabolitzar l'horror en sublimacions literàries. La picaresca espanyola, Frank McCourt, el *Txevingur* de

l'Andrei Platónov o, a l'altre extrem, Gargantua i Pantagruel són, ben mirat, escorrialles de la gana.

La balança, tanmateix, malgrat les excepcions admirables, s'inclina del costat «dolent» de la història. Resulta sorprenent que hàgem arribat on hem arribat amb els inferns que han patit milions i milions d'éssers humans, nacions, ètnies i cultures senceres. La depredació de l'altri ha marcat un dels rumbos de la història i, preparada pel colonialisme, ara la sosté la globalització sota la batuta del FMI, el BC o l'OMC i les inhibicions covardes de l'ONU.

¿Paga la pena afligir-nos amb una història d'horror? Salrach esgrimeix quatre raons. Cal conèixer-la, en primer lloc, per un exercici d'humilitat per part dels qui mengem tres i més plats diaris; en segon lloc, per una exigència de solidaritat envers els que han patit i pateixen les coltellades de la fam: als morts, diu el catedràtic de la Universitat Pompeu Fabra, no se'ls pot tornar la vida, però sí rescatar-los de l'oblit; en tercer lloc, per un reconeixement d'estimació envers la pròpia espècie, allà on es barreja compassió i admiració davant gestos i accions a càrrec d'homes i dones en els moments dramàtics d'una fam, i, finalment, per un intent d'aprendre del passat per millorar el futur en prendre consciència de les dimensions d'un problema que sembla etern.

Josep Maria Salrach ha fet un magnífic exercici de síntesi històrica. No és habitual veure un medievalista solcar amunt i avall per les aigües agitades dels temps, des de l'Antiguitat fins als nostres dies, i Salrach s'hi mou amb habilitat, acreditada ja per una brillant trajectòria com a historiador. L'erudició ve combinada amb una voluntat divulgativa, però sobretot ve embolcallada amb una honestat admirable. L'historiador no jutja, però, en respondre al com, on, quan i, sobretot, al perquè de la fam, ens alerta que tant o més que la naturalesa impredecible són els qui mouen els fils del poder, local, regional o mundial, els veritables responsables. Vet ací un llibre important, que segurament serà valorat com cal així que siga traduït al castellà. Sembla que en català anem sobrats d'excel·lència.

Les alqueries valencianes no són blanques

Xavier Aliaga
Els neons de Sodoma
Tres i Quatre, València, 2009
144 pàgs.

Si alguns ninots de falla prengueren vida i pogueren parlar ens abocarien moltes crítiques incòmodes. De fet, de ben segur que més d'un polític avesat faria tots els intents possibles per fer-los callar i cremar-los abans de la nit de Sant Josep. L'escriptor Xavier Aliaga, guanyador del premi Andròmina dels XXXVII Premis Octubre, en l'edició de 2008, no ha aconseguit fer parlar a cap ninot faller, però amb la seua novel·la *Els neons de Sodoma* ha donat vida a l'esperit satíric propi de la tradició valenciana.

Aquesta obra es basteix sobre l'esquema de la novel·la negra, però amanida amb una bona dosi d'humor, i alguna que altra brofegada. Però, tot i coincidir en la moda actual d'aquest tipus de literatura, en aquest cas, no hi ha assassinats a resoldre, ni lladres de fortunes, ni *hackers* informàtics de passat obscur. En aquestes pàgines el lector trobarà una investigació de poca transcendència on el que es posarà al descobert és la hipocresia que sobreviu en una bona part de la decadent burgesia rural del nostre país.

Xavier Aliaga va néixer a Madrid el 1970 i resideix a Xàtiva, és escriptor i periodista, i aquesta és la seua segona novel·la, després del seu debut literari amb l'obra *Si no ho dic, rebente* (Moll, 2005). En aquesta ocasió, el narrador ens retorna al mateix escenari on va ubicar el seu primer llibre: Vila-roglet, un imaginari poble valencià que recull moltes de les característiques típiques del nostre entorn. Tot comença quan poc abans de la celebració de la festivitat del patró local, la imatge de sant Roc desapareix del seu lloc privilegiat a l'església. Tot un trasbals per a una societat tradicional que s'escandalitza

encara més en descobrir que al lloc del sant els han deixat un ninot faller ben lasciu. En aquest entorn costumista Aliaga introdueix un personatge ben singular que haurà de fer-se càrrec del cas, l'inspector de policia Feliu Oyono, negre i fill de guineans exiliats. L'intent de tractament coral farà que els successius capítols del llibre ens porten a descobrir tot un seguit de personatges secundaris que dibuixen el panorama local de Vila-roglet on trobarem, entre d'altres, un descentrat rector i el seu sagristà, les festeres i els festers esgarriats i també una periodista de la televisió autonòmica amb desassossec corporal i aspiracions d'èxit.

Aliaga ha construït una novel·la plena d'enginy. Cal advertir que de la mateixa forma que hi ha diversos sabors també hi ha diferents tipus de novel·les i aquesta no ofereix al lector ni grans preguntes metafísiques ni paradigmes filosòfics. Es tracta d'una novel·la fresca per deixar enrere les angoixes quotidianes i passar un moment de lectura entretinguda. Perquè, de vegades, és necessari oblidar que els canals informatius valencians estan ofegats per la manipulació, i que davant aquesta situació l'únic antídote que ens queda és prendre una dosi d'ironia per poder superar la impotència que provoca un model injust on els que enganyen són els triomfadors.

Aquest llibre ofereix al lector la possibilitat de viatjar a un món imaginari i rural, on les alqueries no són totes blanques. I per aconseguir aquest transportar-nos a aquest món, l'autor ha intentat captar el llenguatge viu del carrer, donant un espai propi a les onomatopeies, a les expressions planeres i aprofitant la vivesa que donen els diàlegs. A més, un dels aspectes més interessants de la novel·la és l'engrescador ritme inicial que aconsegueix atrapar-nos per encetar un camí narratiu que després d'aquest punt àlgid inicial pot donar la impressió que als successius capítols hi ha moments d'oscil·lació.

Com els locals que posen llums de neó a la façana, aquesta novel·la no enganya a ningú i anuncia des de la primera pàgina que darrere de la seua porta s'amaga tot un món d'humor, ironies, desgràcies ofegades en oblits i alcohol que ens ajuden a fer que la vida siga un poc més feliç.

Ricard Peris

L'home que té el món dins el cap

Pere Antoni Pons
La vida, el temps, el món: sis dies de conversa amb Joan F. Mira
PUV, València, 2009
378 pàgs.

Un llibre com aquest, sobre la vida, el temps i el món de Joan F. Mira, només es pot fer com s'ha fet, a través d'una entrevista, pactant un temari, revisant el qüestionari a cada sessió de treball, corregint les preguntes i revisant les respostes de manera molt conscient. Una entrevista en profunditat a Joan F. Mira com la que ens presenta el periodista Pere Antoni Pons només es pot fer com diu que s'ha fet. I això no vol dir que no hi haja altres maneres d'explicar la vida, el temps i el món segons Mira. Amb això vull dir que aquest llibre és el resultat exacte de com s'ha concebut, i que serveix perfectament per als propòsits per als quals ha estat elaborat.

Aquest és un llibre per als lectors que no coneixen a fons ni l'obra ni la figura d'un gran escriptor, pensador i erudit, tal com ho explica Pere Antoni Pons a la introducció. Publicat per la Universitat de València, un dels pocs espais públics del País Valencià on es poden realitzar projectes d'aquestes característiques, el llibre ens dona a conèixer més i millor una persona que sap, pensa i reflexiona en veu alta, activitats que no estan gens de moda al nostre país, on la llengua i la cultura s'han de buscar amb detector de metalls sota les roques i les arenes del desert.

El cas és que la rellevància de Joan F. Mira dins del món de la literatura i la cultura catalanes és evident, i precisament per això, amb més motius que mai, cal explicar-ho, i fer-ho sense donar res per entès, utilitzant tots els mitjans al nostre abast. Perquè són les persones com Mira, i no unes altres, les que han de dir com van les coses i quin sentit tenen. I no hi estem gens acostumats. Sobretot en aquest país nostre, on qualsevol se sent legitimat

per dir que cal anar cap allà, i la majoria, cecs i arrossegant-se, van cap allà.

En aquest llibre, sobretot, hi ha respostes, les que fa Joan F. Mira per explicar el seu recorregut vital, des dels orígens familiars, la República, la guerra i el franquisme, fins al que pensa sobre la vellesa, la mort i el futur, passant per tots i cadascun dels moments que l'han marcat profundament, donant detalls de les persones que l'han influït, també de les lectures i els autors d'arreu, o els viatges que l'han fet ser com és, explicant els principals esdeveniments que ha viscut personalment, els fets que han acabat conformant el país que tenim i el món en què vivim.

En aquesta biografia de preguntes estudiades totes les respostes contenen una anècdota vital, informació sensible i raonaments contrastats per saber qui és i què pensa aquest intel·lectual valencià. Per cert, no crec que hi haja ningú que s'atrevesca a contradir o qüestionar els arguments que aporta per entendre la situació de la llengua i la cultura catalanes al País Valencià. Una altra cosa és el posicionament que fa sobre el catalanisme, el valencianisme i el futur polític del país. I és que Joan F. Mira és un intel·lectual de veritat, d'aquells que es mullen i que sempre s'han posicionat, sobretot quan toca abordar els afers polítics. I és aquesta condició d'intel·lectual de veritat que es mulla la que dóna encara més validesa al seu punt de vista, perquè sempre acaba tocant de peus a terra.

El qüestionari que respon Joan F. Mira és tan interessant com les respostes que dóna. Especialment recomanables, per l'actualitat i la importància social que tenen, són les reflexions al voltant de l'educació, els reptes de l'ensenyament i el futur de la universitat. I, per a totes aquelles persones que també s'hi dediquen, encara més interessants són les respostes que fa a les preguntes sobre el fet d'escriure, així com l'opinió que té sobre els premis literaris, les crítiques literàries i les ressenyes de llibres.

Amb Joan F. Mira es pot parlar de tot, i tal com diu amb gran encert Pere Antoni Pons, si aquest llibre de converses fóra en realitat una biografia es podria haver intitulat *L'home que tenia el món dins el cap*, i com a subtítol i entre parèntesis: *(I que, del cap, el va anar abocant sobre la pàgina)*.

Francesc Vila i Femenia

LLEONARD MUNTANER, EDITOR

PICORNELL, Mercè / PONS, Margalida (ed.) *Literatura i cultura: aproximacions comparatistes*. 216 p.

Miró, Joan. *El color dels meus somnis. Converses amb Georges Raillard*. Traducció de Joaquim Sala-Sanahuja. 152 p.

CAPELLÀ, Margalida. *Dones republicanes. Memòria de la Guerra Civil a Mallorca (1936-1939)*. Volum I. 368 p. + 32 p. de fotografies.

BARCELÓ CRESPI, Maria / ROSSELLÓ BORDOY, Guillem. *La casa gòtica a la ciutat de Mallorca*. Pròleg de Josep Morata. 192 p. + 96 p. de fotografies.

FLEM, Lydia. *Com vaig buidar la casa dels meus pares*. Traducció de Josefa Contijoch. Pròleg de Marta Segarra. 112 p.

JULIÀ, Jordi. *Un lleu plugim. Antologia de poesia nord-americana hipermoderna*. 96 p.

LLEONARD MUNTANER, EDITOR, C/ Joan Bauçà, 33 - 1r 07007 Palma (Mallorca)
Tel. 971 25 64 05 · Fax: 971 256 139 · A/e: editorial@lleonardmuntanereditor.cat

DISTRIBUCIÓ A BALEARS: PALMA DISTRIBUCIONS,
C/ Dragonera, 17 · 07014 Palma (Mallorca) Tel. 971 28 94 21 · 971 45 06 12

DISTRIBUCIÓ A CATALUNYA: MIDAC LLIBRES,
C/ Roís de Corella, 9 · 08205 Sabadell (Barcelona) Tel. 93 74 64 112 · Fax: 93 74 64 111

DISTRIBUCIÓ A VALÈNCIA I CASTELLÓ: GEA LLIBRES,
Carrer G, nau 6 · 46394 Ribarroja del Túria (València) Tel. 96 166 52 56 · Fax: 96 166 52 49

Narrativa breu i alfabètica

Núria Cadenes
AZ
3i4, València, 2009
188 pàgs.

Zòtic és el personatge protagonista del brevíssim conte que tanca el recull AZ, de Núria Cadenes. A diferència d'ell, i moguda, supose, per una imperiosa necessitat d'escriure, la periodista i escriptora sí que s'ha preocupat de plasmar «sobre el paper» més de «dues frases seguides». L'excés de prudència i la por al fracàs col·loquen al talentós escriptor fictici, de nom exòtic, en un estat de permanent ataràxia, que no té res a veure amb el de la narradora que li dona vida.

Núria Cadenes fa molt de temps que escriu. El primer que li publicaren, les conegudes *Cartes de la presó*, ja demostraven que, més enllà de les tristes circumstàncies que l'inspiraren i de la barreja impetuosa de sentiments juvenils que s'hi dibuixaven, havien estat redactades per una persona amb fusta d'escriptora. Això ho ha anat confirmant amb els anys i amb els diferents registres i gèneres amb què s'ha encarat de manera decidida i valenta. A banda de la seua actual ocupació periodística, la condició de lletraferida l'ha exercida a través de la literatura autobiogràfica (*Memòries de presó*), la novel·la (*El cel de les oques*), la biografia (*L'Ovidi*) o l'assaig divulgatiu (*Vine al sud! Guia lúdica del País Valencià*).

Ara deixa de banda qualsevol d'aquests gèneres, però no s'aparta de la destresa que ha anat aconseguint com a fabuladora, i ens sorprèn amb un llibre de contes que explora la condició humana. Ara em direu que aquest últim apunt que faig sobre el tema del recull és tan vague com prudent, i tindreu raó. Però si bé és cert que AZ podria resultar un llibre de contes que aplega aleatòriament —una mica a la manera dels «Cent mille milliards de poèmes» de Queneau i la seua màquina informàtica— un seguit de contes

units simplement i fràgil per la successió d'uns noms ordenats alfabèticament, cal fer constar que estem lluny d'això. Ben al contrari. Els contes ens mostren uns protagonistes aparentment *normals*, que experimenten la perplexitat més pregona en trobar-se amb alguna situació inhòspita. En aquest sentit, en destaque dos que m'han semblat especialment reeixits: «Càndida» i «Ket». Amb un final inexorablement tràgic, ambdós protagonistes es veuen abocats, per la multitud, al pou i no poden fer pràcticament res per deslliurar-se'n. Cadascun dels contes ens faria servei com a punt de partida per parlar de la llibertat (d'expressió), de l'individu i les masses, dels poders establerts, etc.

L'autora s'ha esforçat a crear i recrear diferents registres per atorgar a cada peça aquesta pretesa unitat, compacta i essencial, que, segons la majoria dels teòrics del conte, ha de tenir precisament una narració breu. La retòrica majestuosa i pomposament vàcua de «Ket» n'és un exemple. Per altra banda, l'estirabot escatològic, que ens acosta a un humor certament agredolç, també té cabuda a dos contes que van fent-se amb aparent naturalitat, són «Elies» i «Fina». Les veus que tenen l'eco del més enllà i que, tanmateix, continuen reclamant la seua presència al món dels vius constitueixen el pilar bàsic d'«Obituat», «Quitèria» i «Vània». A més a més, també trobem dos personatges de referència, mítics i presents al nostre imaginari col·lectiu per raons ben diverses i que s'amaguen darrere d'unes inicials que contribueixen a sostenir una incògnita necessària, són «H» i «M». Els finals impactants i colpidors els trobem magistralment inserits en les narracions «Bàrbara» i «Xim». Però no tot són flors i violes, i, al costat de contes que tenen ressonàncies a Orwell, Calders, Monzó, Pere Quart o, fins i tot, als contes més clàssics de la nostra infantesa, també en trobem d'altres de qualitat clarament inferior, com «Llimona» o «Úrsula».

En conjunt, però, l'obra no constitueix una simple juxtaposició de noms més o menys originals i de les seues històries inconnexes, sinó que ens trobem davant d'un recull que sap articular la fragmentació del discurs a favor d'una visió totalitzadora i volgudament inquietant de l'ànima humana. Si és que això és possible, és clar.

Isabel Clara Moll Soldevila

La rehabilitació de Comorera

Carme Cebrián, ed.
Joan Comorera torna a casa,
Pòrtic, Barcelona, 2009,
424 pàgs.

El 7 de maig de 1958 moria al penal de Burgos, aïllat i durament criticat pel seu partit, Joan Comorera, el primer secretari general i fundador del PSUC. N'havia estat expulsat arran de la crisi de 1949, i fou objecte d'una campanya calumniosa en la qual s'ajustaven vells comptes. Estava en joc l'autonomia relativa del PSUC, el control orgànic, la relació amb el PCE. En les condicions de la resistència antifranquista i després de la dissolució de la Internacional Comunista, l'originalitat del PSUC, la independència com a organització, estava en entredit. Es va mantenir formalment, però algú havia de pagar un preu, i aquest fou Comorera. Finalment es va preservar l'autonomia orgànica i la definició com a partit nacional compromès amb la causa de Catalunya, però la supeditació al PCE fou creixent.

La destrucció de Comorera com a figura política i dirigent històric es va dur a terme segons els cànons ben acreditats de la tradició comunista. Aquell que representava més que ningú un passat que calia corregir, havia de ser apartat. De fet, Comorera fou inclòs en la mateixa onada de depuració de dirigents als quals calia substituir en un moment determinat per uns altres de més durs encara, en la conjuntura de la guerra freda. Serva en aquest sentit un gran paral·lelisme, entre altres, amb l'hongarès Lajló Rajk, el qual fou primer ministre del seu país i tanmateix jutjat i executat el 1949.

El monstre estalinista exigia víctimes sacrificials, que foren trobades en aquests dirigents als quals es podia acusar de vel·leitats d'independència, de nacionalisme, de "titisme", de no ser en el fons prou bolxevics, o de qualsevol altre càrrec nefand.

Joan Comorera retornà el 1951 a Catalunya clandestinament i reivindi-

cava la legitimitat del PSUC. Fou bandejat, denunciat i atacat sense pietat. Finalment, caigué en mans de la policia, fou sotmès a consell de guerra, i reclòs al penal de Burgos, on coincidí amb els seus antics companys i llavors enemics.

De sempre el PSUC nodrí una certa mala consciència en relació amb el "cas Comorera". De fet, la història dels partits comunistes està plena d'episodis de condemnes, crítiques implacables, expulsions i posteriors rehabilitacions. També Rajk fou rehabilitat *post mortem*. Passat el temps, hom recuperaria aquestes figures, la seua aportació, el seu exemple i sacrifici. En el cas de Comorera, hagueren de passar molts anys.

És en aquest context que cal situar un llibre plural, amb materials molt diversos, que permet una aproximació a un personatge que condensa aspectes cabdals de la història de Catalunya. Més enllà del marc estricte del seu partit, Comorera exemplifica una trajectòria col·lectiva, que el duria del republicanisme catalanista al socialisme i d'ací al comunisme, que inclou les hores de triomf de la Generalitat republicana i el Front d'esquerres i les de la tragèdia de la guerra i la desfeta. Però també la resistència i la lluita constant per salvaguardar l'originalitat d'un partit identificat amb la realitat nacional de Catalunya i, de manera determinant, per projectar-lo a la lluita a l'interior i evitar que es convertís en un partit d'exiliats.

Després de mort Comorera guanyà les batalles més importants, com es posa de manifest en aquest volum remarcable, on trobem una trentena de textos molt variats, alguns informatius i històrics, altres més polítics, valoracions, visions personals i fins i tot testimoniatges externs (Pujol, Maragall), així com apunts d'alguns protagonistes dels episodis més dramàtics d'aquesta història (com Serradell, Ardiaca o López Raimundo). Aquesta panoràmica permet una restitució de la figura humana i política d'un exponent destacat de l'esquerra catalana en un segle trágic. Quan aquesta història sembla ja closa, el coneixement dels fets que trenen el passat és tanmateix cabdal per a escriure els capítols del futur, en condicions ja tan diferents.

Gustau Muñoz

NOVETATS DE LA VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

«No mos fareu catalans»
Història inacabada del blaverisme
Francesc Viadel

Introducció a la història
Praxi, estructura i canvi
Marc Baldó

El mas i la vila
a la Catalunya medieval
Els fonaments d'una societat senyorialitzada (segles XI-XIV)
Victor Fariás Zurita

La senda dels lladres
Bandolerisme als voltants
de la serra de Mostalla (1806-1839)
Manel Arcos

L'Espill, 31
Cossos, gèneres, disigs
Amb documents d'Isaac Deutscher
i Antoni M. Alcover

PUV PUBLICATIONS VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

c/ Arts Gràfiques, 13 ~ 46010 València ~ Tel. 963 864 115 • <http://puv.uv.es> ~ publicacions@uv.es

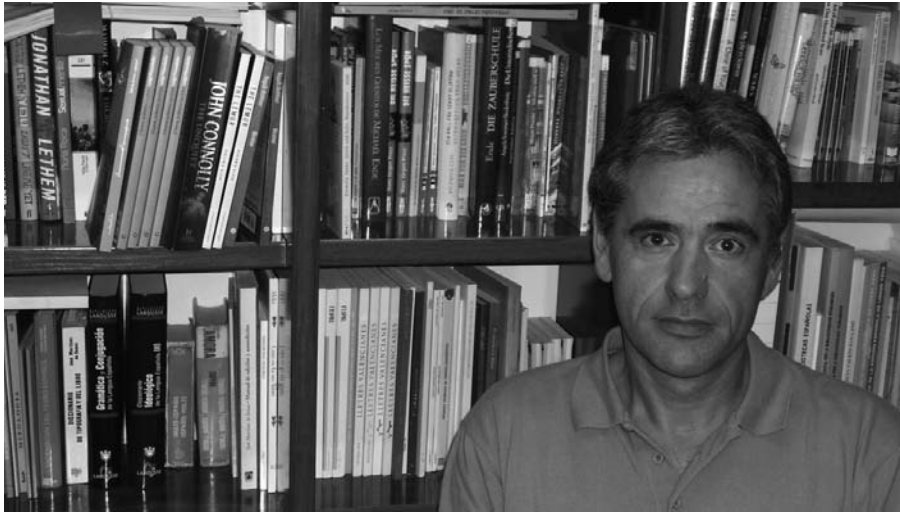

Foto: Edicions Bromera

BIBLIOGRAFIA:

LLIBRES PUBLICATS

NARRATIVA INFANTIL I JUVENIL

Volves i olives. Picanya: Edicions de Bullent, 1995.

NOVEL·LA

Passions apòcrifes. Picanya: Bullent, 1995.

Guerres perdudes. Barcelona: Edicions 62, 1997.

El cos del delicte. Picanya: Bullent, 1999.

L'infidel. Alzira: Bromera, 2000.

Havanera. Alzira: Bromera, 2006.

L'espill delator. Alzira: Bromera, 2006.

El soroll de la resta. Alzira: Bromera, 2008.

PREMIS LITERARIS

Premi Enric Valor de Novel·la Juvenil (1994): *Volves i olives*.

Premi Alambor (1995): *Cruïlla*.

Premi Joanot Martorell (1996): *Guerres perdudes*.

Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians (1998): *Guerres perdudes*.

Premi Enric Valor de Novel·la Juvenil (1999): *El cos del delicte*.

V Premi Enric Valor de Novel·la en Valencià (2001): *L'infidel*.

Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians (2001): *L'infidel*.

Premi Alfons el Magnànim (2005): *Havanera*.

Premi de La Crítica dels Escriptors Valencians (2006): *Havanera*.

Premi Enric Valor de Novel·la (2007): *El soroll de la resta*.

«VOSTÉ ESCRIU?»

Era dissabte de matí. El mercat estava de gom a gom. Després del recorregut habitual, jo feia cua a la carnisseria. Pam dalt pam baix, com tots els dissabtes. Quan em va arribar la tanda, el carnisser, molt amablement, va començar a servir-me. Al meu darrere els altres parroquians teixien una teranyina de converses creuades. El carnisser tallava una peça de llomello amb agilitat meticulosa. Sovint hi ficava cullerada, en la xerramenta, però aquell dissabte semblava especialment concentrat en la faena i, de tant en tant, em reüllava. Després, mentre deixava la peça de llomello a la vitrina refrigerada, va fer una ullada ràpida a la clientela, se'm va acostar per damunt del taulell i em va preguntar: «Vosté escriu?». M'ho va amollar de colp, abocant-se per damunt de les ulleres i en un xiuxiueig quasi imperceptible. Quan vaig reaccionar, ell, com si res, ja havia començat a embolicar les tallades de carn amb paper. A continuació, sense tornar a mirar-me, ho va posar a la balança. Vaig comprendre que potser l'home havia passat molt de temps preparant aquell atac directe i amb silenciador, i ara, quan finalment havia aconseguit perpetrar la pregunta amb un tacte i una perícia admirables, no era qüestió de deixar-se enxampar. Tot seguit es va traure el llapis de damunt l'orella i va anotar el nom del producte en l'embolcall de paper: una recialla dels seus nombrosos triennis en la professió. Vaig esperar que acabara de dissimular i, quan va alçar la vista, assenyalant-li el llapis que encara subjectava entre els dits, li vaig dir: «Sí, com tothom». El carnisser es va quedar mirant-se el llapis i els dits, i jo vaig aprofitar el seu desconcert per demanar-li una dotzena de llonganisses. La veritat és que les carrega massa de canyella, però a mi m'encisen les espècies. No va tardar a refer-se, i mentre deixava l'embotit damunt del taulell, just al costat de les tallades de llomello, va rectificar el tir inicial amb un altre xiuxiueig: «No. Llibres. Vull dir si escriu llibres». Jo li vaig fer l'ullet i vaig somriure en un gest afirmatiu. «Sóc escriptor», li vaig dir en un murmur de confessorari. L'home em va agrair la discreció. Tot devanit, va continuar despatxant-me. Quan em va donar la nota amb el compte, i aprofitant que jo li allargava els diners, se'm va tornar a acostar amb cara de misteri i em va disparar, també amb silenciador: «És que el vaig veure a la televisió». Vaig suposar que m'havia vist en un programa cultural que s'emetia a altes hores de la matinada en la *televisió autonòmica*.

A voltes m'he preguntat quan vaig començar a escriure i mai no he aconseguit esbrinar-ho. Finalment he arribat a la conclusió que potser escric des de sempre, fins i tot des d'abans de saber escriure. Escriure i ser jo són la mateixa cosa. De fet, sóc perquè escric. I això s'anomena ser escriptor. No escric com escriu la gent: escric sempre. I açò causa perplexitat. Algú que es passa les hores tancat a soles davant del paper i construint mons que els altres s'imaginen imaginaris, produeix una certa estranyesa. Els escriptors som éssers estranys, però açò, malgrat les aparences, entra dins de la normalitat, i no és, ni de bon tros, la pitjor cosa que ens pot passar. Per a mi una novel·la, entre d'altres requisits, ha de saber elevar l'anècdota (real o imaginària) a categoria universal, i en aquest cas l'anècdota del carnisser és ben real. La pitjor cosa que ens pot passar als escriptors no és l'estranyesa, sinó la invisibilitat. I potser l'anècdota del carnisser no tindria el mateix significat si no fórem al País Valencià. Però la literatura —què hi podem fer?— va en la sang, tot i que els hematòlegs encara no han trobat el marcador corresponent en les anàlisis. Per això sé que continuaré *escrivint*. I açò —què hi podem fer?— és una falta d'ortografia, però imaginària.

Francesc Bodí

Pàgines patrocinades per la Institució de les Lletres Catalanes

Francesc Bodí: un trajecte amb molts camins

Francesc Bodí és un autor exigent a l'hora de construir les seues obres: planificador, meticulós, no deixa gaire espai per a l'albir del lector, no permet esclertes per on s'esquille una interpretació a l'atzar. Els qui coneixem el seu univers literari, si detectem qualsevol aparent disfunció en un relat nou tot d'una ens posem en guàrdia, conscients que res no hi és casual, ni l'aparent error. Tanmateix, hi ha lectors que, desconcertats pels camins que solen emprendre alguns dels seus relats, es declaren incapaços d'assumir els sobtats canvis de guió.

Bodí intenta no repetir-se, i tot i que és evident que entre les seues obres trobem trets comuns que les identifiquen, hi ha notables diferències d'estructura i d'estil entre elles. Els qui s'estimen autors d'una sola obra allargada fins a l'extenuació, reiteratius, indetectables tot just encetar el primer paràgraf, no tindran en Bodí un autor de reverència: el seu és un trajecte amb molts camins, sovint tan diferents que diríem que no formen part d'un mateix atlas o plànol literari.

La primera de les seues novel·les, *Volves i Olives* (Edicions del Bullent, 1995), ha patit l'estigma d'haver guanyat un premi de narrativa juvenil, l'Enric Valor de 1994. Delirant comèdia alimentada per l'humor dels succeïts, per la màgia de les rondalles, per la memòria oral del poble, hi conviuen alhora, en convincent consonància, la dimensió física i la sobrenatural. Una obra coral on Bodí demostra el seu profund coneixement de la cultura popular, i on podem copsar la influència dels primers relats de Jesús Moncada (*El cafè de la Granota*, *Contes de la mà esquerra*). El menyspreu general envers les obres etiquetades de «juvenils» ha impedit, però, una valoració més justa d'un debut que va ser excepcional.

A *Guerres perdudes* (Edicions 62, 1999) Bodí reïx en un arriscat exercici de travestisme en impostar la veu narrativa: construeix la consciència i la memòria de Clàudia de Can Cirera, una dona que, en el final dels seus dies, intenta explicar a la seua filla la motivació dels seus actes d'amor i d'i-

dees, i que té en el recurs de la memòria el darrer agafall salvavides. Bodí no solament es mostra eficaç en la construcció d'una veu de dona, perfectament versemblant no solament en l'ús «femení» del llenguatge, ans també en la plasmació mental d'univers sentimental plausible, fins i tot dotada de coherent accent «històric». No és debades que, segons declaracions del mateix autor, hi va haver qui va pensar que darrere del nom de Francesc Bodí hi havia un altre/a Víctor Català.

Però si Clàudia de Can Cirera és veu de dona, amb arguments de fidelitat i de coherència, la d'Amadeu, el protagonista de *L'Infidel* (Bromera, 1999), és una creació just als antípodes: veu de mascle, infidel i incoherent. Aquesta és, sens dubte, la millor novel·la de Bodí, la més complexa, en el llenguatge i en l'arquitectura. Bodí és capaç de fer-nos sentir el vertigen del fracàs que trasbalsa Amadeu, la seua obsessió per trobar aquell instant fatal de la seua vida en què «va ficar la pota» i tot se li'n va anar a orri. Com si identificant el punt de l'inici li fóra possible

de poder redreçar les conseqüències i l'angoixa del present. *L'Infidel*, però, no és solament el retrat obsessiu d'un home que s'interroga sobre el seu fracàs vital. En el paisatge històric descriu alhora el frau d'un temps històric nostre: la transició. Més perfiladament encara: la traïció dels polítics que la manegaren amb claudicacions i amnèsies.

En *Havanera* (Bromera, 2006) trobem la constatació definitiva que Bodí té recursos literaris suficients com per construir qualsevol història amb solvència i ser capaç d'allunyar-se tant de les precedents fins al punt que, sense el seu nom que les identificara, dubtaríem prou abans d'atribuir-les a un mateix ventre literari. Inspirada en la tradició novel·lística sud-americana —de García Márquez a Jorge Amado—, *Havanera* narra l'aventura cubana de l'alcoïa Josep Martí en el tombant convuls del segle

XIX. Ambició, sensualitat, màgia... *Havanera* té els ingredients argumentals i la textura literària d'un *best-seller* de qualitat.

El soroll de la resta (Bromera, 2008) també ens situa en el moment d'un fracàs vital, en aquest cas d'un publicista d'èxit, Bataller. Si l'habilitat narrativa de Bodí ha fet que patim solidàriament l'obsessió de l'infidel Amadeu, amb Bataller arribem a creure —il·lusòriament— que la vida ens pot oferir una segona oportunitat per a reprendre camins adés bandejats o emprendre'n de nous. Bodí, però, ens ha teixit ací un parany perfecte, meticulosament planificat perquè hi caiguem de quatre grapes, lectors incauts com som que ens deixem suggestionar per l'aparença que descriuen les paraules. I Bodí en sap molt, de suggestionar-nos i enredar-nos amb paraules; fins al punt que no llegim, «vivim».

Amb aquest conjunt de novel·les —he citat, però, les més rellevants— n'hi ha prou per considerar Francesc Bodí un dels novel·listes amb més recursos de la literatura catalana, i potser el més destacat dels del País Valencià.

Toni Cucarella

Entre història i utopia: la narrativa de Francesc Bodí

Poc a poc, obra a obra, Francesc Bodí s'ha consolidat com un dels narradors més interessants de la seua generació. La seua trajectòria, reconeguda amb alguns dels més importants premis de novel·la del País Valencià —els Enric Valor de narrativa juvenil i de novel·la, el Joanot Martorell, l'Alfons el Magnànim—, s'inicia el 1995 amb *Volves i olives* (Bullent, 1995). Enmig d'un marc espacial que recrea el seu Agres natal a principi del segle passat i amb el fil conductor de la misteriosa desaparició de la imatge de sant Miquel, hi conflueixen tota una sèrie de personatges reals i imaginaris, a mig camí entre el costumisme i la literatura fantàstica.

Amb *Passions apòcrifes* (Bullent, 1995) Francesc Bodí proposa un curiós assaig autoficcional: després d'un sopar a València, on es trobava presentant la seua primera novel·la, el director de la col·lecció li encoloma un manuscrit tramés per un tal Josep Esplà, per tal que en done l'opinió. Pertany a una escriptora, Mireia Antella, de la qual el remitent es confessava amic i admirador. Tot i tractar-se de papers privats, i en molts casos en fase d'esborrany, el material, segons Josep Esplà, tenia una gran qualitat. En posar-se a la feina, el Francesc Bodí personatge comprova que, en efecte, part del material —uns quadernets— corresponia a un diari, i una altra —«un falcat de fulls mal arranjats»— li resultava difícil d'identificar, a pesar de mantindre amb el diari una estranya relació.

L'obra següent, *Guerres perdudes* (Ed. 62, 1996), ens revela un nou registre, que esdevindrà amb el temps el més característic de l'autor. Tot representant el mestratge d'Enric Valor i la seua literaturització de la història pròxima dels valencians a partir de les seues varietats lingüístiques, Francesc Bodí basteix una història intimista ambientada en la seua comarca, que es remunta als anys vint i recalca sobre uns fets dramàtics de la Guerra Civil.

El que singularitzarà la proposta de Bodí és la potenciació de les capacitats connotatives del llenguatge camperol, que el duran a extraure un gran rendiment metafòric de ressonàncies tel·lúriques.

Amb *El cos del delictes* (Bullent, 1999) fa una nova incursió en la literatura juvenil. El protagonista és un estudiant de filosofia —com ho fou l'autor—, corprés per una rotunda estudiant de medicina que desapareix misteriosament. De nou, com en *Volves i olives*, l'autor recorre a les tècniques del *thriller* i a un to lleuger i humorístic, molt ben adobat per l'expressió franca dels joves personatges i per la paròdia filosòfica.

L'infidel (Bromera, 2000) suposa un aprofundiment en el camí emprés amb *Guerres perdudes*, tot accentuant-ne l'anàlisi psicològica i restant protagonisme a la poetització de la realitat. L'ambientació urbana —la València que va de la transició als anys vuitanta— hi col·labora. Amadeu, el personatge principal, s'enfronta a la crisi dels quaranta a cops de monòlegs interiors. La seua frustració personal coincideix amb la de la seua generació, la que va veure com les expectatives de canvi morien definitivament amb la victòria electoral del PP a la Comunitat Valenciana.

Després de sis anys de silenci, l'escriptor d'Agres va publicar la que segurament siga la seua novel·la més ambiciosa, i també la més exòtica. En *Havanera* (Bromera, 2006) abandona el seu espai narratiu habitual i ens trasllada a la Cuba de finals del segle XIX i ens presenta els principals esdeveniments històrics que sacsegen l'illa fins la revolució castrista. Tot mirant-se en l'espill del realisme màgic, i en especial dels *Cien años de soledad* de García Márquez, Bodí basteix la història d'un desassossegat emigrant valencià que ens guiarà per un món de dones exuberants i fetilleres. El protagonisme femení i l'embranchida poètica de l'estil, que ací assoleix cotes inèdites, vincula l'obra amb la literatu-

ra d'autores com Laura Esquivel o Isabel Allende. Bodí aconsegueix penetrar en la mestissa cosmovisió americana, i en confrontar la mirada racional del protagonista amb l'esguard mític dels esclaus africans, desemmascara els prejudicis que encotillen la vella Europa i ens recorda que pensament i sensualitat, vida i mort, realitat i ficció, passat i present, no són sinó les dues cares d'una mateixa realitat.

La seua darrera producció, fins ara, és *El soroll de la resta* (Bromera, 2008). El seu protagonista, Bataller, s'enfronta a un dilema moral semblant al de *L'infidel*. Si aleshores el desencadenant del conflicte intern era la mort del pare, ara serà la pròpia mort, anunciada per un infart, la que mourà els fils de la trama. *El soroll de la resta*, igual com s'esdevenia a *L'infidel* i també a *Guerres perdudes*, és una novel·la de personatge, i és al damunt de la seua dissecció psicològica que s'arma la història. Bataller és un periodista que ha triomfat en el món de la publicitat, i que des de la talaia del seus cinquanta anys es demana, de nou, què va ser d'aquell jove entusiasta que durant els anys de la transició volia menjar-se el món. Els seus estudis filosòfics —que trobàvem també, tot i que en clau irònica, en el protagonista d'*El cos del delictes*— contrapuntegen lúcidament el text.

Aquesta és la novel·la que clou, esperem que per poc temps, la seua obra. Una obra que al llarg dels anys ha anat perfilant un món narratiu personal, compromés amb el seu temps i la seua terra, i amb una incontestable qualitat literària. Deixem que siga Amadeu, el seu *alter ego* a *L'infidel*, el que resumezca la seua poètica: «i ací tenim l'essència de la literatura, la realitat i la ficció passejant del bracet per la ment de l'escriptor, totes dues confoses en honor a l'impacte poètic de l'obra, la literatura com a tensió entre realitat i idealitat, entre història i utopia».

Entre somni i realitat: la seducció del llenguatge en la narrativa de Francesc Bodí

La trajectòria de Francesc Bodí sembla un mosaic de tonalitats vives i vàries que ens sorprén per la seua coherència arquitectònica. Mostra d'una reflexió profunda sobre l'evolució de la nostra societat, combina el retrat d'èpoques intenses i tèrboles que l'han condicionada (la Guerra Civil, la Transició) amb aventures en terres llunyanes i exòtiques, on explora viarany literaris més sensuals i onírics.

Mai no deixa de conduir-nos, però, envers algun tipus de conclusió sobre la condició humana: el desig, l'amor, la traïció o la polifonia de veus que, al nostre voltant, ens interpel·len i ens modelen la identitat són alguns dels temes recurrents en la seua obra. En algunes de les seues novel·les és possible seguir-ne la traça: en *L'infidel* (2000) dibuixa un retrat àcid sobre la frustració i la decadència de tota una generació compromesa en la lluita antifranquista, a través del personatge d'Amadeu, traïdor a tot però, sobretot, a si mateix; en *Havanera* (2006), ens trasllada de l'espai valencià al de la Cuba prèvia a la Independència, una societat vitalista, sensual, on desig i veritat s'entrellacen i sovint es confonen; en *El soroll de la resta* (2008), reprén aquest fil temàtic per mostrar els clarsobscurs d'una agressiva societat de la informació, que orquestra un ball de màscares on artífici i autenticitat se superposen i obliguen al protagonista, Alex Bataller, a replantejar-se constantment la imatge en el mirall. És, doncs, en la darrera novel·la de Bodí on conflueixen alguns dels encerts que ha anat perfilant al llarg de la seua trajectòria: la seducció del llenguatge, el concepte de la traïció a la pròpia identitat, els contrastos entre personatges i espais que representen opcions vitals i la tènue frontera entre realitat i somni.

La reflexió sobre el llenguatge es manifesta en una anàlisi lúcida i crítica de les veus que, des dels mitjans de comunicació, ens persuadeixen a contribuir a l'engranatge del consum. D'una banda, el periodisme té el

poder de crear l'actualitat; de l'altra, la publicitat ha esdevingut una refinada forma de ficció, una subtil teranyina amb un poder de què encara no som prou conscients. Segons Bodí, eslògans i titulars condicionen igualment la nostra percepció del món; només una subtil gradació en el consentiment de l'espectador davant de l'engany permet destriar-los — i encara.

El personatge d'Àlex Bataller és un publicista de renom, tot un mercenari de les paraules. Després de tres infarts, la vora de l'abisme li sembla ja tan propera que pren consciència de la seua buidor existencial, clamant-li des de dins amb un sorollós silenci. La falta de sentit de la seua vida es manifesta en l'operació matemàtica de la resta, el compte enrere en les insignificants possessions materials que tindrà fins al dia de la mort, i en l'espill de l'armari de lluna, que mostra la veritat de l'engany. Les pupil·les que des d'allà el miren decebudes semblen pertànyer a algú altre, que es pregunta en quin punt del camí va prendre la senda

incorrecta, i l'impel·leixen a remuntar-se en el temps fins a trobar l'última volta que es va ser fidel: amb Adrienne, la dona que va conèixer a París quan ell encara era jove i estimava la vida. La traïció a l'amor, però també a la pròpia consciència, és un dels dilemes que Bodí encerta a recuperar.

Si la relació entre mentida i veritat es fa palesa en la manipulació del llenguatge i es trasllada a la mateixa existència del protagonista, d'altres contrastos contribueixen a donar vida a la novel·la: els personatges femenins i els espais. Així, les dues dones que estimen Bataller simbolitzen opcions divergents i excloents que ell ha de valorar en el punt del camí en què es decideix el seu futur. Cristina és la buidor, l'olor de llima i canyella, de natilles de la mare. Adrienne fa gust de mel i espígol, és com un glop de llet condensada. La Cristina absent, que l'espera a l'espai familiar, condiciona l'Adrienne real, que li descobreix una París convulsa, lliure, múltiple. La ciutat és per a ells l'escenari d'un amor jove que funciona com a motor de vida, però també representa la intel·lectualitat, el progrés. Amb els anys, l'amor madur entre Bataller i Adrienne, requereix, però, un altre espai, més proper: la Vall de Gallinera, el marc que el protagonista vol protegir de l'urbanisme, un altre dels grans depredadors del nostre temps. Redós de l'imaginari popular, l'àmbit rural és idealitzat com l'últim racó on tots dos volen afrontar amb serenitat el pas dels dies. París i la Vall, esdevinguts vitals per la presència d'Adrienne, contrasten amb la grisor i el tel d'irrealitat de l'hospital, que obre i tanca la novel·la. En aquest lloc asèptic és on es fa patent la derrota de Bataller, que creia haver merescut una segona oportunitat però perd la partida contra un món, el real, implacable amb els somiadors.

M. Àngels Francés

Les novel·les de Francesc Bodí *L'infidel* i *El soroll de la resta* comparteixen quelcom més que haver guanyat el mateix premi Enric Valor de Narrativa en les edicions de 1999 i 2007, respectivament. Els seus protagonistes masculins, per exemple, tenen aproximadament la mateixa edat: Amadeu, el professor de literatura amb parella i dos fills que s'extravia en el laberint de la infidelitat, té poc més de quaranta anys quan el socialisme perd el poder en els àmbits valencià i estatal a mitjan anys noranta; Bataller, el publicista malalt del cor que comença a sentir el soroll de la resta ha passat ja dels cinquanta quan presencia el tsunami de desembre de 2004 al sud-est asiàtic. Així, comparteixen una història viscuda i un cert aire de família ideològic, marcats per la coincidència dels somnis de la joventut i les il·lusions de la Transició. I eixa concentració d'expectatives amaga la llavor d'un desencís a què Amadeu i Bataller no són immunes.

Bodí, ajudant-se dels records de joventut dels protagonistes, traça magistralment aquest cicle d'ebullició i evaporació dels «ismes»: en les seues novel·les les idees no són cap llast arrossegat per la veu d'un narrador pedantesc, sinó que queden cosides a la pell dels personatges, deixant-los cicatrius que sobreviuen a la caducitat del pensament. Així, el postestructuralisme és com una olor més del París dels 70 que coneix i recrea Bataller, el feminisme una màscara que Amadeu es posa sense més convicció que la de conque-

Amadeu i Bataller

rir la seua dona, el socialisme un fantasma que recorre la València de 1995... Només el consumisme, el credo del publicista, sembla haver arribat amb bona salut fins els nostres dies. La naturalitat i imaginació amb què aquestes píndoles de teoria s'entrellacen en les veus i pensaments dels protagonistes resulta deliciosa i admirable.

Un do que Bodí ha insuflat als seus dos personatges és l'habilitat de construir versions alternatives de la realitat com si aquesta fos un trencaclosques imperfecte que convé desmuntar i refer. Llurs professions revelen, superficialment, eixa tendència: Amadeu es dedica a ensenyar literatura, Bataller a crear dissenys, consignes, modes mitjançant la publicitat. Però en un sentit més rellevant per a les seues novel·les, tots dos pretenen manipular les peces de què està feta la vida com si ells mateixos en foren demiürs, com si només la imaginació els bastara per a redreçar les ramificacions de l'error, la voluntat, el desig. Tanmateix, allà on els nostres protagonistes només inventen la fugida, Francesc Bodí no s'estalvia contar-nos la caiguda, el moment en què la distància entre realitat i fantasia ja no pot ser coberta pel vol de cap engany. La vida no regala les segones oportunitats.

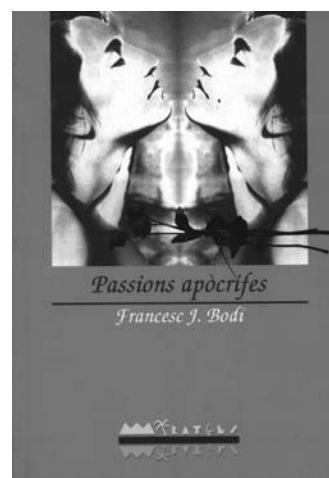
Una forma arquetípica, i inherentment conflictiva, que sol prendre aquesta temptació de començar de nou és la del triangle amorós. En *L'infidel* aquesta circumstància és explícita en el títol i central per a la trama: Amadeu, víctima de les seues pròpies mentides, acaba per no saber si li és infidel a Maria (la parella i mare dels seus fills) o a Dolors (l'amant). En *El soroll de la resta* la contraposició entre Cristina (l'esposa) i Adrienne (la companya parisenca) resulta menys problemàtica per a Bataller, per motius que no podríem explicar sense fer miquetes la història per a un lector potencial. En tots dos casos es tracta d'amors de maduresa, en què el desig sexual brota d'una necessitat més bàsica, la de sentir companyia. Amadeu i Bataller estan sols, malgrat les seues famílies, amics, professions: el tast engegador de la passió pot fer-los-ho oblidar, però el lector

intueix que no els serà possible evadir-se indefinidament.

Haver dedicat bona part d'aquest text a les semblances entre les vides imaginades d'aquests dos homes no hauria de devaluar l'originalitat de les dues novel·les en què participen: la síntesi obliga i oblida els detalls. Per exemple, l'estil de Bodí en *L'infidel* és un allau d'oracions llargues en què els diàlegs s'inserten en el text sense signe ni avís, i les repeticions i salts recorden el riu de la consciència: un mitjà immillorable per a seguir l'agosarada introspecció d'Amadeu. En canvi, el narrador d'*El soroll de la resta* defuig la cadència atrotinada dels paisatges interiors i sap recrear més pausadament els carrers de París o la Vall de Gallinera: aquesta veu més clàssica, que arriba a fregar sospitosament el costumisme, no està mancada de propòsits i motius que no convé revelar. En tots dos casos cal reconèixer-li a Bodí una cura exquisida per la llengua, pel lèxic, que arrodoneix el seu domini de la prosa.

Qui signa aquestes línies podria ser, per edat, fill d'algun dels nostres protagonistes, i qui sap si això l'ha dut a fer-ne una lectura generacional: la de qui ha fet tard per a viure la història recent i ha d'esperar encara per als reptes de la pròpia maduresa. La bona literatura i els bons autors com Francesc Bodí omplien el buit d'allò que no som amb vides imaginades com les d'Amadeu i Bataller.

Emili Morant i Llorca

«Comet pecat d'enveja»

Simone Weil
Autobiografia espiritual i altres escrits de Marsella
Traducció i pròleg d'Emília Bea
Denes Editorial, València, 2008
120 pàgs.

Lentament el pensament de Simone Weil comença a ocupar un petit espai en les lletres catalanes. Crec que el seu és un llegat indispensable per trobar petites sortides a l'atzucac moral europeu de la primera meitat del segle XX. És impagable el mèrit de l'editorial Denes, des de la col·lecció «rent (literatura religiosa en valencià)», juntament amb l'esforç per difondre l'obra de Weil que fa la professora de dret de la Universitat de València, Emília Bea, al mateix temps traductora d'aquests assajos; aquest llibre és un recull de tres textos que van ser escrits a Marsella, entre els anys 1941 i 1942. Els textos traduïts són: «Autobiografia espiritual», «L'amor a Déu i la desgràcia» i «Formes de l'amor implícit a Déu».

El primer text és una carta a un amic: el dominic pare Perrin —primer editor d'uns assajos de Weil. A la vegada aquesta carta és un comiat a la vida mateixa, i de retruc a allò que creu que ha donat, pot donar i ja no pot donar com a creient cristiana. Weil no pot estar al costat d'una Església oficial que continua fent sentències condemnatòries i anatèmiques.

La por a escriure, la por a enfrontar-se a la «primera» realitat que pot ser l'escriptura —ja que a la vida quotidiana t'enganyen, deia Helena Valentí— no la compartia Simone Weil. Amb l'escriptura —no com a narradora sinó com a filòsofa— féu un intent per fixar i alhora fer empènyer la realitat cap a un present analitzat de manera radical; Europa s'hauria de banyar en un corrent místic. Aquest bany d'aigua és allò tan petit que és l'únic que salva. L'únic que guarirà. Etty Hillesum deia que volia ser un

«ungüent per a tantes ferides». Weil, que a causa de la duresa dels seus textos i del seu mateix caràcter no volia ser cap ungüent, aconsegueix, però, que els seus escrits es converteixin en un ungüent per als seus lectors, gairebé a setanta anys de la seva mort. Si més no, són unes anàlisis que critiquen la situació de la *realpolitik* de la França del seu temps. Weil sap que la política de les democràcies representatives i de les dictadures comunista i feixista havia arribat a un alt grau de degeneració política. Només d'aquesta manera es pot comprendre el seu «manual» de Londres (*Els escrits de Londres i darreres cartes i L'arrelament*). Treballant per al govern francès a l'exili de Londres, durant l'any 1943, escriu una mena de «manual polític» on reelabora de manera moralment molt alta el codi polític que ha pres cos des de la Revolució Francesa i que accepten gairebé tots els règims sense resistència —les «democràcies», el comunisme i el feixisme.

Aquesta edició també compta amb un pròleg d'Emília Bea que, de manera ben sagaç, ens transmet el pensament més essencial de Simone Weil. Els textos traduïts formen part de l'edició conjunta d'uns articles que porten per nom *A l'espera de Déu*. Hi havia una edició catalana del llibre a Edicions 62 de l'any 1965, totalment intrombable. Ara, aquesta edició valenciana recull els tres textos més essencials de l'esmentat recull.

«L'Autobiografia espiritual» és un text molt potent i ple de sinceritat. Escrit, però, amb un bisturí ben esmolat, ens descriu els motius pels quals no es batejà aquesta jueva que no ho volia ésser; «(...) comet pecat d'enveja»: fa referència a la crucifixió del Crist. Llàstima que no ens hi podem estendre.

Simone Weil va escriure en uns moments d'intempèrie. Des de la no rereguarda analitza amb profunditat les contradiccions de la política contemporània. Quants catedràtics de filosofia i d'una família benestant abandonen el seu treball per anar a treballar a una fàbrica i experimentar en carn viva el sofriment de l'opressió d'un obrer en una cadena industrial? Ben pocs. I això no és que la faci més «gran». Però la fa ser una filòsofa, si més no, diferent. No tingué por d'«actuar».

Adrià Chavarria

El bell visitant

Jordi Pàmias
La veu de l'àngel
Pròleg de Jaume Pont
Edicions Proa, Barcelona, 2009
93 pàgs.

La veu de l'àngel clou la trilogia «Terra, mite, àngel», formada per aquest mateix volum i pels llibres *Terra cansada* i *Narcís i l'altre*. Aquesta obra constitueix una fita literària en la llarga trajectòria de Pàmias, avalada per més de quinze títols. Per això cal dir, sense circumloquis ni marrades retòriques, que el nou poemari confirma que l'autor, des de la maduresa, ha aconseguit escriure els seus millors llibres en els últims anys, bo i arrodonint els poemes amb un treball minuciós i una remarcable capacitat d'emocionar-nos. El lector no trobarà sorpreses pel que fa a les motivacions centrals de l'obra, ja que Pàmias s'enfronta un cop més a les seves obsessions habituals: el pas del temps, la casa dels pares a Guissona, els camps de la Segarra, la fatiga de viure o la lletjor i la injustícia del món. Però una de les seves virtuts és donar, en cada poema, un nou tomb a qüestions que han esdevingut circulars en la seva obra. Aquesta perícia, pròpia del mestre que sap que el poema rau en el matís i en la nova inflexió, és un dels trets més destacats del llibre. *La veu de l'àngel* és la força de la bellesa contra la lletjor i és la bondat que s'imposa a la crueltat. I, també, el visitant que xiuxieja allò que la vida té de més valuós.

Pàmias, així doncs, contraposa la grisor de la vida quotidiana a l'escolta de la vida interior, a la recuperació del temps fugisser i a la connexió amb l'altre (com al poema «Utopia», que no deixa d'evocar-nos algunes de les qüestions tractades a l'inoblidable *Narcís i l'altre*). En aquest sentit s'ha subratllat manta vegada la influència de Lévinas en l'obra de Pàmias, però també caldria esmentar la del teòleg Karl Rahner,

El risc de l'obcecació

Jonathan Haslam

E. H. Carr. Los riesgos de la integridad
PUV, València, 2008
448 pàgs.

sobretot pel que fa al coneixement de Déu mitjançant l'acte d'escoltar i l'obertura a allò transcendent.

En aquest llibre —que compta amb un esplèndid pròleg de Jaume Pont— també trobem la presència del mite en nombrosos poemes, amb l'empremta evident de Narcís i Dionís. D'altra banda, el sexe i l'emmirallament egocèntric, ben evidents en poemes com «Ofertori» i «Bany», es contraposen a la consciència de la maduresa i del pas del temps. El poeta oscil·la entre l'expressió de la vitalitat i la decadència, una tensió resolta amb destresa a «Llorer», on encara grogueja un ram lligat a la barana del balcó.

Les dues primeres seccions del llibre, «Belleza antiga» i «Casa en penombra», ens acosten a la visió més introspectiva i lírica del poeta, mentre que la tercera, «Clarobscur d'home», reprèn en certa mesura algunes de les qüestions tractades a *Fuga del mil·lenni*, un llibre valent que no defugia el diàleg crític amb el seu temps. Aquí trobem el Pàmias més combatiu, amb poemes tan encertats com «L'estrany», l'esmentat «Utopia» o l'extraordinari «Paraules». Al costat, tanmateix, un poema com «Auschwitz» traspuja la dificultat d'establir paral·lelismes arriscats quan es parla d'una cosa tan complexa i històricament concreta com els camps. A l'última part del llibre, «Llum vulnerada», els referents bíblics, amb al·lusions a l'Antic Testament, senyoregen els poemes. De manera molt significativa el llibre es tanca amb una referència a Joan el Baptista i l'arribada de Jesús, com si aquesta presència intuïda resumís tot el que ens proposa la veu interior de l'àngel. Una Veu que massa sovint ens neguem a escoltar, envoltats com estem de brogit, de presses i de fantasmes que no permeten besllumar la veritat. Pàmias uneix la seva religiositat, sempre present, amb la recerca d'un món més harmònic i més just.

Aquesta obra és un punt culminant en l'obra de l'autor i conté poemes excel·lents com «Alzines», «Móra negra», «Llunyania de Déu», «Concert» o «Mar». El poeta ens demostra, un cop més, que està en un moment de plenitud i que amb cada nou lliurament aconsegueix fer un pas més enllà en el seu mestratge. Emoció, reflexió, precisió, clarividència, concentració, elegància: Pàmias infinit.

Lluís Calvo

Hi ha llibres que aguanten a les nostres prestatgeries el pas del temps. Subratllats, sovint desballestats per la quantitat de vegades que els hem consultat, són referència indefugible en alguns temes. La *Història d'Espanya*, de Pierre Vilar, n'és un. La *Història de la Rússia soviètica*, d'E. H. Carr, n'és un altre. Rere aquests llibres, poc aparents, hi ha molts anys de treball, i en el cas de Carr una obra monumental en catorze volums dedicats a la revolució bolxevic i les seues conseqüències.

La vida de Carr no és precisament apassionant, no hi veiem desfilar personatges de renom, però la seua trajectòria intel·lectual té interès. Estudiant brillant al Trinity College de Cambridge, la Guerra del 14 el féu ingressar al Foreign Office, on hi va romandre durant vint anys i s'especialitzà en els països de l'Est. La familiaritat amb els entrellats diplomàtics el va avesar a veure els esdeveniments històrics des de les relacions de poder.

Carr no fou, ni de bon tros, l'únic que als anys 30, amb el món en una crisi profunda, conclogué que el model liberal havia fracassat. De Beveridge a Keynes, passant pels inspiradors del *New Deal*, eren molts els qui defensaven la intervenció de l'Estat en l'economia.

Allò que distingeix Carr és la primàcia atorgada a l'experiment alemany i soviètic. No desconeixia la coerció exercida pels règims nazi i soviètic, però considerava que calia donar temps a uns experiments que estaven millorant la vida de milions de persones. Reconegué el seu error pel que fa a Alemanya, mentre que la fermesa demostrada per l'URSS durant la gue-

rra el va refermar en la postura de defensa d'aquesta i decidí estudiar a fons el procés de construcció de l'Estat soviètic. Estava convençut que la revolució russa significava per al segle XX allò que la francesa havia significat per al segle XIX, un avenç sense marxa enrere en la història de la humanitat.

Haslam insisteix en què en el rebel que s'alçava contra el món liberal, continua viu en el realista que justifica Stalin, i bé podria ser així, però ha de reconèixer que en la seua obra el moment nietzscheà resta colgat sota la llosa pesant de la necessitat hegeliana. Quan la Idea (la revolució) s'encarna en l'Estat (soviètic) no hi ha cap més opció que sotmetre's als seus designis. L'historiador no ha de jutjar la moralitat de les accions (la deportació de pagesos) sinó explicar-ne la lògica (evitar el retorn del capitalisme).

Aquest tipus d'interpretació fou severament criticat per Isaiah Berlin: «Se'ns ha dit que com a historiadors la nostra tasca és de descriure les grans revolucions del nostre temps sense suggerir una mera indicació que alguns dels individus que hi participaren foren no només els causants, sinó els responsables de la misèria i la destrucció». Carr reaccionà davant aquestes dures acusacions amb una reflexió, continguda al llibre *Què és la història?*, un clàssic de la historiografia, en què tractava de conciliar llibertat i necessitat. Tanmateix, en els punts conflictius no cedí ni un pam, ni tan sols després de l'aparició d'estudis que en qüestionaven la monolítica interpretació. Per exemple, les aportacions de S. Cohen (*Bukharin i la revolució bolxevic*) o de M. Lewin (*Els camperols russos i el poder soviètic*). Crec que més que no dels riscos de la integritat caldria parlar dels errors de l'obcecació, tot i que no hi ha dubte que Carr fou, com assenyala Haslam, un historiador íntegre i rigorós fins a l'extrem.

Potser la crítica més pertinent que hom li pot fer és la d'Isaac Deutscher, citada per l'autor com a resum del periple intel·lectual del biografat. En l'obra de Carr dominen els aspectes institucionals en detriment dels socials, la qual cosa el porta a anteposar la lògica del poder, que ell considerava positiu i benèfic, al sofriment dels qui en patiren les terribles decisions.

Ramir Reig

Mapes per a un País

Si baixeu del Negrell cap al nord i voleu anar cap al barranc del Retaule, en creuar el GR7, trobareu una fita que us convida a baixar-hi, directament, pel barranc dels Cirers. És un camí amagat però molt recomanable que no apareix a cap mapa excursionista d'allà on conflueixen la Tinença de Benifassà, el Matarranya i el Montsià. Però mira per on, és un camí que trobem representat com a una sendera al mapa de la Tinença de Benifassà que l'editorial El Tossal, acabada de nàixer, ha publicat recentment.

Aquest exemple del barranc dels Cirers en principi no és més que una observació d'interès excursionista, podríem dir que anecdòtica. Ara bé, si som conscients que el País Valencià ha romàs pràcticament orfe fins ara de cartografia excursionista de qualitat, la primera valoració que cal fer de l'aparició de la nova editorial cartogràfica ha de ser ben positiva.

Certament, els darrers anys s'han multiplicat les guies i els reculls de rutes valencianes, fins i tot amb col·leccionables distribuïts amb la premsa diària. No obstant això, l'element clau per a l'activitat excursionista, el mapa, es manté en un estat embrionari, com a

croquis acompanyant aquestes publicacions o en forma de fullets que alguns centres excursionistes voluntariosos han editat.

Exceptuant el cas puntual i simbòlic del mapa corresponent al massís del Penyagolosa d'Enric Roncero publicat per l'editorial Alpina, només algunes serralades valencianes, per ser compartides amb altres, comptaven amb mapes d'una certa qualitat, seriosos i interessants. Fins enguany, per tant, podem dir sense ser massa agosarats, que els mapes excursionistes de les terres valencianes simplement no existien.

I que un país com el nostre, ple de muntanyes i amb agrupacions excursionistes a cada poble, no dispose d'una cartografia excursionista acurada i moderna és una mancança greu. Una mancança més d'aquelles que demostren la poca normalitat que ens acompanya des de llarg. Possiblement, la sèrie de Zones d'Interès Mediamiental de l'Institut Cartogràfic Valencià fóra un intent de corregir aquesta deficiència, però el resultat està ben lluny del que tots desitjaríem i la utilitat dels seus mapes és molt limitada.

Fins el moment, El Tossal, impulsada per tres joves cartògrafs valencians (Pau Fuster, Natxo Segura i Òscar Arnau), ha editat, a més del mapa de la Tinença, el primer volum dels Ports de Morella, el de la Serra de Mariola i el de la Serrella. L'any vinent apareixeran els de la Calderona, Espadà i Aitana. Aquests quatre títols, a més a més, han vingut acompanyats de l'entrada a terres valencianes de l'editorial Piolet amb dos mapes de la Marina. Enguany estem d'enhonorabona.

Però l'encert d'El Tossal (www.eltossalcartografies.com) va més enllà d'omplir un buit editorial amb un mercat assegurat. Fent un repàs a la gran quantitat de guies i publicacions recents sobre les muntanyes valencianes, veurem que la majoria, a més de ser repetitives i amb uns textos poc atractius, molt sovint estan desvinculades del país pel qual ens conviden a passejar. Hi abunden referències

antihistòriques i per què no dir-ho, anti-valencianes. Se'ns parla, per exemple, d'excursions per Vilafranca del Cid o es fa referència al «Maestrazgo turo-lense». La divisió provincial hi és la referència constant i, és clar, la llengua predominant és el castellà. Si una de les funcions principals que sempre s'ha atorgat a l'excursionisme és la de facilitar la coneixença del territori i del país, tota aquesta literatura naix coixa.

I és per això que l'encert dels mapes elaborats per El Tossal és doble. Perquè ens demostra que podem comptar, com a aficionats a la muntanya, amb un material de qualitat però també sense renúncies, fet en català i amb un interès remarcat per la precisió i la recuperació toponímica i que, tot i no tractar-se d'una col·lecció de guies excursionistes, inclou textos d'interès pràctic i de divulgació igualment acurats. No és casualitat que entre els col·laboradors dels mapes apareguts trobem personalitats tan destacades per a l'excursionisme i la geografia valenciana com Jorge Cruz Orozco o Rafael Cebrian.

Guillem Pérez de Lanuza

Manzoni vs. Svevo

A *Bartleby y compañía*, Giovanni Albertocchi és citat com a autor d'un llibre deliciós on «se estudian con suma gracia las argucias que en su epistolario inventaba Manzoni para decir que no». Amb aquesta pinzellada, Vila-Matas dona constància dels aspectes més remarcables de l'activitat de l'estudiós italià: d'una banda, la primacia de l'exegesi manzoniana; de l'altra banda, la capacitat fabulatòria amb què converteix els seus treballs acadèmics en petits relats, tot deixant que el lector participi a les investigacions literàries com si estigués acompanyant un detectiu cap a l'escenari del crim. «Treballar amb indicis petits», recita el títol d'un assaig de Mario Lavagetto, i la frase il·lustraria magníficament les contribucions que s'han recopilat en el volum en examen. «La doble vida» és, segons el que llegim a l'advertència preliminar, «la possibilitat que tenen les paraules de créixer i dilatar [...] el seu valor expressiu», però també representa «el doble joc de les paraules que intenten adaptar-se a l'ambigua jurisdicció de la ficció i de la història». Amb tot, l'ànima doble d'Albertocchi genera una duplicitat d'afinitats electives, i els estudis sobre Manzoni s'alternen amb les anàlisis sobre l'obra d'Italo Svevo.

La constant (o *invariant*, com diria Cesare Segre) que sosté aquest lanus bifront rau en la producció novel·lística de tots dos autors. O, més ben dit, en la prosa, atès que Albertocchi, a través del pany de l'epistolari, dona unes projeccions d'escorç de les tries lingüístiques de Manzoni mentre que, jugant amb la barreja d'elements de la biografia real i de la fantasia literària, reconstrueix aquell teixit de mentides i lapsus (freudianament: allò que manifesta una insinceritat eterna) que adquireix força narrativa a *La consciència de Zeno*.

Punt àlgid de l'antidannunzianisme, la novel·la de Svevo juga, paradoxalment, al vol-

Giovanni Albertocchi
*Entre dos segles (XIX i XX):
la doble vida de les paraules*
Publicacions de l'Abadia de
Montserrat, Barcelona, 2008
267 pàgs.

tant del mateix nexa entre vida i obra que caracteritza la fase declamatòria del decadentisme italià, tot i que en capgira el model. Allà on el protagonista dannunzià mou un gest hieràtic que traça un arc que va del patètic al tràgic, Zeno mira cap a baix i, amb astúcia i malícia, canvia les regles del joc sense variar el seu comportament. Això es fa evident en una comparació figural, sota l'ègida de la *triestitat*, entre Svevo i Claudio Magris on, en el cas del primer, el jardí esdevé el lloc amagat a la consciència. Som a les antípodes del *paysage de l'âme*: a les pàgines de Svevo el parc tan sols és l'espai per als amors venals i furtius de joyciana memòria.

Zeno és el personatge ambigu que posa en marxa una relació de vasos comunicants amb el seu autor, que barreja, en el pla dels continguts, veritat i ficció i, en el pla de les formes, dialecte i llengua, i per això s'oposa a la figura de Manzoni, pare putatiu de la koiné lingüística que se sol anomenar italià escrit. Al llarg del llibre, Albertocchi ens presenta l'autor dels *Nuvis* amb aproximacions diverses que esdevenen petites seqüències d'una trajectòria intel·lectual. Ara centrarem la nostra atenció en la fase de correcció de la novel·la —quan Manzoni hi «florentinitza» i depura l'idioma—, adés tornem a viure la seva trobada amb Giacomo Leopardi —històrica per a nosaltres, d'escàs interès pels dos protagonistes. I Manzoni tancarà definitivament la porta de la ficció amb *La història de la columna infame*, el text on s'encara amb la revisió del procés contra els untadors de pesta a Milà, l'any 1630: amb més de dos segles de distància, la seva acusació, amb què corregeix la moderació del seu oncle Pietro Verri, vibrarà com si es tractés d'un fet de crònica, i es mantindrà actual fins al *Novecento*, quan obtindrà l'aplaudiment incondicional de Leonardo Sciascia.

Entre Svevo i Manzoni, Albertocchi ens dona també altres proves aïllades de comparatística: una *mise au point* de la relació Villalonga/Lampedusa indispensable per qualsevol aproximació futura a un aparellament sovint banalitzat, i un estudi de caire històric sobre els refugiats italians a Catalunya durant els anys vint del segle romàntic.

Gairebé tots els articles d'aquest llibre ja havien aparegut en revistes especialitzades; tanmateix, en prendre la forma de volum i adquirir una nova cohesió, donen a la italianística catalana unes eines de pes per reivindicar la pròpia existència.

Fins a quin punt les emocions poden guarir-nos d'una malaltia? Aquesta sembla ser la pregunta inicial, i alhora la premissa, a partir de la qual Gaspar Hernández construeix la seua novel·la. *El silenci* tracta, en definitiva, el tema de les curacions espontànies a través de mètodes alternatius com ara la meditació, les visualitzacions o els rituals psicomàgics — Jodorowsky *dixit*. El relat ens conta la història d'Umiko, una jove japonesa malalta de càncer que decideix guarir-se amb uns mètodes diferents als de la medicina convencional. Umiko sol·licita l'ajuda d'un periodista radiofònic, l'*alter ego* de Gaspar Hernández, per a dur a terme la seua curació, tot i creient que serà la veu del periodista, la força guaridora de la paraula dita, el millor remei per a la seua malaltia. No és nova aquesta creença en el poder redemptor de la paraula. Només ens cal recórrer als escrits bíblics per a trobar una quantitat notable de sentències referents al suara esmentat poder, tot i que potser la més il·lustrativa siga aquella que fa: «una paraula teua serà prou per a guarir-me». Així és que durant tota una nit, fins a trenc d'alba, el periodista parla a Umiko, que roman profundament adormida per l'acció d'un somnífer, en l'habitació d'una casa a Formentera —la tria de l'emplaçament no és debades, ateses les connotacions espirituals de l'illa de l'època *hippy* ençà. Així, doncs, la novel·la s'estructura al voltant del monòleg que manté el narrador alternat amb la lectura fragmentària que en fa, el mateix narrador, d'un diari que va escriure la jove en un monestir zen tot just abans de recalar a l'illa. *El silenci* es presenta, per tant, com un relat en la frontera del gènere de l'autoficció, però també com un relat en la frontera dels llibres d'autoajuda. Arribats en aquest punt, em sembla que comencem a entrar en els límits pantanosos que delimiten què és literatura i que no ho és. Trepitgem-los, doncs. Si ja resulta difícil de defensar la curació emocional com a mètode alternatiu a la medicina convencional a Occident, més difícil enca-

La fragilitat de la raó

Gaspar Hernández
El silenci
Destino, Barcelona, 2009
216 pàgs.

ra sembla voler encabir una història com la d'*El silenci* dins els motlles de la literatura diguem-ne tradicional i, a més, fer-ho sense mencionar ni que siga de passada l'encuny pejoratiu dels llibres d'autoajuda. Sobre aquest aspecte, però, hi incidiré més avant. Val a dir, primer que tot, que els occidentals —o siga, nosaltres, o alguns de nosaltres— estem profusament atapeïts de prejudicis que ens impossibiliten d'apreciar certs valors de cultures mil·lenàries com ara la xinesa o la japonesa. També val a dir que *El silenci* vol ser, i en certa mesura ho aconsegueix, una provocació en tant que qüestiona els esquemes racionals imperants a la societat occidental; això és, en tant que suposa una immersió en el món irracional de les curacions

espontànies que escapen a la medicina al·lopàtica, la medicina dels metges, per entendre'ns. Comptat i debatut, allò que pretén Gaspar Hernández amb la seua novel·la és posar en relleu la fragilitat de la raó, la fragilitat de l'home que no troba on agafar-se o, millor dit, la fragilitat de l'home que no té més remei que agafar-se a un ferro roent. Fins ací, d'acord, no són temes balders els que tracta la novel·la. Ara bé, d'ací a afirmar que *El silenci* és una novel·la de qualitat hi ha un tram considerable. El relat, al meu parer, no assoleix en cap moment la intensitat emocional de la història que se'ns conta i, a més, massa sovint, l'estil del llibre s'assembla més a la prosa didàctica que no a allò que entenem per novel·la; en altres paraules, hi ha massa ocasions en què el narrador es deté a narrar les bondats de la filosofia zen i s'oblida de la història d'Umiko. Sí, hi ha conflicte, el conflicte que turmenta Umiko. De fet, tota novel·la és o hauria de ser conflicte, però sempre se'ns ofereix una visió maniquea, per més que l'escepticisme aparent del narrador tracte de dissimular-ho. No es tracta en cap cas de desprestigiar el llibre alegrement al·legant motius de mera diferència cultural, tot i que cada civilització té les seues maneres de meditar més o menys transcendents, per dir-ho així. Valguen com a exemples el ioga hispànic, això és, la becadeta vespertina, en paraules de Camilo José Cela, o una conversa amb una cervesa a la mà o l'esbarjo dels llauradors asseguts vora el marge, apurant la cigarreta, en acabar la jornada. Tanmateix, també hauríem de ressenyar que aquests trets culturals diferenciadors poden constituir, i de fet ho fan, un handicap pel fet que, quan una filosofia com ara la budista surt del lloc on es va fer possible, és a dir, quan aquesta filosofia és trasplantada —no trobe una altra paraula millor— s'esdevé, molt sovint, simple teràpia. Però ja sabem que actualment està molt en voga tot allò relacionat amb la filosofia zen, verbigràcia la decoració d'interiors.

Salvador Ortells Miralles

Polítiques i futur

Antitètica al sincretisme (error comú en aquest tipus de reflexions), *La fàbrica de les idees* exposa el context —les condicions de possibilitat— en què l'intel·lectual (orgànic de la nació, segons Termes) assumeix el compromís públic i elabora un codi nacionalitzador que, seguint Casassas, es desenvolupa amb finalitat orientadora a través del noucentisme. Aquest punt de referència —ben estructurat al capítol «Política i cultura a la Catalunya noucentista»—, els fils conductors del qual cal situar en el moviment de construcció identitari renaixentista i en les institucions acadèmiques i xarxes socioculturals que en serviran de pol difusor, esdevé fil conductor per a recórrer les continuïtats —i ruptures de model— socials contemporànies —i coetànies— al Principat i constatar, a hores d'ara, el repte intel·lectual-polític per a bastir un programa nacionalitzador que esdevingui hegemònic: *nacional*.

Però, a més del plantejament historiogràfic sobre el decurs ideològicament polièdric del noucentisme, l'assaig té un valor afegit: plantejar la deconstrucció d'apriorismes ideològics que han establert, sobretot des d'un economicisme falsament marxista, uns cànons analítics entre deterministes i satel·litzats al discurs —i estratègia— dels estats-nació. Així, bona part del capítol més prospectiu (però no per això menys historiogràfic), «Intel·lectuals, identitat i política a la Catalunya del segle XX», esdevé un projecte que, en el sentit suara al·ludit, hauria de ser desenvolupat en futures recerques. I és així pels diversos aspectes que s'hi plantegen d'ordre metodològic i pel que fa al tractament de la panoràmica actual sobre la potencialitat de cons-

Jordi Casassas Ymbert
La fàbrica de les idees. Política i Cultura a la Catalunya del segle XX
Pròleg de Juan-José López Burniol
Ed. Afers, Catarroja-Barcelona, 2009
315 pàgs.

truïció d'un discurs nacional a partir de les limitacions de la conceptuada democràcia formal i del model de societat —amb noves formes alienadores de consum— neocapitalista. Per aquesta vinculació del procés de formació d'una identitat —no sempre reconeguda com a nacional— amb conjuntures de canvi social i amb fluxos de models sociopolítics revolucionaris, la història cultural comparada de Casassas és un treball sobre sociologia històrica, proposada pel sociòleg Peter Burke, en vincular els processos de canvi amb la diacronia.

Amb tot, el repte implícit que planteja l'obra és el recurs a la historicitat per a mostrar la relació entre un idealitat catalanitzadora que s'adequa a l'emergència d'una societat industrialitzada i els orígens de la indústria cultural i comunicativa de masses. En aquest sentit, la incorporació al programa culturitzador nacional de sectors del liberalisme dit d'esquerra, i de la pròpia esquerra agombolada in-

tel·lectualment dins sectors de la Unió Socialista de Catalunya (el socialisme noucentista), és un model —no pas l'únic— per a contrastar amb l'impacte de la ruptura cultural i societària del primer franquisme. Aquest darrer factor, amb l'onada migratòria exterior entre mitjan anys cinquanta i començaments dels anys vuitanta, el context d'enfrontament polític i ideològic internacional d'entreguerres —la crisi del liberalisme: «les tensions del creixement»— fins a la «Guerra Freda» (les «ideologies armades») i la contingència política satel·litzada del país, condicionen la formació d'aquell «grup intersocial» que ha de ser el motor per a situar la nacionalització integral del país en l'homologació mundial.

La cultura nacional resta rigorosament contextualitzada en aquesta panoràmica que relaciona idees, ideologies i acció política dins els quadres del catalanisme regenerador hegemonitzat per la Lliga i per l'acció modernitzadora de la Mancomunitat. Caldria analitzar, però, els models nacionals no pas noucentistes per a, tal vegada, arribar a un acord sobre els assoliments i les mancances endògenes (els «mals» no vénen únicament de Madrid i de París) a l'hora d'evolucionar del nacionalisme a la Catalunya nacional.

En aquest sentit, l'anàlisi de Jordi Casassas ha acomplert perfectament la fita de contrastar —i actualitzar— els referents —«els grans elements integrants de la dinàmica cultural catalana»— de la nacionalització cultural i política que dugueren a l'articulació territorial —com a vertebració d'estratègies— de la Catalunya-ciutat.

Xavier Ferré

pàgina26
diari electrònic valencià
● www.pagina26.com

entreteniment
informació
actualitat
opinió
cultura

...recicla't

Maragall explicat per Maragall

Pasqual Maragall
Oda inacabada
La Magrana, Barcelona, 2008
353 pàgs.

«No he estat mai presoner del passat, sinó més aviat militant del futur», diu Pasqual Maragall en un moment de la seua sincera i inspirada oda inacabada. Tothom ho ha pogut constatar durant aquests darrers seus anys d'intensa presència pública. Maragall ha defugit dels juraments d'obligada fidelitat a determinades essències pàtries tant com de les lleialtats partidistes justificades en incerts càlculs electorals o en inconfessables interessos. Totes dues coses formaven part, en efecte, del passat, d'un cert passat, d'una manera d'entendre la política i tot plegat suposaven un llast, segurament insuportable, per a un personatge que sempre ha anat una passa endavant. Però l'aplicació estricta d'aquest lema vital li ha costat molt cara. Prou que ho sap i que ho afirma sense cap rancúnia. I val a dir que aquest capteniment per mirar sempre més enllà ha tingut també unes conseqüències molt positives per a la col·lectivitat. Ben mirat, la seua militància veritable en el partit del somni és la que ha possibilitat que molts projectes fructificaren malgrat, segurament, les inèrcies d'una societat i d'una classe política hereva —encara ara— del pensament i l'esclerosi civil de l'antic règim. Tampoc hem d'oblidar que la geografia de Maragall és la Barcelona de la burgesia liberal i il·lustrada però també la del Nova York progressista, la de París, Roma, l'Europa anhelada. Poques trajectòries biogràfiques tan matisades i plenes de racons a descobrir trobareu com aquesta de cap a cap de la nostra ensopida i mediocre classe política. La singularitat, la independència de criteri, la tendència innata i, per tant, inevitable a la no acceptació de determinats formalismes i categoritzacions es paga, però, molt cara, ja ho he insinuat. El polític ha

rebut dels seus, dels altres, ha estat incomprès o difamat i el final de la seua carrera com a home públic ha hagut de ser forçosament abrupte, pirotècnic, en el més pur estil maragallià.

El president està malalt, i sap del cert que el doctor alemany, el nom del qual no vol recordar, acabarà per guanyar-li la partida. És amb aquesta rotunda i realista confessió com comença la seua *Oda Inacabada*, una vegada fets els preceptius honors del seu amic i barceloní ocasional Gabriel García Márquez i transcrita també l'*Oda Infinita* del seu avi el poeta. Unes memòries, paradoxalment i com no podia ser d'una altra manera, contra la desmemòria. Maragall ens transporta fent ús d'una prosa sense paranys, elegant, al món de la seua infantesa en la Barcelona senyorial de la part alta. Al de la seua joventut escolar i universitària. Al món de la política, al dels afectes personals i els anhels. L'autor detalla, sens cap mena de dubte s'explica a si mateix, es justifica, i ho fa sempre esperonat per una voluntat de romandre-hi més enllà del destí previsible que sap que li espera però també, trobe, que més enllà del llarg *impasse* col·lectiu que sospita que li sobreviurà avui que mor d'èxit el capitalisme arrossegant en la seua caiguda totes les socialdemocràcies del continent. Els records, els seus discursos més significats i significadors, les seues idees més obsessives, contribueixen a perfilar aquest autoretrat que alhora és el de Catalunya, el de l'Espanya atònita del seu temps, el d'una porció d'Europa reticent a digerir la modernitat i la democràcia.

Hi som al davant d'una crònica dels fets oberta, més profunda del que aparència, tendra, evocadora, en què no s'estalvien retrets, queixes, malestars, això sí, sempre des de la ponderació. Hi trobareu intel·ligència, humor, ironia, apunts per a un projecte de futur molt personal per a la societat que viurem, però, per cap banda, doncs, un bri de rancúnia.

El corcó treballa silenciós, diu, el de la malaltia, s'entén, clar. La cosa, vista així des de l'altitud del lector ajocat al sofà, no sembla que li importe ni molt ni poc al seu autor al que li reconforta pensar que ens acostem a un món més humà, on la mort no ha de ser una tragèdia ni la vida una imposició.

Francesc Viadel

És real la nació?

Antoni Defez
Realisme i nació
(Un assaig de filosofia impura)
València, Tres i Quatre, 2009
138 pàgs.

Una de les novetats que aporta el llibre d'Antoni Defez respecte a les reflexions més habituals sobre la nació i el nacionalisme és una certa ambició teòrica i el canvi de la perspectiva metodològica. Afortunadament no ens trobem amb una altra mostra més del que podríem anomenar literatura «arbitraria» valenciana, un d'aquells compendis en què per mitjans únics i senzills —bàsicament el replegament cap a la simbologia i l'ideari regionalista— s'ofereix una pedra filosòfica per superar el fracàs històric de la construcció nacional del País Valencià. Hi ha en l'obra la voluntat d'aproximar-se a la qüestió nacional en un sentit general, des d'un plantejament filosòfic que contrasta amb les anàlisis que s'havien fet a partir de l'utilitatge i dels problemes de l'antropologia, la història, la sociologia o la ciència política. De fet, les dues primeres parts del llibre aporten al lector les claus per a aquesta aproximació filosòfica, començant per una reivindicació de la filosofia com a eina per a pensar la realitat, fins i tot la més quotidiana, malgrat el peatge d'impuresa que s'haja de pagar. Una impuresa que significa, d'entrada, acollir-se a la forma generalista de l'assaig i descendir a manejar conceptes igualment impurs —com ara nació, ètnia, cosmopolitisme, patriotisme—, de contorns poc precisos, plens d'ambigüitats i de connotacions valoratives. En la segona part, la reflexió sobre el concepte de realitat es justifica per la crítica a què l'autor sotmetrà als autors —sociòlegs i politòlegs— que qüestionen «estatut ontològic» de la nació o, més planerament la seua existència real.

La tercera part del llibre, que ocupa la meitat de la seua extensió, és on l'autor se centra en la qüestió de «Nació i

identitat», en els debats acadèmics protagonitzats per estudiosos de referència —Z. Bauman, I. Berlin, M. Billig, C. Calhoun, E. Gellner, L. Greenfeld, W. Kymlicka, A. D. Smith o Ch. Taylor—, la majoria accessibles al lector en català gràcies a les traduccions que han anat apareixent en els darrers anys. L'argument de fons d'Antoni Defez és establir els lligams entre la metodologia dels autors que estudien les nacions i les valoracions explícites o implícites que fan de la identitat nacional i del nacionalisme. Així, identifica les metodologies «externalistes» —des de Gellner a Hobsbawm— amb les aproximacions que se centren en les funcions socials i en la causalitat socioeconòmica i política del sorgiment de les identitats nacionals. Des d'aquest punt de vista, en la mesura que el nacionalisme ha estat produït per una determinada conjuntura històrica —la crisi de l'Antic Règim i el naixement de la societat industrial— i alhora vehicula formes de desigualtat i de dominació social i política, els autors externalistes tendeixen a identificar les nacions com una forma d'identitat col·lectiva amb data de caducitat i fins i tot intrínsecament nociua, en associar-se al xovinisme i l'etnicisme potencialment violent. Defez, sense negar la necessitat d'una perspectiva externalista en l'estudi del fenomen nacional, es decanta per donar prioritat a aproximacions «internalistes», tant per motius purament metodològics com sobretot diguem-ne «polítics» o cívics. El pes que les identitats nacionals han tingut —i tenen— per conformar les societats contemporànies no pot explicar-se només atenent la seua funcionalitat social o causalitats estructurals, sinó que exigeix esbrinar per què han tingut la capacitat d'atraure l'adhesió dels individus. La comprensió de les motivacions profundes que fan que la gent s'identifiqui amb una nació predisposa, almenys, a no satanitzar aquesta forma de pertinença col·lectiva i fins i tot a reivindicar-la com a necessària i plena de virtualitats. Evidentment, quan es defugen concepcions etnicistes i essencialistes, en favor d'una concepció cívica de la nació que, com encertadament argumenta l'autor, no naix del no-res, sinó que el seu «melic» en els factors identitaris prenacionals que van des de la llengua a la memòria de les antigues institucions polítiques.

Pau Viciano

editorial afers

Jordi CASASSAS YMBERT
La fàbrica de les idees
Política i cultura
a la Catalunya del segle XX
318 pp.

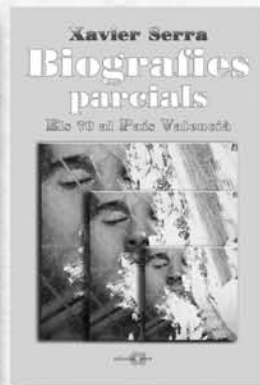
Paola LO CASCIO
Nacionalisme i autogovern.
Catalunya, 1980-2003
396 pp.

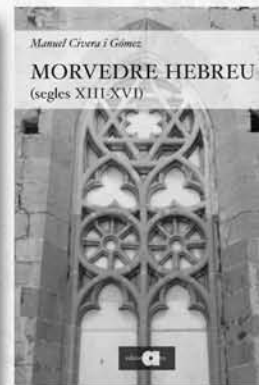
Manuel ARDIT (coord).
Els moriscos i la seua expulsió
414 pp.

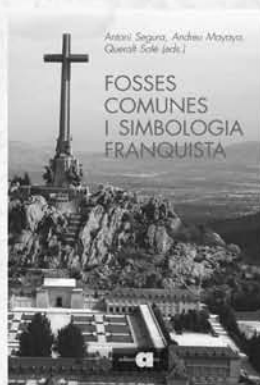
Segle XX
Revista catalana d'història
226 pp.

Xavier SERRA
Biografies parcials
220 pp.

Manuel CIVERA I GÓMEZ
Morvedre hebreu
(segles XIII-XVI)
430 pp.

Antoni SEGURA, Andreu MAYAYO, Queralt SOLÉ (eds.)
Fosses comunes
i simbologia franquista,
382 pp.

Anthony D. Smith
Els orígens ètnics de les nacions
472 pp.

Doro BALAGUER
L'esquerra agònica
Records i reflexions
264 pp.

Informació i subscripcions: Editorial Afers, s.l. / Apartat de Correus 267
46470 Catarroja (País Valencià) / tel. 961 26 93 94
E-mail: afers@editorialafers.cat / <http://www.editorialafers.cat>

Poesia és indagació

Txema Martínez Inglés
L'arrel i la pluja
Proa, Barcelona, 2008
96 pàgs.

Afirmava Joseph Brodsky que la poesia és el llenguatge exempt de clixé. Em sembla una bona definició, que m'agrada repetir per diversos motius: en primer lloc, pel seu motlle gairebé escolar, que la fa memorable i intel·ligible, als antípodes de les piruetes esotèriques i sovint absurdes que per desgràcia proliferen en relació al llenguatge poètic. Després, perquè és certa: si per alguna cosa es caracteritza l'artifici poètic és pel seu afany de defugir els llocs comuns, les connotacions i l'elevat grau de convencionalitat més o menys inherents a la resta de formes d'expressió verbal. I també, perquè implícitament apunta cap a un dels deures principals que assumeix qualsevol poeta digne de dir-se'n: el de la indagació, o, com s'hauria estimat més de dir-ne J.V. Foix, el de la investigació. Dit en d'altres paraules, la necessitat de no resignar-se a transitar una vegada i altra els camins ja fressats, d'escriure alerta contra les temptacions de la comoditat, la mandra i la fórmula aparentment eficaç en la resolució del poema, però eixorca pel que fa al seu valor artístic. Compte, però, perquè aquí entrem en terreny relliscós: tota indagació ha de ser conseqüència de l'observació, la maduració i el treball constants, i no —com succeeix amb freqüència en la poesia catalana— d'una fixació per descobrir la sopa d'all a cada llibre, a cada poema, a cada lectura o (ai) a cada *performance*. No hi ha res de més avorrit, precisament, que un poeta obsedit per l'enlluernament i la troballa.

El de Txema Martínez em sembla un cas feliçment representatiu d'una evolució sostinguda en les premisses del rigor i la coherència. Amb *Ulls d'ombra* (1997) i *La nit sense alba* (2000), però també abans amb els inaugurals

Hores baixes (1995) i *Temps impersonal* (1996), Martínez havia anat apuntalant una manera particular de declinar les conjugacions de la poesia lírica, a partir d'una tendència a la discursivitat que no impedia, sinó que impulsava, el desenvolupament d'un talent *in crescendo* per a la fabricació d'imatges i metàfores d'una gran riquesa sensual i plàstica (sovint amb un gust fortament cinematogràfic, com es feia explícit en els pretextos filmics dels poemes d'*Ulls d'ombra*).

Aquesta via estilística va arribar a la seva definitiva eclosió amb *Sentit* (2003), llibre que evidencia l'assoliment per part del poeta d'una primera (però sòlida i rotunda) maduresa literària i personal. *Sentit*, diguem-ho sense embuts, era un llibre magnífic, que contenia un grapat dels poemes més envejables dels últims anys, i que hauran de figurar de manera indiscutible a qualsevol antologia que es confegeixi sobre la poesia catalana de començaments del segle XXI. Arribat a aquest punt òptim del seu ofici, Txema Martínez es podia haver acontentat amb resseguir indefinidament l'àmplia i còmoda via que tenia oberta, de pinte en ample, al davant.

Però en comptes de deixar-se endur per la tebiesa i la claudicació que això hauria suposat, se li devia aparèixer la incòmoda, l'envorant pregunta que hauria plagut a Brodsky: i ara, què? Txema Martínez es va prendre cinc anys per contestar-la, durant els quals es va sotmetre a la molt severa disciplina de traduir tots els sonets de Shakespeare (un *cappolavoro* que, per cert, els editors ens haurien de permetre de gaudir aviat). La resposta, finalment, porta per títol *L'arrel i la pluja*, sens dubte el llibre més suggestiu, més poderós i més desencarnat de tots els que ha ofert fins ara el poeta. Continuen sent-hi freqüents els poemes rodons, commovedors i (si se'm permet) perfectes, al costat de les dislocacions, les dissonàncies, els apòlegs, l'escriptura aforística i una diversa abundor d'il·luminacions que amb la seva claredat assenyalen les fites d'un nou camí a punt de ser explorat. Una reinvençió tan valenta com fascinant, un llarg i fèrtil pas endavant d'un dels poetes més rellevants de la seva generació, i que està cridat a no fer altra cosa que créixer sempre. Seguim-lo; podem anar ben confiats que amb ell anem sempre a guanyar.

Sebastià Alzamora

Un catàleg de fotografia

Francesc Vera
Urbs mínima
Afers, Catarroja-Barcelona-Palma, 2009
96 pàgs.

Les editorials catalanes no acostumen a publicar catàlegs d'art. És un espai que, lamentablement, deixen de banda. Una dimissió. Si de cas, s'atreveixen amb el repertori d'alguns artistes «consagrats»: un Miró, un Dalí, un Picasso... Les «novetats» no tenen cabuda en els seus plantejaments. Ni que es tracti de «novetats» consolidades i atractives, d'artistes que ja s'han obert camí en el tèrbol tripijoc de les galeries d'anomenada i els museus.

No negaré, és clar, el risc de l'operació: editar llibres il·lustrats amb unes mínimes garanties de pulcritud —amb el paper i el mètode d'impressió adequats— és car. Bastant més car que un llibre de «lectura». El públic, d'altra banda, és insegur. I més en aquest cas, acostumat com està a consumir aquesta mena de publicacions en d'altres llengües. S'hi afegeix, a més, un argument capciós: «Si el que importa són les imatges, tant se val la llengua dels textos».

I no: la llengua dels textos no és indiferent. Com no ho és la llengua dels títols dels quadres. Per mitjà de la llengua que tria, l'artista plàstic s'inscriu en un univers cultural determinat i no en d'altre. No és només una qüestió de temes, de motius —pictòrics, escultòrics o fotogràfics. Ni d'actituds davant dels temes.

Però, a més, caldria parlar de l'eficàcia. Hi ha institucions carregades de romanços i de pressupost que no s'estan de res. Què publiquen? I a qui pot interessar el que publiquen? Entre el minoritarisme i el malbaratament hi ha una distància enorme. Mentrestant, els artistes del país es veuen obligats a divulgar-se en altres llengües. I per mitjà d'escriptors no catalans. Es perd, així, una magnífica oportunitat de col·laboració i de comprensió.

Sota el signe de Godard

El fotògraf Francesc Vera i l'editor Vicent Olmos han fet l'intent de tren-car aquestes inèrcies. I, això, ja els justifica.

Francesc Vera s'ha dedicat en els darrers anys a passejar la màquina de retratar per algunes de les ciutats més tocades i posades del món. Ha fotografiat els carrers i els edificis de Londres, de París, de Berlín, de Praga o de Milà, defugint sempre la perspectiva de postal i el racó pintoresc, perquè perseguia una altra cosa: la idea de ciutat. O, més exactament, la idea de la ciutat actual, amb el vidre i l'acer, l'asfalt i la tanca publicitària, els passadissos del metro i la desolació dels pàrkings i les sales d'espera dels aeroports. El resultat d'aquest periple són les setanta fotografies —seixanta-nou «paisatges» més un autoretrat— incloses en *Urbs mínima*.

Vera és un fotògraf antibarroc, auster, obsedit per la composició. En els noranta va confeir una sèrie admirable entorn del paisatge rural —*Paisatge mínim*—, amb arbres despullats i conreus sense vegetació. Ara ha fotografiat els carrers buits de gent, les àrees desertes, els supermercats en l'hora de tancar; ha enxampat a Solletuna i a Dublín uns cels tintats per una meteorologia de tragèdia; de vegades, se n'ha eixit de la ciutat estricta buscant l'abrupta soledat dels *hinterlands* o s'ha entaforat en les galeries subterrànies. No ha deixat res per verd: ni el semàfor, ni el cartell, ni els cables elèctrics, ni el jardinet exsangüe, ni la grua i la bastida dels edificis en obres... D'aquests elements anodins, arxirepetits, n'ha tret la gràcia de les seves fotografies.

Davant d'elles, hi haurà qui en destacarà els mèrits de l'ofici: les diagonals acusades, les perspectives profundes i fascinants... D'altres, simplement, es pararan davant d'un groc càlid, il·luminat de sol, o d'un verd fluorescent. La sèrie, a més, convida a la meditació.

No és una incitació, però, al tremendisme: la ciutat que hi apareix és la ciutat normal i corrent. Vera ha documentat les transformacions urbanes de les darreres dècades. I ho ha fet sense el recurs fàcil a l'exageració de la nota truculenta. L'angoixa, el perill, hi són amagats. Hi prenen formes subtils. I la punxada, llavors, esdevé més fina.

Xavier Serra

Rubén Luzón
Baladspirina
Edicions 62, Barcelona, 2008
64 pàgs.

Si us agraden les pel·lícules de Jean-Luc Godard, malgrat (o potser gràcies a) les seves pretensions, extravagància i falta de linealitat, també us interessarà aquest llibre. Amb això no vull pas dir que tingui les mateixes característiques: més aviat té alguna cosa que recorda l'esperit del cinema godardià. Òbviament, no és en va que *Baladspirina* porta un epígraf manllevat d'*Hélas pour moi*, en el qual les referències al mite clàssic d'Alcmena i Amfitrió, a l'obra de Leopardi i la poesia de Baudelaire, fan que un film tan modern com ho és qualsevol film de Godard s'inscriu en una tradició artística i literària. Després de *Cames ajudeu-me*, un llibre escrit fa quatre anys en un llenguatge planer, amarat d'ironia i ple d'imatges tangibles, Rubén Luzón s'ha decantat per una poesia molt més intel·lectual, densa, hermètica. Els seus versos estan fets per a un lector expert, que no es fa enrere davant de la necessitat de sotmetre cada poema a unes quantes relectures atentes. De la mateixa manera que Godard, malgrat la seva modernitat desenfadada, es recolza en els grans clàssics de la literatura universal i es nodreix de la seva força, Luzón, en un poemari que reflecteix perfectament les tendències de la nostra època, fa servir uns gèneres tan gloriósament tradicionals —i ho dic sense ironia— com el sonet o la sextina. Per posar-ne un exemple, la magnífica sextina, que potser és un dels poemes més transparents del llibre, parla d'algú que va morir de càncer als onze anys. Està construïda damunt la base de sis paraules tan senzilles com *festa*, *càncer*, *ventre*, *vespre*, *pluja* i *espiga*. Sembla que després del virtuosisme dels trobadors, de Brossa i de Marçal sigui difícil treure gaire suc

d'aquest gènere tan rígid, però Luzón ho aconsegueix. Per una banda, fa que aquestes paraules repetides despleguin tota la riquesa dels seus matisos; canvien una mica de color cada vegada que s'introdueixen en un context nou, de manera que mai no perden la seva frescor i autenticitat originals. Per altra banda, manipulant un tema tan arriscat com la mort d'una persona jove, el poeta no cau en cap moment en la sensibleria ni en el patetisme. Ja em direu si és fàcil dedicar un poema a algú proper que mor de càncer als onze anys, i que aquest poema, malgrat ser tràgic per definició, sigui ple de llum i d'esperança, com si la frase feta de «passar a una millor vida» hi sonés en el seu sentit més primigeni i seriós, endolcida per la bellesa espontània de cada vers.

Per tornar al paral·lelisme cinematogràfic, la poesia de Luzón juga, com els films de Godard, amb la conjunció de les imatges visuals concretes i el discurs abstracte. Les imatges hi són una prolongació de les idees, i cada peça del poemari, servint-se de tots dos recursos, transmet una sensació especial. A vegades el nom més adequat per a aquesta sensació seria el d'angoixa, com ara en el cas del contundent poema número 16 que acaba dient: «quan aquesta muntanya m'interroga / somie bulbs com trens, núvols com llances / etcètera, i després precipitar-m'hi / com un anyell que amenacés un llop». Quin ritme més lapidari, quin alè més clàssic tenen aquests versos! Es nota que el poeta no només ha llegit detingudament la gran poesia europea, sinó que també ha sabut digerir-la i aplicar les seves lliçons al propi estil.

Els 38 poemes que integren *Baladspirina*, tot i que són de llargades, temes, tons i ritmes variats, tenen una cosa en comú: tots constitueixen una recerca de la veritat poètica, una recerca perseverant, ajudada per un vocabulari ric i una sintaxi sinuosa. El seu autor és jove, cosa que afavoreix l'exuberància metafòrica del seu llenguatge; però no és pas un principiant, sinó algú que porta molt de temps construint mons propis amb les paraules. Ell mateix diu que aquest poemari és un pas endavant en un projecte vastíssim: esperem, doncs, que cada pas nou no deixi de reservar-nos una sorpresa agradable.

Xènia Dyakonova

LEONARD MUNTANER, EDITOR

EDITORIAL
Reivindicació d'un patronat municipal de calls de la Ciutat de Mallorca. *Leonard Muntaner i Mariano.*

ESTUDIS
L'Almudaina, darrer refugi dels jueus del call de Mallorca (1931). *Gabriel Llompart Moragues* • L'ascendència de Cristòfor Colom i el judaisme. *Onofre Vaquer Bennàssar* • La cuina jueva a Mallorca. *Antoni Contreras Mas* • Varen ser xuetes els Segura? *Josep Segura i Salado* • La Paz, el casino de l'altra burgesia de Palma. *Josep M. Pomar Reynés* • «L'adéu del jueu», un poema de Ramon Picó i Campanar. *Margalida Tomàs* • La postcultura a partir de George Steiner. *François Rastier* • All! —Això no es diu!—. *Hélène Cixous* • Jueus i catalans. *Ferran J. Tarongí i Vilaseca.*

FONTS DOCUMENTALS
Clients i seients a les sinagogues medievals de la ciutat de Mallorca. *Gabriel Llompart Moragues* • Petició a dues «Ilustres i Nobles perçonas» per exercir justícia en un plet entre xuetes (1721). *Eduard Pascual Ramos* • Els xuetes i la matrícula del mar (s. XVIII). *Ramon Codina Bonet.*

CIUTATS DEL JUDAISME
Mallorquins sense pàtria a Salònica. *Jesús García Marín.*

LA VEU DELS LECTORS
Sobre el memorial. *Ferran Tarongí i Vilaseca* • En la mort de l'arquitecte Rafael Pomar. *Josep M. Pomar Reynés.*

ACTIVITATS
Memòria de les activitats culturals d'Arca. Llegat Jueu. Juliol-desembre de 2006 • Memòria de les activitats organitzades per l'Institut de Relacions Culturals Balears-Israel • Activitats culturals d'altres institucions.

ARTS PLÀSTIQUES
Mònica Fuster entre empremtes de llum i so. *Carlos Jover* • Albert Pinya: l'incòmode mirall en què ens reconeixem. *Juan Luis Calbarro* • «La música i el III Reich». Eradicació i extermini dels músics jueus (crònica d'una exposició). *Josep Maria Muntaner i Pasqual.*

NOTES DE LECTURA
Ressenyes de les publicacions rebudes • Normes per a l'admissió d'originals.

LEONARD MUNTANER, EDITOR, C/ Joan Bauçà, 33 - 1r 07007 Palma (Mallorca) Tel. 971 25 64 05 · A/e: editorial@leonardmuntanereditor.cat
DISTRIBUCIÓ A BALEARS: PALMA DISTRIBUCIONS, C/ Dragonera, 17 · 07014 Palma (Mallorca) Tels. 971 28 94 21 · 971 45 06 12
DISTRIBUCIÓ A CATALUNYA: MIDAC LLIBRES, C/ Rois de Corella, 9 · 08205 Sabadell (Barcelona) Tel. 93 74 64 112 · Fax: 93 74 64 111
DISTRIBUCIÓ A VALÈNCIA I CASTELLÓ: GEA LLIBRES, Carrer G, nau 6 · 46394 Ribarroja del Turia (València) Tels. 96 166 52 56 · Fax: 96 166 52 49

Mètode
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA
REVISTA DE DIFUSIÓ DE LA INVESTIGACIÓ • ESTIU 2009

62
Tot sobre la mare
Maternitats, entre la ciència i la consciència

Xarxa Vives
Xarxa d'Alguns

Subscriu-te ara a Mètode

Subscriu-te a MÈTODE i podràs rebre com a regal de benvinguda l'*Autobiografia* de Charles Darwin, per primera vegada traduïda al català i sense censurar. O, si ho prefereixes, també pots triar qualsevol dels altres títols de la col·lecció MONOGRAFIES MÈTODE, *Albert Einstein. El seu segle i la seua ciència* o *Els nostres naturalistes*, Premi Crítica Serra d'Or 2009. Pots triar també el DVD amb els 50 primers números de MÈTODE o la samarreta dissenyada per Artur Heras amb el lema «Cultivar la ciència».

SUBSCRIPCIONS:
Publicacions de la Universitat de València. Tel.: 96 386 45 61.
Carrer Arts Gràfiques 13. València 46010.
Subscripció anual 2009 (4 números l'any): 25€ per a Espanya, 40€ per a l'estranger.

www.metode.cat

Aquestes pàgines de novetats bibliogràfiques són patrocinades pel Servei de Política Lingüística de la Universitat de València:

ADESIARA EDITORIAL

Cyrano de Bergerac, Savinien: *L'altre món*, traducció de Martí de Riquer i Jordi Raventós, 280 pàgs.

L'Apòstata, Julià: *El banquet dels cèsars*, traducció d'Àngel Martín, 192 pàgs.

Papadiamandis, Alèxandros: *L'assassina*, traducció de Raül Garrigasait, 168 pàgs.

Thackeray, William: *El llibre dels esnobs*, traducció de Xavier Pàmies, 288 pàgs.

EDITORIAL AFERS

Balaguer, Doro: *L'esquerra agònica. Records i reflexions*, «Els llibres del contemporani», núm. 26, 318 pàgs.

Cassasas Ymbert, Jordi: *La fàbrica de les idees. Política i cultura a la Catalunya del segle XX*, «Recerca i pensament», núm. 50, 318 pàgs.

Civera Gómez, Manuel: *Morvedre hebreu (segles XIII-XVI)*, «Estudis locals», núm. 1, 430 pàgs.

Ferragud Domingo, Carmel: *Menes-cals i menescalía. La cura d'animals a la València del segle XIV*, «Recerca i pensament», núm. 49, 254 pàgs.

Martí Mestre, Joaquim: *Josep Bernat i Baldoví. La tradició popular i burlesca*, «Recerca i pensament», núm. 51, 396 pàgs.

Segura, Antoni; Mayayo, Andreu; Solé, Queralt (eds.): *Fosses comunes i simbologia franquista*, «Actes i congressos», núm. 3, 382 pàgs.

Serra, Xavier: *Biografies parcials. Els 70 al País Valencià*, 220 pàgs.

Smith, Anthony D.: *Els orígens ètnics de les nacions*, «El món de les nacions», núm. 14, 472 pàgs.

AROLA EDITORS

Balaguer, Enric: *La casa que vull*, 178 pàgs.

EDICIONS BROMERA

Ballester, Josep: *El col·leccionista de fades*, 208 pàgs.

Bazell, Josh: *Esquivant la mort*, traducció d'Elisabet Ràfols, 288 pàgs.

Birkegaard, Mikkel: *Els llibres de Luca*, traducció de Carolina Moreno, 448 pàgs.

Black, Benjamin: *El lèmur*, traducció d'Eduard Castanyo, 196 pàgs.

Borràs, Vicent: *Lennon i Anna*, 208 pàgs.

Capilla, Juli: *L'instant fugaç*, 104 pàgs.

Eiximenis, Francesc: *Regiment de la cosa pública*, versió de Josep Palome-ro, 256 pàgs.

Ferragud, Carmel: *Medicina per a un nou regne*, 240 pàgs.

Guardiola, Pepa: *El desordre de les dames*, 352 pàgs.

Llauradó, Josefina: *Desig de paraules*, 160 pàgs.

Mira, Joan Francesc: *Una biblioteca en el desert*, selecció i introducció de Joan Josep Isern, 248 pàgs.

Mollà, Toni: *Quina televisió pública?*, 184 pàgs.

EDICIONS DEL BULLENT

Bertran, Xavier: *Els punyals imprecisos*, 152 pàgs.

Capó, Bernat: *De Berdica a Navayork. Viatges i aventures de Pere Bigot*, 96 pàgs.

Capó, Bernat: *Costumari valencià / 1 i 2 Coses de poble*, 240 pàgs.

Castelló, Josep: *El Montgó i l'esbarzer*, il·lustracions de Roger Batalla, 72 pàgs.

Miquel, Dani (text); Valls, Pau (dibuixos): *El tio Pep se'n va a Muro*.

CEIC ALFONS EL VELL

AA. DD.: *10 anys de premi Iaraní*, 94 pàgs.

Alandete, Josep: *Aproximació als processos de canvi sociolingüístic a Gandia i la Safor*.

Coll Fornés, Joan Josep: *El Tio de la Porra*.

Ferrer Solivares, Enric (director): *Revista de la Safor. Anuari del CEIC Alfons el Vell*, núm. 1, 238 pàgs.

Lull, José: *Al-Azraq. Visir i senyor de Gallinera*, 117 pàgs.

Mayordomo, Alejandro; Agulló, M. Carmen; Garcia Frascuet, Gabriel (coords.): *Canviar l'escola, canviar la societat*, 425 pàgs.

Olaso Cendra, Vicent (introducció); Ferrando, Antoni i Vicent Josep Escartí (transcripció); Costa, Joan (il·lustracions): *I entrarem a la vall de Bairén. Jaume I i el Llibre dels Fets*, 52 pàgs.

Pons Fuster, Francesc: *La Germania de Gandia i el duc Joan de Borja*, 288 pàgs.

Ramón Fernández, Francisca: *El costum en les relacions agràries valencianes. El cas de la Safor*, dossiers digitals, núm. 2.

COSSETÀNIA

Fiol Boada, Joan: *El camí de Sant Jaume. Des de Roncesvalles i des de Somport*, 156 pàgs.

Vilarnau, Joaquim: *50 anys de la Cançó. Els Setze Jutges, Raimon i els seus contemporanis*, inclou el CD dels Setze Jutges Audiència pública, 112 pàgs.

EDICIONS DE 1984

Dodge, Jim: *Fup*, traducció de Martí Sales i annex de Kiko Amat.

Farràs, Josep: *El vigilant i les coses*. Iweala, Uzodinma: *Bèsties sense pàtria*, traducció de Laura Baena i Martí Sales.

Réal, Grisèlidis: *El negre és un color*, traducció d'Anna-Maria Corredor, 258 pàgs.

Serra, Jaume: *Nit de vetlla*.

Zweig, Stefan: *Viatge al passat*, traducció de Ramon Monton.

EDICIONS 62

De Pedrolo, Manuel: *Vint-i-vuit contes*, selecció i epíleg de Jordi Coca, 432 pàgs.

Khadra, Jasmina: *El que el dia deu a la nit*, trad. de Pau Joan Hernández, 468 pàgs.

Lessing, Doris: *Alfred i Emily*, traducció de Marta Pera, 272 pàgs.

McCarthy, Cormac: *Meridià de sang*, traducció de Lluís Delgado i Ester Roig, 352 pàgs.

Ovidi: *Poesia eròtica (Amors, Ars amatòria, Remeis a l'amor)*, traducció de Jordi Pérez Durà i Miquel Dolç, 256 pàgs.

Rovira Bellosó, Josep Maria: *La fe cristiana en la societat actual*, 352 pàgs.

Sòfocles: *Tragèdies tebanes (Antígona, Èdip rei, Èdip a Colonos)*, traducció de Carles Riba, 320 pàgs.

Welly, Eudora: *La filla de l'optimista*, traducció de Josefina Caball, 168 pàgs.

ENSIOLA

Andréiev, Leonid: *La vida del reverend Basili Fiveiski*, 142 pàgs.

Coca, Jordi: *Paisatges de Hopper*, pròleg de Marc Soler, 134 pàgs.

Hugo, Victor: *Shakespeare*, traducció de Melcior Comes, 96 pàgs.

Roth, Joseph: *La rebel·lió*, traducció de Judith Vilar, 117 pàgs.

Xumet, Antoni: *La nuesa i el verí*, 62 pàgs.

EDITORIAL FONOLL

Cutillas, Abel: *La mort de Miquel Bauçà*, 123 pàgs.

Vonnegut, Kurt: *El bala perduda*, 270 pàgs.

EL GALL

Cerdà Grau, Miquel: *La vida considerada*, 266 pàgs.

Cucurella-Jorba, Meritxell: *Intemperància roig encès*, 77 pàgs.

Llobet, Glòria: *D'Àger a Katmandú*, 191 pàgs.

Lobo Antunes, António: *Ahir no et vaig veure a Babilònia*, traducció de Joan Casas, 518 pàgs.

Massanet, Lluís: *Entretant*, 60 pàgs.

Picornell, Climent: *Apunts del Pla de Mallorca*, 269 pàgs.

Ripio, Tomeu: *Nuvolositat variable*, 55 pàgs.

LEONARD MUNTANER EDITOR

Capellà, Margalida: *Dones republicanes. Memòria de la Guerra Civil a*

Mallorca (1936-1939), volum I, pròleg de Josep Massot i Muntaner, 368 pàgs.

Cixous, Hélène: *La llengua m'és l'únic refugi*, 128 pàgs.

Julià, Jordi: *Un lleu plugim. Antologia de poesia nord-americana hipermoderna*, 96 pàgs.

Martí Jufresa, Felip: *Música desconcertada. Filosofia, política i música moderna*, pròleg de Peter Szendy, 256 pàgs.

Miró, Joan: *El color dels meus somnis. Converses amb Georges Raillard*, traducció de Joaquim Sala-Sanahuja, 152 pàgs.

Muntaner, Maria; Picornell, Mercè; Pons, Margalida; Reynés, Josep Antoni (ed.): *Poètiques de ruptura*, 402 pàgs.

Picornell, Mercè; Pons, Margalida (ed.): *Literatura i cultura: aproximacions comparatistes*, 215 pàgs.

Sampere, Màrius: *Pandemòniem o la dansa del si mateix*, 157 pàgs.

Tàmer, Zakaria: *Els incendis de Damasc*, traducció d'Oriol Carbonell, 258 pàgs.

EDITORIAL MOLL

Albert, Nora; Ferrer Guasch, Vicent: *Calç i memòria*, 120 pàgs.

Ballester, Josep: *L'encantador de serps*, 196 pàgs.

Bassa, R.; Cabot, M.; Díaz, R.; Lladonet, J.: *Ombra viatgera. Els poemes a l'Educació Infantil i Primària*, il·lustracions de Laura Rosselló i Matas, 296 pàgs.

Benni, Stefano: *Elianto*, 464 pàgs.

Caño Cargol, David: *He vist el futur en 4D*, 84 pàgs.

Faner, Pau: *El cant de l'alosa*, 282 pàgs.

Frontera, Guillem: *L'art i la vasa*, 292 pàgs.

Joan, Bernat: *El català normalitzat en un món multilingüe*, 112 pàgs.

Martínez Grimalt, Joan Tomàs: *Proètica dels plaers*, 64 pàgs.

Moll, Josep (curador): *Crònica d'una infàmia. El procés contra Emili Darder, Alexandre Jaume, Antoni Mateu i Antoni Maria Ques*, 524 pàgs.

Morey, Pere: *Mai no moriràs, Gilgamesh*, 208 pàgs.

Rull, Xavier: *La composició culta en català*, 212 pàgs.

Sánchez-Mústich, Cèlia: *A la taula del mig*, 88 pàgs.

PERIFÈRIC EDICIONS

Ballester, Josep: *L'agitació de l'escriptura. Itineraris entre la vida i l'obra de Joan Fuster*, 295 pàgs.

Castellano, Pep: *El causant*, 216 pàgs.

Pérez Montaner, Jaume: *Solatge*, 76 pàgs.

EDICIONS PONCIANES

AA.DD.; Carulla-Ruiz, Jordi (pròleg); Calvo, Lluís (introducció): *Allò de dintre. Homenatge poètic a Joan Ponç (1927-1984)*, 71 pàgs.

QUADERNS CREMA

Littell, Jonathan: *El sec i l'humit*, 140 pàgs.

Mandelstam, Óssip: *Poemes*, selecció i traducció d'Helena Vidal, 93 pàgs.

TÀNDEM EDICIONS

JuanolO: *Ens alimentem!*

TRES I QUATRE

Aymar, Àngels: *Esquerdas / Tres homes esperen*, col. «Teatre», núm. 61.

Casanova, Rafael: *La solitud poblada*, col. «Poesia», 136.

Climent, Laia; López, Marina: *Bruixes, histèriques i assassines. Una passejada per la maldat femenina*, col. «Dones d'avui», núm. 1.

Defez Martín, Antoni: *Realisme i nació (un assaig de filosofia impura)*, col. «Unitat», núm. 196.

Enguix, Christelle: *El cor del minotaure*, col. «Poesia», núm. 137.

Observatori Estadístic de l'Euram: *El mercat de treball a l'Euram. Una panoràmica estadística des d'una perspectiva de gènere*, col. «Monografies de l'Euram», núm. 3.

Observatori Estadístic de l'Euram: *El sector energètic a l'Euram*, col. «Monografies de l'Euram», núm. 2.

Pagès i Blanch, Pelai (ed.): *La repressió franquista al País Valencià. Primera Trobada d'Investigadors de la Comissió de la Veritat*, col. «La Memòria», núm. 4.

Roig, Josep Lluís: *Peixos d'un mar sec*, col. «Poesia», núm. 134.

Sebastian, Manuel: *Les habitacions tancades*, col. «Teatre», núm. 60.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT

Bay, Carmen; Aracil Varón, Beatriz (Eds.): *América en el imaginario europeo. Estudios sobre la idea de América a lo largo de cinco siglos*, 196 pàgs.

Díaz Morlán, Pablo: *Capitalistas y empresarios. El mercado de la función empresarial*, 152 pàgs.

Escudero López, José Antonio: *Curs d'Història del Dret. Fonts i institucions politicoadministratives*, 900 pàgs.

Pastor Llorca, Alicia: *El argot irlandés. Orígenes y caracterización lingüística*, 120 pàgs.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

AA.DD.: *L'Espill*, núm. 31: «Cossos, gèneres, disegns», 192 pàgs.

AA.DD.: *Mètode*, núm. 62: «Tot sobre la mare», 128 pàgs.

AA.DD.: *Pasajes*, núm. 29: «Marxismos», 148 pàgs.

AA.DD.: *Recerques*, 56: «Negocis i identitat laboral de les dones», 216 pàgs.

Arcos i Martínez, Manel: *La senda dels lladres*, col. «Oberta», 168, 188 pàgs.

Baldó Lacomba, Marc: *Introducció a la Història*, col. «Història», 292 pàgs.

Barceló Torres, Carmen: *Archivos moriscos*, 380 pàgs.

Bertomeu Masía, Me José: *La guerra secreta de Carlos V contra el Papa*, 540 pàgs.

Calatayud, Salvador; Millán, Jesús; Romero, M. Cruz, eds.: *Estado y periferias en la España del siglo XIX*, col. «Història», 460 pàgs.

Carbó, Ferran: *Com un vers mai no escrit*, col. «Biblioteca Sanchis Guarner», 71, 274 pàgs.

Claramonte Sanz, Vicente: *La cientificidad del diseño inteligente*, col. «Propuestas. Serie Monografías», 416 pàgs.

Darwin, Charles: *L'origen de les espècies*, 186 pàgs.

Descalç i Tormo, Asensi: *Una introducció a l'economia pública*, col. «Educació. Sèrie Materials», 111, 270 pàgs.

Farías Zurita, Víctor: *El mas i la vila a la Catalunya medieval*, col. «Oberta», 166, 440 pàgs.

Fernández de la Vega, Me Teresa: *Universidad, formación y desarrollo*, 32 pàgs.

Gándara, Dom Bruno M., Gimeno Blay, Francisco M., eds.: *Collectanus Cartusiae Vallis Iesuchristi MCCCCLIII*, col. «Fonts Històriques Valencianes», 41, 344 pàgs.

Garcia-Oliver, Ferran; Aparisi, Frederic; Rangel, Noelia; Royo, Vicent, eds.: *Hug de Cardona 1*, col. «Fonts Històriques Valencianes», 42, 512 pàgs.

Gimeno, Francisco M.; Gozalbo, Daniel; Trenchs, Josep, eds.: *Ordinacions de la Casa i Cort de Pere el Cerimoniós*, col. «Fonts Històriques Valencianes», 39, 288 pàgs.

González i Vilalta, Arnau: *Cataluña bajo vigilancia*, col. «Història», 380 pàgs.

Jornet Melià, Jesús, ed.: *La letra sin sangre entra*, 404 pàgs.

Martínez Ten, Carmen; Gutiérrez López, Purificación; González Ruiz, Pilar, eds.: *El movimiento feminista en España en los años 70*, col. «Feminismos», 99, 416 pàgs.

Muñoz, Jordi, ed.: *País Valencià, segle XXI. Ara, País Valencià*, col. «Quaderns d'Orientació Valencianista», 8, 176 pàgs.

Pons, Anacle; Serna, Justo, coords.: *Trenor L'Exposició d'una gran família burgesa*, col. «Catàlegs d'Exposició» 284 pàgs.

Senent, Joan Maria: *Intervención socioeducativa en grupos*, 288 pàgs.

Soler, Vicent, ed.: *Economía española y del País Valenciano*, col. «Educació. Sèrie Materials», 112, 564 pàgs.

Spence, Jonathan D.: *La pregunta de Hu*, col. «Història», 158 pàgs.

Tortosa Pastor, Francisco: *La Albufera*, 232 pàgs.

Valls Montes, Rafael: *Historia y memoria escolar*, col. «Història i Memòria del Franquisme», 172 pàgs.

CARÀCTERS

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Nom i cognoms: NIF:

Adreça: Població: País:

Codi Postal: Telèfon: e-mail:

Adreça d'enviament (si és diferent de l'adreça fiscal):

Em subscribo a *Caràcters, revista de llibres* per 4 números (subscripció anual), a partir del número:....., raó per la qual:

Opció A: Domiciliació bancària

Opció B: Us tramet un xec per valor de 12 euros, a nom de: Universitat de València. *Caràcters, revista de llibres*

(Preu Europa: 16 euros. Resta del món: 20 euros).

Opció C: Targeta de crèdit (Data de caducitat) /

Número de la targeta

Signatura:

Envieu còpia d'aquesta butlleta, amb les dades corresponents, a:

Caràcters, revista de llibres. Publicacions de la Universitat de València, Arts Gràfiques, 13, 46010 València

També podeu subscriure directament a través de la nostra pàgina web: www.uv.es/caracters

Buc

Una nova revista d'informació bibliogràfica editada per la Xarxa Vives d'Universitats. Cada número dona informació sintètica d'una mostra considerable de la producció bibliogràfica de les vint universitats associades. Amb això ajuda a contrarestar un mal endèmic del llibre universitari, l'escassa visibilitat. Tot un món de llibres sovint d'interès molt positiu que, tanmateix, resten a l'ombra, poc coneguts i pitjor comercialitzats. El primer pas és fer arribar de manera regular les dades bàsiques d'una producció amb la qual cal comptar. Aquesta revista es planteja la comesa d'informar i alhora d'aportar altres elements de debat cultural, a través de les seccions de reportatge, crònica, entrevista i lectures recomanades. Un bon passeig per la producció editorial de les nostres universitats. (Núm. 4, tardor 2009, Xarxa Vives d'Universitats, Edifici Àgora, Universitat Jaume I, 12071 Castelló, buc@vives.org).

Afers

L'any 2009 n'ha fet 400 de l'expulsió dels moriscos, un tret definitori de la monarquia hispànica, perquè sumada a l'expulsió dels jueus l'any 1492, consumava la tan buscada homogeneïtat religiosa, pròleg d'altres homogeneïtzacions, una constant «en aquests regnes» que hom ha volgut convertir en nació compacta. Amb èxit dubtós, és cert. Però la pruija no afluixa fins avui mateix. Per al País Valencià l'expulsió fou un terrabastall, una «neteja ètnica» que s'endugué, segons càlculs, un 30 per cent de la població. Qui eren, com

Revista de revistes

vivien, com es consideraven, els moriscos? Per què tant d'interès a desempallegar-se'n? Vet ací un dossier ampli i variat que aporta una aproximació historiogràficament competent, sobre aquesta problemàtica. Molt recomanables els articles de Manuel Ardit (introducció), M. Garcia-Arenal (la identitat de les minories), G. Colás (moriscos aragonesos), M. Barrios (moriscos andalusos), V. Terol (la Germania de 1521 i la matança de moriscos), M. Lomas (la noblesa valenciana davant l'expulsió), R. Benítez (vida d'un morisc), E. Chaney (l'expulsió com a neteja ètnica), F. Calafell (un estudi innovador basat en la dotació genètica) (Núm. 62/63, 2009, Editorial Afers, Dr. Gómez Ferrer 55, 46470 Catarroja, afers@editorialafers.cat).

Pasajes

Dossier dedicat als marxismes, amb treballs de W. F. Haug, C. Mesa, A. Callinicos, S. Kouvelakis, A. Toscano, M. Abensour, P. Bollon i R. Rossanda. Una reconsideració del destí del marxisme com a teoria i com a pràctica després de tantes absoltes i una reflexió sobre alguns temes clàssics de debat al voltant de la relació amb la filosofia, la interpretació de la història, la crítica de la religió i la consideració de l'Estat i la política. La crisi capitalista (i potser una crisi encara més global, de la civilitza-

ció humana) és un moment favorable per a tornar sobre una tradició de pensament molt densa de la qual no resulta gens fàcil desfer-se'n. Com a símptoma, l'empenta d'alguns marxismes anglosaxons, o el retorn d'alguns temes o autors (Zizek, Badiou, Vattimo, Anderson). A més a més, s'inclou un diàleg entre Ginzburg i Davidson sobre l'historiador i la filosofia, i articles de D. Montesinos (sobre Bégout), P. Radcliffe (la transició a Espanya i les generalitzacions possibles) i M. Rius (Filosofia sense consignes). (Núm. 29, Publicacions de la Universitat de València-Fundació Cañada Blanch, Arts Gràfiques, 13, 46010 València, pasajes@uv.es).

Via

Fred Halliday analitza aspectes de la revolució iraniana, trenta anys després, configuradora d'una zona calenta del planeta, potencialment desestabilitzadora, que cal tenir ben present, perquè és un dels focus de tensió per on podria esclatar «tot plegat». M. Díez escriu sobre el pensament antropològic de Lévi Strauss, el savi que ha fet cent anys. R. Parés fa una aproximació a Darwin, amb motiu del bicentenari. El dossier es dedica a les polítiques familiars (França, Alemanya, Dinamarca, Catalunya) i més específicament a la institució familiar i les seues noves formes i problemes, un nus de condensació de tendències socials i de representacions ideològiques sovint paradoxals. Articles, entre altres, de L. Flaquer, C. Brullet, L. Sáez, J. Collet i J. Estruch. (Núm. 9, 2009, Centre d'Estudis Jordi Pujol, Passeig de Gràcia 8-10, 08007 Barcelona, via@jordipujol.cat).

Mikel de Epalza, traductor del Bell Dictat dels musulmans

A Mikel de Epalza, in memoriam

Al desembre del 2008 va faltar Mikel de Epalza Ferrer (nascut a Pau, Bearn, el 1938), pocs mesos després d'haver-se jubilat —amb una emotiva última lliçó a la qual assistírem companys i antics alumnes— com a catedràtic d'Estudis Àrabs i Islàmics de la Universitat d'Alacant.

De tothom són conegudes les seues aportacions en el món de l'arabisme i la islamologia, en l'estudi dels moriscos i de la toponímia d'origen àrab i, especialment en l'àmbit de la literatura catalana, les seues aportacions sobre Eiximenis, Fèlix d'Urgell, el concepte positiu de la morofília en la creació literària i, sobretot, els treballs dedicats a Anselm (o en Telm) Turmeda, amb diverses edicions i traduccions de la *Tuhfa*, el tractat contra els seguidors de la creu que el frare mallorquí, convertit a l'islam i amb el nom d'Abdal·là at-Tarjuman («el Torcimany o traductor»), va escriure en àrab per terres de Tunis. Recentment, però, la contribució que havia causat més impacte en aquest àmbit havia sigut la traducció al català de l'Alcorà —*L'Alcorà. Traducció de l'àrab al català, introducció a la lectura i cinc estudis alcorànics* (Barcelona, Proa, 2001 i 2002), guardonada amb el Premi Ciutat de Barcelona de traducció al català 2002 i amb el Premio Nacional de Traducción 2002, atorgat pel Ministeri de Cultura a la millor traducció entre les publicades en les llengües oficials de l'Estat—.

El Dr. Epalza propicià permanentment la col·laboració amb especialistes de professions o procedències acadèmiques i geogràfiques ben diverses. Fer ponts de comunicació i intercanvi era la seua prioritat, juntament amb l'interès per reforçar la curiositat i l'estudi del passat andalusí de valencians i catalans, una constant seua en els primers anys d'estada al País Valencià.

El Dr. Epalza, cap al 1994, ens va proposar de participar en la traducció al català del llibre sagrat dels musulmans. Vam començar a treballar junts i, alhora, a conèixer la gran personalitat

del professor Epalza. Amb la col·laboració de tots tres, els primers esborranys van començar a prendre forma i a poc a poc vam aconseguir tenir les 114 sures de l'Alcorà en pla català. Gràcies a la tasca del Dr. Epalza, aquest llibre universal passa a enriquir ara la nostra literatura i la nostra llengua.

El Dr. Epalza va ser conscient des del primer moment, com Lull, del perill que representa voler imitar el missatge diví revelat a Mahoma. L'Alcorà és un text ben difícil d'imitar i, per tant, molt complicat de traduir, almenys a una llengua romànica com el català. Al Dr. Epalza ha correspost el risc, però també el mèrit, d'haver elaborat la primera traducció catalana completa d'aquest llibre sagrat.

La finalitat que regeix aquesta traducció és, doncs, fer arribar de la forma més entenedora possible, en un català clar i modern, els continguts del missatge alcorànic. L'efecte de la traducció, però, havia de ser necessàriament diferent. Hauria sigut inútil pretendre que els lectors catalans pogueren rebre l'Alcorà igual que és acollit pels creients musulmans, però com a mínim calia intentar conservar l'efecte de text literàriament bell, escrit per a la reflexió i amb un gran component d'oralitat. Un text recitat i per a ser recitat, perquè *Quran* vol dir això, «recitació».

Per a poder dur a la pràctica tots aquests ideals, el Dr. Epalza hi ha aplicat la màxima traductològica que diu que en traducció el fi, la finalitat, justifica els mitjans i, per tant, el traductor té tanta llibertat com siga necessària per a fer arribar el contingut del text original als destinataris de la traducció, de llengua i cultura distintes.

Sens dubte, doncs, el lector català no rebrà aquest text amb la mateixa disposició amb què els musulmans s'acosten al text revelat per Al·là. Ells tindran l'Alcorà com un llibre sagrat que els acompanyarà al llarg de tota la vida, l'escoltaran recitar i l'aprendran de memòria, a les escoles, a les mesquites i en la intimitat de les cambres. El lector català, en canvi, hi buscarà un altre interès o satisfer una altra curiositat

almenys. Per compensar en part aquesta pèrdua inevitable, el Dr. Epalza ha aprofitat també un altre recurs segurament més innovador: la disposició gràfica del text. El lector català, davant d'aquesta especial jerarquització tipogràfica del text alcorànic, rebrà d'entrada la sensació que li provoca qualsevol text poètic: un text, per tant, destinat a la lectura pausada i reflexiva, íntima. De manera que l'efecte queda recuperat en part. No ens estem d'oferir-ne una petita mostra, corresponent al versicle 164 de la sura número 2:

En la creació dels cels i de la terra,
en el canvi successiu de la nit i el dia,
en les naus que corren sobre la mar,
com corre l'aigua,
com corren els astres en la mar del cel,
per a profit dels homes,
en l'aigua que Déu fa baixar del cel,
vivificant la terra, que estava morta,
dispersant per ella tota mena d'animals,
en el rumb canviant de cada vent i de
cada núvol,
com agafats entre el cel i la terra,
hi ha grans signes, miraculosos,
per a la gent que vol pensar, reflexionar,
sobre l'acció de Déu, Al·là,
el Seu poder!

Gràcies a la gosadia i al mestratge del Dr. Epalza milers de lectors catalans podran conèixer ara, d'una manera distinta però respectuosa amb la visió dels destinataris de l'original, el text sagrat que regeix la vida de milions de musulmans.

Sens dubte, Al·là, el Compassiu per excel·lència, el molt Misericordiós, sabrà recompensar l'esforç del Dr. Epalza —que la pau d'Al·là l'acompanye!— i l'interès dels nous lectors catalans amb els beneficis dels jardins del paradís, on hi ha belles fonts que brollen amb abundància, palmeres i magraners, i on podem reclinar-nos en grans coixins de brocat a contemplar plàcidament la llum de l'alba.

*Joan M. Perujo Melgar
Josep V. Forcadell Saport
Universitat d'Alacant*

Es tracta d'un fenomen, potser, casual només, però del qual podem extraure reflexions significatives sobre la producció literària i editorial al País Valencià. De fet, el detecta amb facilitat qualsevol observació atenta sobre les obres que es publiquen en les col·leccions dirigides a joves lectors en els últims anys i la primera impressió que rep l'estudiós que s'hi acosta és la constatació d'un augment de la qualitat literària dels textos. Sobretot, perquè ja no hi ha el predomini quasi absolut de les narracions protagonitzades per adolescents que viuen i contenen les coses que fan: anar-se'n d'excursió de fi de curs, assumir dramàticament la separació—inexplicable— dels progenitors, barallar-se amb els germanastres de les noves unions familiars per a acabar finalment enamorats, descobrir tresors ocults, etc.

Per sort, allunyades d'aquest tipus d'obres, a poc a poc, s'han començat a publicar narracions amb altres temàtiques més variades i, fins i tot, amb protagonistes que no necessàriament han de ser joves. En aquest sentit, fa uns quants anys començaren ja a publicar-se novel·les de caràcter històric per a joves de gran qualitat mereixedores de ser llegides també pels adults, però darrerament s'ha de destacar també l'aparició de narracions de temàtica detectivesca dignes de figurar en qualsevol col·lecció de literatura no estrictament

Juvenil o negra?

escolar. Aquest és, sens dubte, el cas de dues novel·les publicades recentment —l'any 2009— dins la col·lecció de narrativa de l'editorial Tabarca Llibres i que, pel seu format de llibre de butxaca i disseny didàctic, poden passar desapercebudes, fins i tot, pels lectors adults aficionats a la novel·la negra. Ens referim a les obres titulades *A la contra*, de Francesc Gisbert i Muñoz, i *La memòria del silenci*, de Lucilà Vallés i Calvo, guardonada amb el desé Premi de Narrativa Juvenil Ciutat de Torrent 2008.

La primera és una història que atrapa des de la primera línia per la intriga de la trama que s'hi desenvolupa, però, principalment també, per l'estil utilitzat amb habilitat per l'autor que flueix àgil, tant en la narració coherent dels fets, com en els diàlegs. Per això, les dues protagonistes apareixen des del principi del relat com a personatges creïbles als ulls del lector que s'hi sent identificat i no les abandona fins el desenllaç final. Però abans d'arribar-hi, el lector gaudeix de les peripècies de Laura i Olivia, dues companyes d'estudis que es retroben després de molts anys i que, a pesar de les grans diferències que les separen, es veuen envoltades enmig d'un assassinat i d'una trama d'especulació urbanística que les uneix i les fa aprendre a viure a la contra i, de pas, complementa dos mons distants: el de Laura, una xica atractiva i amb un futur prometedor com a periodista, i el d'Olivia, pobra i sense treball estable, a més de poc agraciada físicament.

La segona, *La memòria del silenci*, de Lucilà Vallés i Calvo, és una obra que encaixa perfectament dins els canons de la millor narrativa de gènere de l'anomenada novel·la negra. El protagonista és un detectiu privat, Jaume Figuerola, que rep l'encàrrec d'investigar la desaparició d'un quadre de Pinazo en l'IVAM. Misteriosament, el quadre, que acabava de

ser exposat en una exposició antològica a París, almenys aparentment, es troba al seu lloc i cap responsable del museu valencià ha denunciat o detectat res d'estrany. Per tant, o li han fet una encomanda equivocada o el quadre que hi ha penjat a la paret del museu és fals. Però, evidentment, els fets que se succeeixen inclinen la balança cap a la segona opció i la narració es desencadena amb un estil elegant que culmina amb un desenllaç final que fa l'obra mereixedora, per qualitat, de ser coneguda àmpliament.

Però, per desgràcia, tant l'obra de Francesc Gisbert com la de Lucilà Vallés passaran —amb tota probabilitat— ignorades pels lectors adults. Per això, el seu cas m'ha fet reflexionar sobre els límits entre la narrativa juvenil i la d'adults: són realment juvenils totes les obres que es publiquen en les col·leccions per a joves? Ens manquen lectors adults i, en conseqüència, les editorials valencianes han de publicar les obres d'aquests autors en col·leccions destinades a l'ensenyament? De moment, però, deixem les respostes en l'aire. En qualsevol cas, tant si és juvenil o negra, sempre serà una sort que, si no els adults, almenys els joves sí que disposen, en les seues col·leccions, de bones obres per a llegir.

Josep Antoni Fluixà

Tot i el prestigi de què gaudeix al seu país, el poeta Reiner Kunze (Oelsnitz, República Democràtica Alemanya, 1932) és ben poc conegut entre nosaltres. Tampoc en castellà he pogut trobar cap llibre seu traduït, i només en sé d'alguns en francès, de difícil adquisició a més a més. Per primer cop fou presentat a casa nostra pel poeta flamenc resident a Altea Germain Drooguenbroodt, en la revista que feia Pep Pérez Montaner, *Marina d'Art* (núm. 3, 1990). Després apareixerien alguns poemes més a la revista *L'Aiguadolç*, traduïts pel mateix Drooguenbroodt i Tomàs Llopis (núm. 25, 1999) i per mi en solitari (núm. 33/34, 2007).

Em sorprenia sobretot d'aquells poemes, inicialment, llur brevetat i concisió. Com era possible dir tant en tan pocs mots? Després, alhora que traduïa poemes de Kunze, he anat descobrint en ell, a pesar del seu deute inicial amb la lírica de Brecht, més ironia que sàtira i més tendresa i compassió que sarcasme. Tot plegat no és fàcil de copsar en un sol del seus poemes, potser per l'ús gairebé sistemàtic que fa de l'el·lipsi, a vegades agreujat a més a més per la fretura de signes de puntuació.

«On vivim» (escrit el 1979) ens mostra un avi somrient i cofoi davant el bram ferotge del netet, malgrat que això passe massa matí i potser l'haja despertat abans d'hora. No costa d'imaginar-hi el poeta somniant amb un nét adult contestari i alhora responsable, després d'aquesta suposada manifestació prematura de disconformitat amb la prepotència de la tècnica irrespectuosa amb la natura.

ON VIVIM

Per a Felix, el nét

Allà on el cant del gall a l'alba
s'imposa als cotxes de la vall
només una miqueta

Una miqueta

Apa, a fer costat al gall

WO WIR WOHNEN

Für Felix, den enkel

*Dort wo am morgen der hahnenschrei
die autos im tal
um ein winziges übertönt*

Um ein winziges

Komm, dem hahn zu helfen

«El mur» fou escrit el 1999, òbviament referint-se al famós mur de Berlín, enderrocat l'any anterior. No sabem si aquell nét cridaner, ara ja de vint anys complits, acompanyava eufòric el poeta en l'acte de «derruir» aquella frontera dins d'un mateix país, com feien tants altres joves alemanys d'un costat i altre; però és ben cert que per a l'autor del poema havia de ser un dia especialment significatiu després de la persecució que ell patí mentre visqué sota el règim soviètic de la RDA. Tanmateix, de seguida d'aquella data memorable, se n'adonà que els canvis d'ordenament polític no són cap panacea de tots els mals, molts dels quals reapareixen com si de misèries endèmiques es tractés. Al capdavant, allò altre els havia unit com una «ombra» —tristament, això sí—, i els invitava a somniar i viure en la innocència. Ací, els que teníem ja vint anys el 1975 sabem bé què vol dir això.

EL MUR

Quan el derruíem, no sospitàvem
com és d'elevat
en nosaltres

Ens havíem avesat
al seu horitzó

I a la calma

A la seua ombra ningú
no projectava cap ombra

Ara ens trobem desposseïts
de qualsevol disculpa

DIE MAUER

*Als wir sie schleiften, ahnten wir nicht,
wie hoch sie ist
in uns*

*Wir hatten uns gewöhnt
an ihren horizont*

Uns an die windstille

*In ihrem schatten warfen
alle keinen schatten*

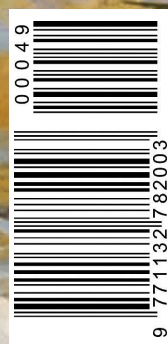
*Nun stehen wir entblösst
jeder entschuldigung*

Visión de España. Sorolla

en las colecciones de la Hispanic Society of America y de Bancaja

La exposición

Del 1 de octubre de 2009 al 10 de enero de 2010

Centro Cultural Bancaja • Plaza Tetuán, 23 • Valencia

Información y reservas: www.bancaja.es/obrasocial

Atención telefónica: 902 33 66 44

compromiso social

Bancaja